

Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina sunt, Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, si vis diutius imperare. Esto Deo subditus. Scriptum est enim, quæ Dei, Deo; quæ Cesaris, Cesari. Ad Imperatorem palatia pertinent: ad Sacerdotem, Ecclesia. Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Idem planè Ambrosij, qui & Hosij, spiritus; eadem dicendi libertas; idem zelus. Vtinq̃am Sacellanus, & similes, qui in Anglia sunt, eodem spiritu, in simili causa vterentur. Sed pauent; nec expendunt illud Christi apud Matth. 10. 19. *Cum steteritis ante Reges, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis illa hora, quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

5. Holo & Ambrosio, in ea re, similis est Athanasius (magnæ apud Regem Angliæ authoritatis) qui in Epistola citata, grauius reprehendit Constantium Imperatorem, quod Ecclesiasticam Iurisdictionem sibi vsurparet, id è que eum vocat *Antichristum, Apostatã, fidei desertorem, carnem, carnificem, filium perditionis, pestẽ, belluam*, quæ ex membris humanis & animo ferino conflata est. Eundem cum Ahabo, Antiocho, & Herode comparat, asserens malorum omnium esse voraginem & gurgitem, omnis impietatis caput, hæreticorum incitamentum, acerbitalis radicem, blasphemix propugnatorem, religionis euersorem, & quæ similia sunt. Addit denique inauditum esse, quod Reges & Imperatores misceant se causis ad Ecclesiam pertinentibus, & inter alia sic habet: *Quando à condito æuo auditum est, quod iudicium Ecclesiæ, authoritatem suam ab Imperatore accepit? aut quando vnquam hoc pro iudicio agnitum est? Plurimæ antea Synodi fuere, multa iudicia Ecclesiæ habita sunt, sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Princeps se in rebus Ecclesiasticis curio-um præbuit.*

6. Conspirant alij Patres S. Martinus Turonensis Episcopus, Maximo Imperatori in faciem dixit, *Nouū esse & inauditum nefas, quod causam Ecclesie, Index seculi iudicaret: vt est apud Sulpitium lib. 2. sacre historię in fine. Et Leontius Episcopus Tripolitanus, teste Suida, ad Constantium Imperatorem; Miror, quomodo ad alia vocatus, alijs rebus te immisceas. Militaribus enim & Politicis rebus prefectus, in his, quę ad solos Episcopos pertinent, pręesse vis. Et Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 17. Ad hodiernam vsque diem cernimus mundanos Principes regi & instrui ab Ecclesiasticis. Omitto reliquos.*

7. Nec alia Regum & Imperatorum fuit sententia: Submiserunt se Episcopis & Pontifici; neque causas Ecclesiasticas ad se pertinere arbitrati sunt. Valentinianus senior Imperator cum importunę rogaretur, vt permetteret haberi Concilium, in quo de quibusdā rebus fidei decerneretur, respondit: *Mihi, qui vnus ę numero laicorum sum, non licet eiusmodi negotijs me interponere. Sacerdotes & Episcopi, quibus hæc curę sunt, vbiq̄que ipsis liberum fuerit, conueniant. Refert Sozomenus, lib. 6. hist. c. 7. Nicephorus lib. 11. c. 30. Ruffinus lib. 1. c. 2. Baronius tom. 4. Annalium anno 364.*

8. Eodem sensu & affectu Theodosius Iunior in Epistola ad synodum Ephesinam; *Candidianum Comitē ad hanc sacram vestram synodum abire iussimus: sed ea lege & conditione, vt cum questionibus & controuersijs, quę circa fidei dogmata incidunt, nihil quicquam commune habeat. Nefas enim est, qui sanctissimorum Episcoporum catalogo adscriptus non est, cum Ecclesiasticis negotijs & consultationibus se immiscere.*

9. Basilius Imperator in oratione, quam habuit in octaua synodo generali, quę tempore Adriani Papę Constantinopoli celebrata est, in causa Photij Patriarchę; *De vobis autem laicis, tam qui in dignitatibus,*
quam

quàm qui absolutè versamini, quid amplius dicam, non habeo, quàm quod nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem mouere, neque penitus resistere integritati Ecclesiæ & vniuersali synodo aduersari. Hac enim inuestigare & querere, Patriarcharum, Pontificum, & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui sanctificandi, ligandi, & soluendi potestatem habent: qui Ecclesiasticas adepti sunt clauces: non nostrum, qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel à ligamentis solui egemus. Nihil clarius dici potuit. Nimirum intellexit Imperator, non Reges, sed Episcopos Ecclesiæ regimen sortitos esse; ideòque non illos, sed hos oportere statuere, quæ ad controuersiam Ecclesiasticam inter Photium & Ignatium spectare putabantur.

10. Simile exemplum habemus in Constantino Magno, qui, cum Donaristæ non contenti Episcopali iudicio, ad ipsum causam Ecclesiæ detulissent: ita exclamasse fertur; *O rapida furoris audacia!* Sicut in causis gentilium fieri solet, appellationem interposuerunt. Ita refert Optarus Mileuitanus lib. 1. contra Parmenianum. De eodem Imperatore scribit Aug. epist. 165. *Constantinus non est ausus de causa Episcopi iudicare.* An Rex Angliæ maior Constantino? Sacellanus ita vult.

C A P. I V.

An Rex titulo præscriptionis habeat Primatum Ecclesiæ?

1. **H**oc planè videtur ipse velle. Nam in *monitoria præfatione* difertè ait, aliquos ex suis antecessoribus vsurpassè Primatum Ecclesiæ in Angliæ: neque passos esse, vt Pontifex vllam iurisdictionem ibi exerceret, sed ipsos eam sibi vendicasse. Itaque nihil noui

se facere, eundem Primatum vsurpando.

2. Sed valde friuolum hoc est. Nam si sic licet argumentari, facile erit omnes penè abusus excusare. Ostendam simili exemplo, Rex Achaz in veteri Testamento, colebat falsos Deos, & veri Dei cultum negligebat. 4. Reg. 16. 3. Quæram, an rectè id fecerit, nec ne? Dicit rectè se fecisse: & sic probabit. *Aliqui ex meis antecessoribus coluerunt falsos Deos. Ergo nihil noui à me fit. Iure igitur facio.* Quid absurdius? Et tamen sic agit Rex Angliæ. Ostendit paucos è multis, qui obedientiã Põtifici recusarunt; & eorum exemplo inobedientiam suam excusari vult. Sed frustra. Cum enim ius diuinum clarum & liquidum est, quid prodest in contrarium niti, etiamsi infinita in contrarium proferantur exempla? At supra ostensum est, Ecclesiæ Primatum ad Episcopos, non autem ad Reges, diuino iure pertinere. Hoc ius nulla præscriptione, nulla consuetudine humana aboleri potest. A Deo, qui homine maior est, vim suam habet. Ergo quamdiu Deus vult, vim suam retineat, necesse est.

3. Addo, si ex factis Regum volebar argumentari Rex, sic potius concludendum ei erat: *Multo plures ex meis antecessoribus venerati sunt auctoritatem Pontificis, quam respuerunt: Ergo & ego venerari eã volo, non respuere.* Nec dubium, quin ita sit. Testes sunt Lucius, Eduinus, Osvvaldus, Sigebertus, Penda, Ina, Eduardus, Héricus 2. & complures alij. Extant illorum acta. Ex iis hæc accipe.

4. Eduardus in epist. ad Nicolaum 2. Pontificem, circa annum Christi 1060. ita scribit: *Summo vniuersalis Ecclesiæ Patri Nicolao, Eduardus gratia Dei Anglorũ Rex debitã subiectionem & obedientiam.* Pauca, sed ponderosa verba. Agnoscit illum *Patrem*, & quidem *summũ Patrem*: nec vnus alicuius particularis, sed *vniuersalis*
Ec cle

Ecclesiæ Patrem. Quid amplius? Debitam subiectionem & obedientiam illi promittit. An hoc faceret, si supra Pontificem putaret esse Regiam maiestatem?

5. Nec aliter Henricus 2. in epistola ad Alexandrū 3. quæ habetur apud Petrum Blessensem Secretarium, epist. 136. *Vestræ*, inquit, *magnitudini promitto, me vestrae dispositioni in omnibus pariturum.* Itemque, *Deus extulit vos in eminentiam officij pastoralis, ad dandam scientiam salutis plebi eius.*

6. Regem Regina imitata est, pari animo, pari subiectione. Aleonoram dico, Hærici Regis vxorem. Scripsit illa tres epistolas ad Cælestinum Papam, in quibus vocat eum *Principem Sacerdotem, Vicarium crucifixi, Successorem Petri, Christum Domini, Deum Pharaonis, orbis Episcopum.* Et inter alia sic addit; *Non rex, non Imperator à iugo vestrae iurisdictionis eximitur.* Et rursum; *Christi crux antecellit Cesaris Aquilas: gladius Petri gladio Constantini, & Apostolica sedes præiudicat Imperatorie potestati.* Quid clarius? Extant hæ Epistolæ apud eundem Blessensem epist. 144. 145. & 146.

7. Hinc iam satis apparet, quid olim senserint Reges Angliæ de primatu Romani Papæ. Ausim addere, vix ullos in orbe Christiano extitisse Reges, qui tã benè de Põtifice meriti sint, quàm Anglicani. Parum putarunt, si in Ecclesiastico regimine illi parerent. Ipsum regnum, etiam in temporalibus, feudatarium illi fecerunt. Fatetur hoc Henricus 2. in Epist. ad Alexandrum 3. iam citata, his verbis; *Vestra iurisdictionis est regnum Angliæ: & quantum ad feudatarij iuris obligationem, vobis duntaxat obnoxius teneor & obstringor.*

8. Multò fusius id persequitur Polydorus Virgilius libro 4. historiæ Anglicanæ, vbi de Ina Rege sic scribit: *Officia eius Regis pietatis plena, infinita produuntur: & illud imprimis, quod regnum suum Romano Pontifici velli-*

gale fecerit, singulis argenteis nummis, quos denarios vocant, in singulas domos impositis. Fecit idem, eius exemplo, ut opinor, ductus, Offa Merciorum Rex, qui non multo post id tempus regnavit. Fuit is annus salutis circiter 740. Hoc vectigal, prout quidam scribunt, auxit postea Atulphus Rex, qui ut proximo libro demonstrabitur, totius fere Insulae imperium tenuit. Omnis Anglia hoc tempore (nimirum sub Henrico 8.) istud vectigal pietatis & religionis causa, Romano Pontifici pedit domesticatim collatum, & nummi illi argentei vocantur vulgo denarij D. Petri, quos Pontificius quæstor, quæ non inscianter collectorem nuncupant, exigit. Nos hanc olim quæsturam aliquot per annos gessimus, eiusque muneris obcundi causa, primum in Angliam venimus.

9. Magnum testimonium. Ex quo colligimus, Reges Angliæ, non alia quàm pietatis & religionis causa, suum regnum fecisse Pontifici vectigale. Sane si Rex Iacobus volebat suorum antecessorum vestigiis insistere: cur hos Reges, qui à pietate & religione commendantur, imitatus non est? cur, inquam ab horum pietate & religione tam longe abcedit? Cur, cùm illi, tam in temporalibus, quàm Ecclesiasticis, Pontifici se submitterent; ipse in utrisque illum abiicit & contemnit? Et quod magis mirum est, cur aliis quoque Regibus, ut idem faciant, conatur persuadere?

10. Ex dictis sic infero: Si in hoc negotio, præscriptioni locus esset, ea nobis potius faueret, quàm Regi. Ab antiquis enim temporibus, ut iam ostensum est, usque ad Henricum 8. Elisabethæ parentem, tota Anglia quotannis solita est Romano Pontifici dare vectigal, in recognitionem supremæ ipsius iurisdictionis Ecclesiasticæ: Ergo hoc sub factò, tam longa consuetudine præscripto, satis testatur, Pontificem esse Primatem Ecclesiæ vniuersalis, atque adeo Anglicanæ.

CAPVT VII.

An Rex ex propria doctrina possit Primatum suum defendere?

I. **I**Nuenio duo principia in libello Regis, quæ si vera sunt, Primatum suum tueri nõ potest. Vnum est (in quo conuenit cum Bellarmino) quod, qui habet Primatum Ecclesiæ, possit creare & deponere Episcopos: dare illis iurisdictionem & auferre. Vnde Bellarminus, quia vult Pontificem habere Primatum totius Ecclesiæ, consequenter dicit, Pontificem in tota Ecclesia posse id facere. Rex verò, quia putat vnumquemque Regem in suo regno, & Imperatorem in suo Imperio, habere Primatû Ecclesiæ: consequenter dicit, vnumquemque Regem in suo regno, & Imperatorem in suo Imperio posse creare Episcopos & deponere: dare iurisdictionem & auferre. Quod autem Rex Angliæ ita sentiat, patet ex ipsius verbis. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Primum illud videamus, quam longè Imperatores atque Reges, qui superioribus sæculis religiosè Christianèque vixerunt, ab eo abfuerint, ut ius in se aliquod Pontifici esse crederent: cum contra, Papas ipsi creauerint, in ordinem redegerint, adeoque de sede deiicerint.* Quibus verbis conatur ostendere, Pontifices olim nõ habuisse Primatû Ecclesiæ supra Reges & Imperatores: sed hos potius habuisse supra illos. Quare? quia potuerunt creare, in ordinem redigere, & de sede deiicere Pontifices. Et paulò post: *Sed & per ætates complurimas certum ius ac inuiolatum apud Imperatores mansit, Romanos Pontifices creandi.* Et in Apologia id confirmat exemplo Regum veteris Testamenti; *Qui, inquit, exauthoraauerunt summum Pontificem, aliumque in eius locum subrogauerunt. In summa, cuncta moderati sunt, quæ ad Ec-*

clesiasticum regimen quoquo modo pertinuerunt. Eodem modo loquitur Sacellanus Regis in Tortura Torti. *Ad regem, inquit, pertinet, Pontificem exauthorare, & in locum Abiathari Sadocum surrogare. Facit hoc, credo, ad primatum Regis.*

2. Alterum Principium Regis est (in quo dissentit; non solum à Bellarmino, sed etiam à seipso, vt videbimus) quod Episcopi omnem suam iurisdictionem immediatè accipiant à Deo. Sic enim habet in monitoria præfatione: *Episcopos esse in Ecclesia debere, tanquam institutionem Apostolicam, ac ordinationem proinde diuinam, contra Puritanos, contraque Bellarminū semper sensi, qui negat Episcopos à Deo immediatè suam iurisdictionem accepisse. Sed nihil mirum, à Puritanis cum stare, cū Iesuite nihil aliud, quam Puritanopapista sint.* Hic duo obiter notanda sunt. Vnum est, quod sermo sit de Iurisdictione exteriori, de qua etiā quæstio nostra est. Hanc enim Bellarminus vult immediatè conferri à Pontifice; non autem potestatem ordinis, vel iurisdictionis interioris, vt patet lib. 4. de Pontifice cap. 24. & 25. Alterum est, quod Bellarminus, cū agitur de hac Iurisdictione Episcoporum, nullo modo consentiat cum Puritanis, vt hic falso illi affingitur. Nam Puritani duo docent. 1. Hanc iurisdictionem conferri à populo vel magistratu sæculari. 2. Æqualem esse in Episcopis & aliis Ecclesiæ ministris. Tollunt enim omnem ordinū distinctionem, & hierarchiam Ecclesiasticam; & in omnibus volunt esse æqualitatem & paritatem. Hoc fatetur Rex in monitoria præfatione, his verbis; *Et quo studio in Episcoporum & Ecclesiasticæ hierarchiæ defensionē semper incubui, eodē in confusam illam Anarchiam & Parilitatem Puritanorum inuectus sum.* Et infra; *Egone Puritanus, qui suam Episcopis dignitatem restitui, & æqualitatem illam popularem repressi?* At Bellarminus in vtroque puncto

ab iis diffidet. Nam primò ; non vult iurisdictionem Ecclesiasticam conferri à populo, vel magistratu sæculari: sed immediatè à Põtificè, mediatè verò à Deo, vt disertè fatetur lib. 4. de Pontifice, cap. 25. in solutione quartæ obiectionis. *Vtrumque*, inquit, *tam ordo, quàm iurisdictione, à Deo confertur: sed ordo immediatè, iurisdictione mediatè.* Secundo, vult Episcopos in hac potestate & iurisdictione, superiores esse aliis Sacerdotibus, qui Episcopi non sunt; & quidem iure diuino. Sic enim habet lib. 1. de Clericis cap. 14. *Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, & docet iure diuino Episcopatum presbyterio maiorem esse, tum ordinis potestate, tum etiam iurisdictione.* Et hoc probat autoritate Concilij Tridètini, & variis argumētis. Itaque toto, quod aiunt, cælo distat à Puritanis. Sed hæc obiter. Nunc ad rem.

3. Ex his ergo duobus principiis, quæ ex libello Regis desumpta sunt, conficio hunc syllogismū, contra Regem. Qui habet Primatum Ecclesiæ, potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult, iuxta secundum principium: At Rex Angliæ nõ potest dare & auferre iurisdictionem Episcopalem, quibus vult: Ergo Rex Angliæ non habet Primatum Ecclesiæ in Anglia. Minorem probo ex primo principio, quia Episcopi omnem suam iurisdictionem accipiunt immediatè à Deo: Ergo non accipiunt illam immediatè à Rege: Ergo Rex non potest illam immediatè dare: Ergo nec auferre.

4. Hinc duo infero. Primum est, quod Rex sibi ipsi cõtrarius sit. Nam vno loco dicit, iurisdictionem Episcopalem immediatè accipi à Deo: altero, eandem dari & auferri immediatè à Rege; quæ duo non cohærent. Vel ergo Rex non potest illam dare & auferre; & sic non habet Primatum Ecclesiæ: vel si potest, falsum est, quod contra Bellarminum dixit, iurisdictionem Epi-

scopalem immediatè à Deo conferri. Posterius est, quod Bellarminus, quem Rex oppugnat, consequenter locutus sit; quod Rex facere nō potuit. Dixit enim Pontificem habere Primatum Ecclesiæ, & posse dare & auferre iurisdictionem Episcopalem. Dixit etiam hanc iurisdictionem esse quidem à Deo, non tamen immediatè ab eo conferri, sed mediante Pontifice. Hæc autem optimè cohærent.

5. Ex omnibus, quæ hætenus disputata sunt, ita concludo; Rex Angliæ, nec iure naturali, nec iure diuino veteris Testamenti, nec iure diuino noui Testamenti, nec iure ciuili aut canonico, nec consensu doctorum hominum, nec titulo legitimæ præscriptionis, nec ex principiis propriæ doctrinæ, potest habere Primatum Ecclesiæ in Anglia: Ergo nullo modo potest eum legitimè habere. Facebant igitur Sacellanus & similes adultores, qui contrarium illi persuadent.

C A P V T V I I I.

Quod sit ergo officium Regis circa Ecclesiam?

O Stendi hætenus prolixè, Reges & Principes sæculares nō habere Primatum seu iurisdictionem exteriorē in Ecclesia, ac proinde sua autoritate nō posse Ecclesiam regere, synodos contuocare, lites & controuersias fidei dirimere, Ecclesiæ ministros creare vel deponere, contumaces excōmunicare; sed hæc omnia ad Episcopos & Ecclesiæ Prælatos diuino ac humano iure pertinere. An igitur Regibus in regimine Ecclesiastico nihil reliquum est? An planè ab hac cura exclusi & immunes sunt? Dicam paucis, quod res est: & dabo Cæsari, quæ Cæsaris sunt: Deo, quæ Dei.

2. Ac primùm illud statuendum est contra Politicos, Reges & Principes Christianos non ita debere sua regna ac prouincias administrare, vt omnem religionis & Ecclesiæ curam abiiciant, tanquam nihil ad se pertinentem, & vsurpent illud Donatistarum: *Quid Imperatori cum Ecclesia?* quod tantopere reprehendit Augustinus lib. 2. contra literas Petiliani cap. 92. Hoc enim & factis literis, & bonorum Regum exemplis, & rationi ipsi contrarium est. Laudantur in sacris literis Dauid, Ezechias, Iosaphat, Asa & Iosias, quod cultum ac religionem Dei, vel promouerint, vel restaurarint. Eorum exemplum in nouo Testamento imitati sunt Constantinus Magnus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus Magnus, Ludouicus, & alij. Contra verò, non solum reprehensi, sed etiam puniti sunt, qui religionem & fidem cõtempserunt, vt Ieroboam, Achab, Achaz, Amon. Et ratio est, quia Reges, qui in sublimi potestate positi sunt, sicut ipsi ab inferioribus iure honorantur; sic Deum ipsum, à quo potestatem consecuti sunt, & cui iure naturæ subiiciuntur, meritò honorare debēt, & ipsius gloriam ac maiestatem vbi que propagare. Vnde Agapitus ad Iustinianum Imperatorem: *Honore quolibet sublimiorem cum habeas dignitatem, ô Imperator: honora super omnes, qui hac te dignatus est: quoniam iuxta similitudinem caelestis regni, tradidit tibi sceptrum terrena potestatis, vt homines edoceres iusti custodiam, & eorum, qui quasi canes aduersus ipsam rabiunt, insectareri latratum, tum ipsius obtemperando legibus, tum subditos tibi regendo pro iure.*

3. Secundo statuendum est, eosdem Reges & Principes Christianos, nullo modo in suis regnis ac prouinciis debere admittere libertatem fidei ac religionis, si impedire eam possint. Hæc enim libertas planè illicita, & Christianæ doctrinæ contraria est. Nam vt

alibi dixi, multa in Euangelio sunt, ex quibus constat, Christum vnam fidem mandasse; variam ac multiplicem prohibuisse. Ac primò, voluit vnam tantum esse Ecclesiam, vnum ouile, vnum pastorem, vnum baptismum. Hæc autem sine vnitatem fidei consistere nõ possunt. Secundò, voluit discipulos suos attédere à falsis prophetis: at in multiplici religione necesse est, alios esse veros, alios falsos prophetas. Ergo, si hi excludendi sunt, fides vna retinenda est, varia explodenda. Tertio, voluit Ecclesiam suam esse perpetuam, cui omnes inferiorum potestates resistere nõ possint. At perpetua esse non potest, si vna omnium fides nõ sit, quod ipse testatur Luc. 11. 17. *Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur.* Apostoli disertis verbis idem confirmant. Rom. 16. 17. *Rogo autem vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones, & offendicula, præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt; & declinate ab illis.* Galat. 1. 18. *Licet nos aut Angelus de celo Euangelizet vobis, præterquam quod Euangelizauimus vobis, anathema sit.* 1. Cor. 1. 10. *Obsecro vos fratres, vt id ipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* 1. Cor. 14. 33. *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Ephes. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnũ baptisma.* Hebr. 13. 9. *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Vides, quam seriò, quã sollicitè & grauitè hortetur Apostolus, vt vnitatem fidei retineamus. Quod non faceret, si libertas indulgeri possit. Plura in hanc sententiam dicta sunt in disputatione, *De fide hæreticis seruanda*, cap. 10. Nunc illud solum addo ex Augustino epist. 66. *Quæ est peior mors animæ, quam libertas erroris?*

4. Quid ergo facient Reges circa Ecclesiam & religionem, si neque curam illius omnino reicere, nec etiam libertatè indulgere possunt? Dicam verbo. Debent illam tueri ac defendere, non vt *Domini*, sed vt *ministri*: neque vt *Iudices*, sed vt *executores*. Hoc olim fecerunt

fecerunt Christiani Principes: Hoc verbo testati sunt, Carolus Magnus, vt alios omittam, apud Sigoniũ lib. 4. de regno Italiæ, sic ait; *Si Ecclesiarũ Dei seruis magnificentiam nostrã impertimus, eorumq; studiis liberter obsequimur: id nobis ad Augustalis excellentia culmen proficere credimus.* Si, inquit, obsequimur Ecclesiarũ Dei seruis. Obsequium offert; non arrogat sibi Primatum. Vult esse *minister* in defensione Ecclesiæ, non *Dominus*.

5. Idem Carolus, cum à Leone Papa coronam Imperij accepit, hac formula iurisiurandi vsus est; *In nomine Christi spondeo atque polliceor ego N. Imperator coram Deo & B. Petro Apostolo, me protectorem ac defensorem fore huius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus, quatenus diuino fultus fuero adiutorio, prout sciero poteroque.* Refert Sigonius loco citato.

6. Et iam pridem vsu receptum est in Francia, Hispania, Anglia, Polonia, Hungaria, vt simili iuramento obstringant se Reges, & nominatim promittant, defensuros se Ecclesiam ac religionem, eiusque Prælati debitam reuerentiam & subiectionem præstituros. Neque hoc quicquam derogat ipsorum maiestati: imò perhonorificum est. Rectè Ambrosius epist. 32. ad Valentinianum Iuniorem; *Quid est, inquit, honorificentius, quam vt Imperator dicatur filius Ecclesiæ? Imperator enim bonus, intra Ecclesiam, non supra Ecclesiam est.* Et Theod. Italiæ Rex ad Ioannem Pontificem: *Sum quidem iudex Palatinus, sed vester non desinã esse discipulus. Nam tũc ista rectè gerimus, si à vestris regulis minime discedamus.*

7. Non ibo longius in hoc genere. Satis, opinor, iam constat, quam curam circa religionis & Ecclesiæ defensionem habere debeant Reges & Principes sæculares. Hoc addo, non deesse exempla huius rei, etiã hoc tempore, præsertim in Francia, Hispania, Polonia, Belgio, Germania, Italia.

Secunda pars refutationis,

DE ERRORIBVS ET PA-
RADOXIS REGIS
ANGLIÆ.

REx in monitoria præfatione, *Catholica fidei defensor* se appellat: quo titulo Henricus octauus, propter defensionem contra Lutherum Ecclesiam Romanam, à Leone Pontifice ornatus fuit. At quo iure, Iacobus, Henrici successor, eundem sibi vendicet, non video. Primò, quia longè aliter agit, quàm Henricus. Non enim defendit Romanam Ecclesiam contra Lutherum, vt ille: sed eam cum Luthero oppugnat. Secundò, quia in sua præfatione, vbi hunc titulum vsurpat, multos habet errores circa fidem; multa paradoxa. Errores sunt hi. 1. Damnandam esse intercessionem Sanctorum, Missam priuatam, communionem sub vna specie, Transubstantiationem, adorationem Christi in Eucharistia, thesaurum Ecclesiæ. 2. Reliquiarum & imaginum cultum esse intolerabilem idololatriam. 3. Nullum esse Purgatorium, nec satisfactiones pro defunctis. 4. Petrum non fuisse Vicarium Christi, nec habuisse Primatum Ecclesiæ. 5. Papam esse Antichristum. 6. Veram crucem Christi, in qua ipse pependit, non esse adorandam. De his & similibus, quia sæpe à nostris refutati sunt, nihil dicam.

2. Paradoxa sunt hæc. 1. Spiritum sanctum esse Vicarium Christi. 2. Regem esse Vicarium Dei, tam in Ecclesiasticis; quam in temporalibus. 3. Henoch & Heliam ante Christi aduentum fuisse in cælo cū corpore

poribus glorificatis. 4. Non habendos esse pro Christianis, qui credunt Henoch & Heliam ab Antichristo interficiendos. 5. Per duos testes in Apocalypsi, intelligi Vetus & Nouum Testamentum. 6. Beatam Virginem Mariam ira perfundi gaudio cœlesti, vt de nobis non possit cogitare. 7. Vnumquemque debere super certa sua scientia fundamentum fidei collocare. 8. Si Concilium generale conuocandum esset, excludi debere Iesuitas & Puritanos. De his nouis, & vix vnquam auditis Paradoxis, breuiter agendum est hoc ordine.

1. De Vicario Christi.
2. De Vicario Dei.
3. De Henoch & Helia, an sint in cœlo?
4. De Henoch, & Helia, an sint interficiendi?
5. De duobus testibus. Apoc. 11.
6. De Beata Virgine Maria.
7. De fundamento fidei.
8. De concilio generali conuocando.

C A P. I.

De Vicario Christi.

1. **C**Hristum esse monarcham & supremum caput Ecclesiæ, fateatur Rex. Et rectè. Nam Scriptura aperte id docet. Ephes. 1. 23. *Ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam.* Et Ephes. 5. 23. *Vir caput est mulieris: sicut Christus caput est Ecclesiæ.* Et Coloss. 1. 18. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.* Et alibi sæpius.

2. Quæstio est, an habeat aliquem Vicarium, qui illius vices in Ecclesiæ regimine suppleat? Catholici docent, Petrum & successores eius id præstare. Lutherani & Calvinistæ negant, quia alioqui sequeretur, inquit, Ecclesiam habere duo capita, nempe Christum

Itum & Pontificem: ac proinde monstrosam esse. Rex Angliæ, in monitoria præfatione, utrisque se opponit. Vult quidem aliquem esse Vicarium Christi in Ecclesia, quod est contra Lutheranos & Calvinistas: non tamen esse Petrum cum suis successoribus, quod est contra Catholicos: sed esse Spiritum sanctum, quod est nouum commentum.

3. Hic primum quæro, propriè an impropiè loquatur Rex, cum hoc ait? Si propriè, errat, si impropiè, decipit. Vtrumque ostendo. Et incipio à posteriori. Nā si impropiè loquitur, erit hic sensus; *Petrus non est impropiè Vicarius Christi: Spiritus S. est impropiè Vicarius Christi.* At hoc non venit in controuersiam inter nos & aduersarios. De Vicario propriè dicto, utrinque disputamus. Igitur Rex, qui relicto statu controuersiæ, aliud respondet, quam quod in quæstione est, non syncerè agit cum Lectore, sed fallit ac decipit.

4. Si autem propriè loquitur, erit hic sensus; *Petrus propriè non est Vicarius Christi: Spiritus sanctus propriè est Vicarius Christi.* At hic duplex error est. Alter de Petro, quem alio loco refutabimus: alter de Spiritu sancto, qui hoc vno argumento refelli potest. Vicarius propriè loquendo, minor seu inferior est eo, cuius est Vicarius: si ergo Rex dicit, Spiritum sanctum esse propriè Vicarium Christi, necesse est eum dicere, Spiritum sanctum esse minorem Christo. Hæc autem est hæresis Macedoniana. Rex ergo hereticus est, si hoc dicit. Quod autem Vicarius propriè loquendo, minor sit eo, cuius est Vicarius, certum est ex communi hominum usu & conceptu, non solum apud Catholicos, sed etiã apud aduersarios. Nam quando Calvinus ait, *Christum esse Vicarium Dei Patris*: Calvinistæ interpretantur hoc de Christo secundum humanitatem, non autem secundum diuinitatē. Et quare obsecro: Ne cogantur concedere

cedere, Christum secundum diuinitatem minorem esse Patre, quæ est hæresis Ariana. Supponunt ego Vicarium propriè loquendo, minorem esse eo, cuius est Vicarius. Vide Conradum Vorstium Calvinistam in sua Apologia disp. 2. §. 57.

5. Addam duo dilemmata. *Vnum*; Vel Spiritus sanctus est propriè Vicarius Christi secundum humanitatem, vel secundum diuinitatem. Si prius, sequitur Spiritum S. esse minorem Christo homine, quod est valde absurdum. Si posterius, sequitur Christum secundum diuinitatem esse caput Ecclesiæ, quod etiam absurdum est. Nam quatenus est caput Ecclesiæ, non habet regnum temporale, vt fatetur Rex Angliæ; ex illo Ioan. 18. 36. *Regnum meum non est de hoc mundo.* Habet autem regnum temporale, quatenus est Deus; Ergo quatenus Deus est, non est caput Ecclesiæ. Vnde Augustinus lib. 1. Trinit. c. 12. *Christus secundum formam Dei, primogenitus omnis creaturæ: secundum formam serui, caput corporis Ecclesiæ.*

6. *Alterũ*: Vel Spiritus sanctus est propriè Vicarius Christi in externo regimine Ecclesiæ, vel in interno. Non prius, quia non apparet fidelibus in externa & visibili specie: nec facit ea visibiliter, quæ fecit Christus in mortali carne. Non enim administrat Sacramenta: non habet conciones in publico; non increpat subditos delinquentes. Nec posterius: quia licet hæc omnia faciat occulta quadam vi, nempe per internam illuminationem, sanctificationem & increpationem: id tamen non sufficit, vt propterea dicatur esse propriè Vicarius Christi: Primò, quia etiam in Veteri Testamento illuminabat Prophetas, sanctificabat Patriarchas, increpabat peccatores: Et tamen non erat tunc propriè Vicarius Christi. Secundò, quia is propriè censetur fungi officio Vicarij, qui præstat ea no-

mine Principis, quæ à Principe, cum præsens est, præstari solent. At Christus, cum præsens erat, visibiliter administrabat Ecclesiam : Ergo Spiritus sanctus, qui hoc non facit, non est propriè Vicarius Christi. Tertio, quia illuminatio, sanctificatio, & increpatio, cum sint opera Trinitatis ad extra (vt loquuntur Theologi) non magis conueniunt Spiritui sancto, quam alijs personis : Ergo nulla causa est, cur in huiusmodi operibus, Spiritus sanctus sit potius Vicarius Filij, quam Pater aut Filius sit Vicarius Spiritus sancti.

7. Dicit fortè Rex, ista opera esse quidem toti Trinitati communia ; sed tamen per quandam accommodationem tribui Spiritui sancto, iuxta illud tritum axioma: *Potètia Patri, Sapientia Filio, Sanctificatio Spiritui sancto appropriatur.* At hæc responsio seipsam destruit. Nam illuminatio propriè pertinet ad sapientiã. Si ergo Sapientia Filio accommodatur, vt in responsione dicitur : necesse est, illuminationem quoque Filio accommodari, quod eidem responsioni repugnat. Et sic sola sanctificatio erit propria Spiritui sancto. At hinc vltèrius sequitur Spiritum sanctum non esse Vicarium Christi in sanctificando. Si enim sanctificare est proprium Spiritus sancti, iam in eo opere non agit vices alterius, sed suas. Quomodo ergo alterius Vicarius dici potest? Aut si potest, cur non similiter Pater est Vicarius aliarum personarum in creando, & Filius in illuminando?

8. Nec video, quid pro Rege adferri possit, nisi fortè illud Ioan. 15. 26. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.* Hinc enim videtur colligi, sanctum Spiritum missum esse à Christo, vt Vicarius ei esset. At non rectè inde colligitur. Non enim à solo Filio, sed à Patre quoque missus est, iuxta illud Ioan. 14. 26. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine*

ille vos docebit omnia. Si ergo propter missionem à Filio dicendus esset Vicarius Filij; cur non similiter propter missionem à Patre dici posset Vicarius Patris? quod tamen Rex non vult.

9. Occurri potest, non idè præcisè Vicarium appellari, quia mittitur: sed quia mittitur, vt suppleat locum mittentis. Tametsi ergo mittatur à Patre & Filio, non tamen vtriusque appellari Vicarium, sed solius Filij, quia non mittitur, vt suppleat locum vtriusque, sed solius Filij. At hoc iam refutatum est. Ostèdi enim, nec in externo, nec in interno regimine, propriè supplere illius locum. Si ergo nec ratione missionis, nec ratione officij, potest appellari Vicarius Christi, nulla ratione appellari ita potest. Et hoc ipsum est, quod contendimus.

10. Loquor autem propriè. Negari enim non potest, Spiritum sanctum impropriè saltem vocari aliquo modo posse Christi Vicarium, quia post mortè & discessum Christi, multa per inspirationem docuit Apostolos, quæ Christus volebat eos scire. Et hoc sensu dixit Tertullianus in libro de præscriptionibus c. 13. *Regula fidei est, Christum in cælos receptum sedere ad dextram Patris: misisse vicariam vim Spiritus sancti, qui credentes agat.*

C A P. II.

De Vicario Christi.

Rex Angliæ, sicut ait Spiritum sanctum esse Vicarium Christi in Ecclesia, non tamè in politia temporali, quam Christus non habuit; sic vult vnumquèque Regem in suo regno, Vicarium esse Dei non modo in temporalibus, sed etiam in Ecclesiasticis; & quidem

dem supra Episcopos & Pontifices. Hinc in sua monitoria præfatione ait : *Nostrum est providere , qui in terris Dei vicarij sumus. Itemque , Nam neque me Pontifice vlla ex parte inferiorem esse credo,pace illius dixerim.*

2. Vnde sequitur, duos esse Vicarios in Anglia, nempe Spiritum sanctum & Iacobum Regem : hunc quidem Dei:illum autem Christi : alterum in sæcularibus & Ecclesiasticis simul : alterum in solis Ecclesiasticis. Quod dupliciter refelli potest. Primò , quia inde efficitur , Regem Angliæ maiorem esse Spiritu sancto, ratione officij. Hoc sic ostendo. Qui est Vicarius Dei in sæcularibus & Ecclesiasticis simul, maior est eo, qui est in solis Ecclesiasticis. At Rex dicit, se in vtròque genere esse Vicarium Dei:& Spiritum sanctum in altero tantum esse Vicarium Christi: Ergo in officio Vicarij, facit se maiorem Spiritu sancto.

3. Secundò: Si Rex in Primatu Ecclesiæ supra Apostolos & Episcopos ponendus est , quero , quem ordinem & locum in hierarchia Ecclesiastica sortiri debeat ? An immediatè post Christum ? At sic esset supra Spiritum sanctum , quem Christi Vicarium esse vult. An potius post Spiritum sanctum, & tamè supra Apostolos & eorum successores , ita vt medius inter hos & illum sit ? At Spiritus sanctus immediatè docet Apostolos , & illis immediatè promissus est , vt fatetur Rex his verbis: *Nec Christus , antequam in cælum ascenderet, pollicitus est se Petrum, qui Apostolos dirigeret ac doceret relicturum, sed Spiritum sanctum se in eum finem misurum esse prædixit.*

C A P. I I I.

De Henoch & Helia, an sint in cælo?

1. **R**ex docet Henoch & Heliam per multa annorum millia fuisse in cælo cum corporibus glorificatis. Sic enim ait; *Vt autem illi (Hench & Helias) qui tot millia annorum cæli fuerunt incolæ, mortalitatis legibus soluti redeant in hanc vitam, sicut commentitium est figmentum, ita nature planè repugnat sanctificatorum corporum.* Vnde sequitur, si tot annorum millia fuerunt in cælo & cælesti beatitudine fuisse, ibi ante Christi mortem & ascensionem. At hoc falsum planè est, & apertè contra scripturam: quod tripliciter ostendo.

2. Primo: Scriptura docet, cælum mansisse clausum toto tempore veteris Testamenti, vsque ad Christi passionem. Heb. 9. 6. *In priori Tabernaculo semper introibant Sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes: in secundo autem semel in anno solus Pontifex nõ sine sanguine, quæ offert pro sua & populi ignorantia. Hoc significatè Spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priori tabernaculo habente statum, id est, Quod in veteri Testamento non liceret Sacerdotibus ingredi sancta sanctorum; per hoc significabat Spiritus sanctus, viam cælorum nondum fuisse tunc apertam & patefactam. Simile est illud Heb. 10. 19. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quã initiavit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est, carnè suã. Quid clarius? Ait Christum suo sanguine parasse nobis viã nouam ad cælum, quod antea adiri non poterat. Ad quod attendens D. Hieronymus in epist. ad Dardanũ, sic scribit; *Sanguis Christi clavis paradisi est.* Ex his ita cõcludo; Toto tempore veteris Testamenti*

Ii 2

vsque

vsque ad mortem Christi, clausum & inaccessible fuit cœlum propter peccatum Adami: Ergo illo tempore, Henoch & Helias ingressi non sunt.

3. Secundo; non solum constat ex Scriptura, cœlum fuisse clausum vsque ad mortē Christi, vt iam dictum est, sed etiam Christum fuisse primum, qui illud ingressus est. Heb. 6. 26. *Vsque ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introiit Iesus.* Hic dicitur Christus intrasse interiora velaminis, id est, cœlum, tanquam præcursor reliquorum omnium. An non fuisset præcursor, si Henoch & Helias ante illum intrassent?

4. Tertiò; ex Scriptura constat, omnib. semel moriendū esse, iuxta illud Hebr. 9. 27. *Statutū est omnibus hominibus semel mori.* Et Psal. 88. 49. *Quis est homo, qui viuet, & non videbit mortē?* quasi dicat, Nemo. At Henoch & Helias nondum mortui sunt. Ergo adhuc moriendum illis est: Ergo non sunt in cœlo cum glorioso & immortal corpore. Maior negati non potest. Minorem concedit Rex. Et meritò. Nam de Henoch fatetur Apostolus Hebr. 11. 5. cum ait: *Henoch translatus est, ne videret mortem.* De Helia satis constat, quia viuus à conspectu Helisæi in curru sublatus est per aërem, cum simul ambo sermocinarentur. 4. Reg. 2. 11.

5. Nec habet Rex quicquam, pro nouo suo Paradoxo, nisi fortasse illud Ecclesiastici 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum.* Et illud 4. Regum, 2. 12. *Ascendit Helias per turbinem in cœlum.* Ex quibus locis videtur colligi, ambos in cœlum Empyreum translatos esse. At certè id non colligitur. Nam illud: *Translatus est in paradysum*; potest explicari vel de paradiso terrestri, in quo fuit Adá; vel de quouis alio amœno loco, qui nomine Paradisi in Scriptura significari solet. Similiter illud: *Ascendit per turbinem in cœlum*: rectissime de cœlo aëreo accipitur, sicut & illud Psalm. 8. 9.

Volucres cæli, & pisces maris. Non ergo magis conuincī potest Heliam; quàm volucres, esse in cælo beatorum.

6. In quem ergo locum translati sunt, inquires, si nō in cælum beatorum? Aliqui existimant in paradysum terrestrem, ex quo Adam expulsus est, vt D. Thomas 3.p.q.49.art.5.ad 2.vbi ait: *Henoch raptus est in paradysum terrestrem, vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Christi.* Alij, qui putant paradysum illum, tempore diluuij, fuisse aquis obrutum & destructum; dicunt eos in alio quodam amœno loco versari. Nihil certi est, nisi quod in cælo beatorum non sint. Nec mirum est, nos hoc ignorare. Multa alia ignoramus. Neque nos soli. An non fatetur Apostolus de seipso, nescire se, an in corpore, an extra corpus, raptus fuerit in paradysum? An non testatur Scriptura, neminē vnquam cognouisse, quo loco sepultus sit Moyse? An non D. Augustinus lib. 2. de peccato Originali, cap. 23. proponit varias quæstiones, quas ait à nobis certò definiti non posse? Inter quas etiam est illa, de qua nunc agimus, *Vbi locorum sint Henoch & Helias?* itemque illa, *Vbi fuerit Mathusalem tempore diluuij: cū constet non fuisse in arca Noë?* Et sanè dicant, qui omnia scire se arbitrātur, si Helias raptus fuit in cælum beatorū, vt ipsi volunt; quis fuerit baiulus litterarum, quas postquam raptus est, scripsit ad Regem Iuda? vbi chartā & atramentum nactus sit? an currus & equi, quibus eò vectus est, adhuc maneant in cælo? & quo pabulo ibi vescantur?

7. An obiici potest: Si duo illi viri, Henoch & Helias, non sunt in cælo cum corpore immortalī: necesse est eos alibi viuere in corpore mortali. Si ita est, sine cibo & potu esse non possunt. Quomodo ergo sustentantur? D. Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. c. 3. insinuat tres solutiones. Prima est, si potuit Deus efficere, vt Israëlitarum vestes & calceamen-

ta per 40. annos non fuerint attrita in deserto; cur nequeat efficere, vt amici ipsius conseruentur ab interitu, sine cibo & potu? *Alter*, si Helias per 40. dies potuit ambulare sine nutrimento, ante raptum; cur non per totidem annos & sæcula, postquã raptus est? *Tertia*, si Adam in paradiso fuisset cõseruatus ex ligno vitæ, nisi peccasset; cur non, Henoch & Helias, qui putantur esse in eodem loco, & vesci de eodem ligno?

C A P V T I V.

An Henoch & Helias sint interficiendi ab Antichristo.

1. **R**ex ait se non habere pro Christianis eos, qui credunt Henoch & Heliam verè interficiendos esse ab Antichristo. *Hoc, inquit, qui credat (Deum testor) non modo pro magni nominis Theologo, sed ne pro Christiano quidem habeam.* At hoc credunt antiqui Patres. An igitur pro Christianis habendi non sunt? Nimis rigida hæc censura est. Si diceret, se non credere, Henoch & Heliam interficiendos esse ab Antichristo, esset aliquo modo tolerabile. At dicere, non habendos pro Christianis, qui id credunt; quid aliud est, quam affirmare, habendos esse pro ethnicis & infidelibus?

2. Sanè antiqui Patres, qui id credunt, meliori fundamento nixi sunt quàm Rex, qui id negat. Nam hic non alio niti potest, quàm quod putet Henoch & Heliam esse in cælo beatorum cum corpore glorioso & immortalis. Inde enim sequitur, non amplius mori, aut interfici posse. At hoc fundamentum apertè falsum est, vt paulò antè ex Scriptura ostēdi. Patres verò qui contrarium sentiunt, fundantur in illo Apoc. 11. 3. *Dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.* Et infra: *Et cum finierint testimonium suum, bestia que ascendit de abyssu, faciet aduersus*

aduersus eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magna, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Ægyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est. Et infra: Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ à Deo intrauit in eos, & steterunt super pedes suos, &c. Ex quibus verbis tria colligi possunt.

1. Tempore Antichristi vêturos duos testes, qui amicti faccis, Christi fidem & doctrinam publicè profiteantur.
2. Eos hoc nomine ab Antichristo interficiendos.
3. Post tres dies & dimidium reuocandos ad vitam, & in cælum ascensuros.

3. Quòd autem hi duo testes futuri sint Henoch & Helias, probant Patres ex antiqua traditione, & variis Scripturæ testimoniis. Et loquuntur de hac re, tanquam certa & explorata. Arethas in illum locum sic scribit: Fertur ex traditione Praconum Christi, quod inuariabiliter in Ecclesia recipitur, ipsum quoque Henoch venturum cum Helia Thesbite. Venient enim ambo, vt protestentur iis, qui tunc erunt, ne fallacibus Antichristi signis fidem adhibeant. Et Tertullianus in libro de anima, cap. 28. Translatus & Henoch & Helias, nec mors eorum reperta est, dilata scilicet. Caterum morituri reseruantur, vt Antichristum sanguine suo extinguant. Et D. Hieronymus in epist. 148. ad Marcellam: De Henoch autem & Helia, quos venturos Apocalypsis refert, & esse morituros nõ est istius temporis disputatio. Et D. Ambros. in 1. Cor. 4. Henoch & Helias ultimo tempore futuri sunt Apostoli. Mitti enim habent ante Christum ad preparandum populum Dei, & muniendas omnes Ecclesias ad resistendum Antichristo: quos & persecutiones pati, & occidi, lectio Apocalypsis testatur. D. Aug. lib. 20. de ciuit. Dei, c. 29. Per hunc Heliam magnũ mirabilẽque Prophetam, ultimo tempore, Iudeos in Christũ credituros esse, celeberrimum est in sermonibus cordibusq; fidelium. Vocat fideles:

& Rex non habeat eos pro Christianis? Similia scribunt Gregorius, Prosper, Isidorus, & alij.

4. Nunc quæro, si omnes hi Patres, & quotquot eorum sententiam secuti sunt, non fuerunt Christiani, ut Rex vult: quinam ergo fuerunt Christiani eo tempore quo illi vixerunt? Vel aliqui, vel nulli, necesse est. Si nulli, nulla fuit Ecclesia Christi. Vnde ergo nos nati & educati in Christo sumus? Si aliqui, quinam illi fuerunt, si prædicti Patres non fuerunt?

5. Obiiciet Rex, non omnes antiquos Patres ita sensit. Aliquos per duos illos testes intellexisse Heliam & Ieremiam; nonnullos Heliam & Moſen. Fateor. Sed non iuvat hoc causam Regis. Primò, quia Patres, qui nobiscum sentiunt, multò plures sunt, & maiorem authoritatem habent. Eos autem damnare, & nolle pro Christianis agnoscere, magna temeritas est. Secundò, quia reliqui, qui paucissimi sunt, non damnant horum sententiam, ut Rex facit: sed solùm putant suam esse probabiliorem. Tertiò, illi ipsi, qui aliter sentiunt, tametsi negent Henoch, aiunt tamen Heliam interficiendum esse. Ergo saltem ex parte, non minus, quam alij, damnantur à Rege, & pro Christianis haberi non possunt. An igitur omnes pro ethnicis censi debent, & solus Rex Christianus est?

6. Sed video, quid respondeat. Nimirum se, cum dixit pro Christianis haberi non posse, qui credunt Henoch & Heliam interficiendos ab Antichristo, de iis tantum intellexisse, qui hoc tempore viuunt: non de antiquis Patribus: Eos, tametsi in eodè errore fuerint, excusari posse per ignorantiam. Sic enim habet: *Sed nimis anxie studiosèque hanc futilem & sanè anilem fabulam (nempe de Henoch & Helia interficiendis) refutavi, cui tantum abest, ut credam: ut contra isto tam srudito seculo, hoc qui credat (Deum testor) non modo pro*
magni

magni nominis Theologo, sed ne pro Christiano quidem habeam. Veteribus autem Theologis, si qui in hac parte errauerint, æquior sum, propter rationem, quam supra memoravi. Est autem hæc ratio, quam supra memorauerat: Mirum non est, si sæpius Patres hic errent, & minus rectè multa Apocalypsis mysteria intelligant, propterea quod liber ille eorum temporibus adhuc obsignatus fuit: & licet mysterium iniquitatis iam tum ageretur, ille tamen homo peccati nondum erat reuelatus. In omnibus enim obscuris prophetiis certissima est regula, nunquam eas satis intelligi posse, usque dum compleantur.

7. Igitur Rex ita sentit. 1. Prophetias non posse intelligi, nisi quando completæ sunt. 2. Prophetiam Apocal. de Antichristo & duobus testibus, non fuisse completam eo tempore, quo vixerunt antiqui Patres: ac proinde non mirum esse, si ab eis intellecta non fuerit: Et hoc modo errorem eorum excusari posse. 3. Eandem prophetiam hoc tempore completam esse, nunc enim venisse Antichristum, & manifestum esse, quod sit Pontifex Romanus; & tamen nusquam apparere Henoch & Heliam: ideòque anilem fabulam esse, quicquid antiqui Patres de Henoch & Helia commenti sunt. 4. Qui hoc tempore in tam clara luce, adhuc credunt venturos Henoch & Heliam, non posse haberi pro Christianis: multò minus pro Theologis. Hæc summa est.

8. Sed primùm quæro, quis Regem Angliæ constituerit Iudicem supra antiquos & recentes Theologos in causa fidei ac religionis? Laici de eiusmodi rebus iudicare non debent, sed Episcopi, ut supra ostensum. Deinde iudicium hoc, non modo usurpatum, sed etiam temerarium est. Omnes enim Theologi, quotquot nunc sunt, & olim fuerunt, eo manifestè damnantur. Veteres quidem erroris: moderni autem im-

pietatis. Solus Rex cum suo Sacellano innocens est. Solus ipse, nec errauit cum antiquis Patribus; nec cum modernis Theologis Christiano nomine indignus est. Denique quis spiritus reuelauit Regi, prophetiã Apocalypsis iam completam esse? aut vnde illi constat, venisse iam pridem Antichristum, & sub nomine Romani Pontificis, orbi Christiano dominari? Hæc noua portenta sunt: sæpe quidem audita: sed accuratè à nostris refutata.

C A P V T V.

De duobus testibus Apocalyp. 11.

I. **R**ex Angliæ, vt ostensum est, damnat eos, qui per duos testes, quorum fit mentio in Apocalypsi, putant intelligendos esse Henoch & Heliam: eorum sententiam nõ aliter, quam *Iudaicam & anilem fabulam, aut otiosum somnium* interpretatur. Quid ergo ipse sentit? Audite Regis sapientiam. *Iam, inquit, illa anili fabula refutata de duobus illis testibus Henoch atque Helia, restat, vt meam coniecturam interponam, doceamque quosnam illos testes esse arbitrer.* Arrigite aures, populi. Rex Angliæ mira dicturus est. Interponet suam, non sententiam, sed coniecturam. Non enim inter Patres & Episcopos, qui in conciliis rem definire solent: sed inter Mathematicos, seu coniectores videtur censerì velle. Audite ergo, quid cõiectet. *Per duos, inquit, hosce testes, intelliguntur vetus ac nouum Testamentum.* Hoc sic probat: Illi duo testes interficiendi sunt ab Antichristo, & postea iterum à Deo resuscitandi: atqui sacra Scriptura veteris ac noui Testamenti à Pontifice fuit corrupta, neglecta, & quodammodo interfecta; & postea à Luthero & Caluino fuit iterum in pristinum honorem restituta. Ergo coniectura Regis Angliæ

glia verissima est. Magnum, si dijs placet, argumentū.

2. Dicam, quod res est. Tota hæc Regis interpretatio meritò suspecta esse debet. 1. quia noua & hactenus inaudita est. 2. quia nititur mera cōiectura, & quidem vnius tantum hominis. Nisi fortè Sacellanus cōiecturæ socius sit. 3. quia non potest esse à Spiritu sancto. 4. quia corrumpit sacram scripturam; imò interficit. Hinc sumo quatuor argumenta. *Primum est.* Omnis noua doctrina, quæ nūquam antea tradita est, & communi antiquorum Patrum consensui repugnat, meritò suspecta esse debet apud fideles: atqui doctrina Regis de duobus testibus est planè noua, nunquam antea tradita, & communi antiquorum Patrum consensui repugnat: Ergo merito suspecta esse debet apud fideles. Et hic habet locum illud D. Hieronymi in Epistola ad Pammachium & Oceanum; *Quisquis assertor es nouorum dogmatum, quaeso te, ut parcas humanis auribus; parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos (dicam ego, post mille sexcentos) docere nos niteris, quod ante nesciuimus? usque in hanc diem, sine vestra ista doctrina Christianus mundus fuit.*

3. *Alterum,* Illa doctrina, quæ nititur merâ coniecturâ, & quidem vnius tantum hominis, non debet anteponi doctrinæ plurimorum Patrum, quæ iam pridem à Christianis recepta est. Atqui doctrina Regis de duobus testibus, id est, duobus Testamentis, nititur merâ coniecturâ, & quidem solius Regis (aut fortè Sacellani) doctrina autem Patrum de Henoch & Helia, vel saltè de Mose & Helia, iam pridem recepta est à Christianis: Ergo huic altera anteponi nō debet. Porro in scripturis inuenio duplices cōiectores: quorū alij à Spiritu sancto; alij ab alio spiritu instructi, diuinare seu coniectare solent. Prioris generis fuerunt Ioseph, & Daniel, Genes. 40. 22. & Danie'is 2. 24. Posterioris harioi

harioli, magi, & malefici apud Chaldæos, Dan. 2. 2. Si constaret Regem Angliæ coniectorem esse prioris generis, par illi fides haberetur, quæ olim Iosepho & Danieli. At nondum hoc constat.

4. *Tertium.* Illa doctrina non potest esse à Spiritu sancto, quæ ex mera vnius hominis pendet coniecturâ. Atqui doctrina Regis pendet ex mera vnius hominis coniecturâ, vt ipse fatetur: Non ergo potest esse à Spiritu sancto. Maiorem sic explico. Duplex potest esse coniectura, seu inspiratio, vt dictum est: Vna à Spiritu sancto; altera aliunde. Prior semper est vera, certa, indubitata; posterior sæpe falsa, incerta, lubrica. Prior tribuitur soli Deo, aut Spiritui sancto, non autem homini; posterior contra, homini, non Deo tribuitur. Hoc patet ex Scriptura. Nam Ioseph, Daniel, & alij Prophetæ diuini, quotiescunque ex Dei inspiratione aliquid locuti sunt, aut reuelarunt: à Deo se habere professi sunt. Genes. 40. *Qui dixerunt, Somnium vidimus, & non est, qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioseph; Nunquid non Dei est interpretatio? referte mihi quid videritis.* Et Genes. 41. 15. *Cui ille ait, Vidi somnia, nec est, qui edisserat: quæ audiuisti sapientissimè conijcere. Respondit Ioseph: Absque me, Deus respondebit prospera Pharaoni.* Et Dan. 2. 27. *Respondens Daniel coram Rege ait: Mystrium quod Rex interrogat, sapientes, magi, harioli, & aruspices nequeunt indicare Regi. Sed est Deus in cælo reuelans mysteria, qui indicauit tibi Rex Nabuchodonosor, quæ ventura sunt in nouissimis temporibus.* Et generatim loquendo, omnes Prophetæ soliti sunt dicere: *Verbum Domini quod locutus est per os meum.* Longè aliter Rex Angliæ. Non ait se loqui verbum Dei, nec coniecturam suam à Spiritu sancto esse contendit, sed ingenuè fatetur, quod res est, sui capitis coniecturam esse, ideoque non certam, sed tantum probabilem haberi vult. Sic enim loquitur: *Restat*

ut meam coniecturam interponam. Et paulopost: *Proponam probabiles coniecturas.* Concludo igitur coniecturam Regis non esse à Spiritu sancto, sed aliunde.

5. *Quartum.* Is censetur corrumpere & occidere sacram scripturam, qui eam alio spiritu interpretatur, quam quo inspirata est: At Rex Angliæ interpretatur scripturam Apocalypsis ex mera sua coniectura: Ergo interpretatur alio spiritu, quàm quo inspirata est. Minor patet ex dictis. Maior nititur tribus principijs. *Primum* est, quod sacra scriptura à Spiritu sancto dictata & inspirata sit. 1. *Timoth. 3. 16.* *Alterum*, quod eodem spiritu, quo dictata & inspirata est, debeat intelligi seu explicari, & non alio. *Tertium*, quod vita scripturæ consistat, non in cortice verborum, sed in vero & germano ipsius sensu. Igitur, qui vero sensu neglecto, aliū quærit; censetur vitam auferre, quod est Scripturam interficere. At qui illam interpretatur ex mera hominis cōiectura, & non ex Spiritu sancto, is neglecto vero sensu, illum quærit. Ergo censetur vitam auferre, seu interficere. Hoc autem facere Regem Angliæ, satis iam ostensum est.

6. Præter hæc 4. argumenta, adhuc vnum addo ex concessione Regis in hunc modum; Concedit Rex ut supra visum est, hanc propositionem; *Quamdiu prophetia Apocalypsis de Antichristo & duobus testibus ab eo interficiendis, fuit ob signata, & nondum opere completa: nō est mirum, si Patres errarint in eius intelligentia & explanatione. At nunc postquam completa est, adeò planam, facilem & certam habet intelligentiam, ut qui adhuc dubitet pro Christiano haberi non possit.* Iam subsumo. Atqui ipsemet Rex, post completam prophetiam (ut ipse quidē vult) adhuc dubitat de tota re: Ergo Rex suo iudicio pro Christiano haberi non potest. Minorem probo, quia per solam coniecturam probabilem colligit, nomine

mine duorum testium intelligi oportere vetus & nouum Testamētum. Hæc autem cōiectura non facit rem certam & exploratam. De Antichristo verò sic loquitur; *Sanè quod ad definitionem Antichristi, nolo rem tam obscuram & inuolutam, tanquam omnibus Christianis ad credendum necessariam urgere.* Hic disertè fatetur, esse rem adhuc obscuram & inuolutam. Quomodo ergo paulo ante dixit, prophetiam de Antichristo completam esse, & adè certam, vt hoc erudito sæculo dubitare nemo possit? Hæc non cohærent. Mitto alia absurda, quæ in Regis interpretatione passim occurrunt.

C A P. V I.

De Beata Maria Virgine.

1. **R**ex in præfatione monitoiã, partim benè, partim malè sentit de B. Virgine Maria. Benè quidem, cum fatetur veram esse Dei matrem, & supra omnes beatorum hominum ac spirituum ordines ad cœlestem gloriam elatam, excepto Christo. Malè verò, cum addit, eam se nostris rebus ac negotijs nō immiscere, neque ad nostras preces attendere, eo quod tota gaudio cœlesti perfusa sit. *In cœlis, inquit, in æterno sanctorum animarum receptaculo, in æternam est fœlicitatem collocata, nunquam à tantis gaudijs vlla terrenarum rerum cura aut sollicitudine auocanda.* Vis argumenti videtur esse huiusmodi; Qui in æterna felicitate ac gaudio collocati sunt, non possunt inde auocari, & nostris orationibus attendere: At B. Virgo in æterna felicitate & gaudio collocata est: Ergo non potest inde auocari, & nostris orationibus attendere.

2. Vt verum fatear, nouus hic error est. Lutherani & Calvinistæ, qui hætenus negarunt Sanctorum in-

uocationem, eo fundamento nixi potissimum sunt, quod putarent, Sanctos ignorare, quæ apud nos fiunt. Rex alio nititur. At, propter nimium gaudium, quo repleti sunt, non posse attendere ad ea, quæ petimus. Qui error, multò, quàm Lutheranorum & Calvinistarum, grauior est. Nam inde sequitur, nec Christum mediatorem Dei & hominum, nec Angelos custodes posse attendere ad ea, quæ circa nos sunt: imo Christum minus, quàm Angelos posse id præstare, quæ ingens blasphemia est. Hoc autem sequi, sic ostendo; Qui in æterna felicitate & gaudio collocati sunt, non possunt nostris rebus ac negocijs attendere, vt vult Rex: Atqui Christus secundum humanitatem, & Angeli custodes, sunt in æterna felicitate & gaudio collocati, quod nemo negauerit. Ergo Christus & Angeli non possunt nostris rebus & negocijs attendere. Rursum; si gaudium cœleste obstat, quo minus beati possint ad res nostras attendere, sanè, quò quis maiori gaudio perfusus est, eò minus poterit attendere. At Christus secundum humanitatem maiori gaudio perfusus est, quam Angeli. Ergo minus potest ad res nostras attendere, quàm Angeli. Quæ hæc portenta sunt?

3. Hinc satis, opinor, patet, quam vim habeat argumentum Regis. Quasi verò Christus, B. Virgo & Angeli custodes, alijque Sancti in cælo, non possint attendere nostris rebus, nisi à cœlesti gaudio auocentur. Vtrumque præstare possunt, & frui cœlesti gloria, & simul res nostras procurare. Nec repugnant inter se, beatum esse, & aliorum curam suscipere. Alioqui; quomodo Deus ipse, qui omnium rerum etiam minimarum, diligentissimam curam habet, beatus esse possit? Quomodo Christus, qui teste Apostolo, *quotidie interpellat pro nobis*, pleno gaudio perfrueretur?

4. *Addit Rex, Inuocationem Sanctorum, inter orationes*

uitios, & ante quingentesimum Christi annum inauditos articulos, referendam esse. Itane verò? Quid si ego ostendam Sanctorum inuocationem maximè floruisse primis quingentis annis? Nec hoc difficile est. Patres, qui illis annis vixerunt, prolixè id testantur. E multis paucos accipe. Gregorius Nazianzenus oratione in Cyprianum sic ait; *Tu ab alto nos respice, nostrumque sermonem ac vitam dirige.* August. lib. 7. de baptismo contra Donatistas. c. 1. *Adiuuet nos Cyprianus orationib. suis.* Athanasius in sermone de Deipara; *Inclina aurem tuam in preces nostras, & ne obliuiscaris populi tui.* Et infra; *Ad te clamamus, recordare nostri sanctissima Virgo.* Et iterum; *Intercede hera & domina, & regina & Mater Dei pro nobis.* Basilius orat. in quadraginta martyres: *Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat: qui rursus letatur hos oret: ille, ut à malis liberetur; hic, ut duret in rebus latis.* Greg. Nyssenus orat. in S. Theodorum: *Intercede ac deprecare pro patria apud communem Regem & Dominum. Timemus afflictiones, expectamus pericula, non longè absunt scelesti Scythæ, bellum aduersum nos parturientes: ut miles, pugna pro nobis: ut martyr, pro conseruis usare libertate loquendi.*

5. Hi Patres (& multi alij, quos recensere promptum est) vixerunt primis quingentis annis in Ecclesia, & titulo sanctitatis ac doctrinæ perspicui sunt. Hi ipsi Sanctos in cælo existentes inuocarunt. Quomodo ergo audet dicere Rex, Inuocationem Sanctorum primis quingentis annis in Ecclesia inauditam esse? Nimium credit suo Sacellano, qui contra conscientiam persuadet illi, quod vult. Oprandum esset, ut Rex ipse legeret antiquos Patres, & non pateretur se amplius illudi.

C A P. V I I.

De fundamento fidei.

1. **R**Ex in monitoria præfatione dicit, debere vnū-
quēq; scrutari scripturas, & super suā certā sciē-
tia fundamentum fidei collocare. Sic enim loquitur:
*Cum Paulo opto, vos omnes fieri tales, hac vna in re qualis
ego sum: in primis, ut velitis scripturas peruolutare, ex his
credendi normam petere, neq; super aliorum incertis opinio-
nibus, sed vestra ipsorum certa scientia, fidei fundamēta col-
locare.* Quid hoc aliud est, quàm dicere debere vnum-
quemque facere se Iudicem dogmatum fidei: non cre-
dere Ecclesiæ, vel cuiusque alteri, sed suo proprio iu-
dicio acquiescere?

2. Hæc doctrina omnium perniciosissima est, &
non solum repugnat scripturis, Patribus, & communi
Christianorum consensui, sed etiam ipsum Regem &
antecessores eius sine dubio condemnat. Hanc poste-
riorem partem sic ostendo. Rex Angliæ & alij Prin-
cipes protestantes, vel habent potestatem cogendi suos
subditos ad fidem, quam ipsi putant esse veram, vel nō
habent. Si habent, ergo subditi tenentur illos sequi &
obedire: Ergo falsum est, vnumquemq; debere super
sua certa scientia, fundamentum fidei collocare. Non
enim subditi super sua scientia sed super scientia Re-
gum & Principum collocare debent fundamentum fi-
dei, si verum est, Reges & Principes habere potesta-
tem, suos subditos ad fidem compellendi. Si autem
non habent hanc potestatem, cur eam passim vsurpāt?
Cur Elisabetha coegit subditos ad Calvinismum? Cur
Iacobus, interposito iuramento, idem facit? Cur Prin-
cipes protestantes in Germania eos imitantur? Non

enim quærunť ex subditis, quid quisq; ex sua certa sciētia statuat de rebus fidei & religionis; sed ipsi pro suo arbitrio & authoritate, etiā inuitis subditis, & sæpe reclamantibus, sua dogmata, coniecturas, & ceremonias proponunt, imagines confringunt, crucē Christi eliminant: omnia sacra, astāte & dolēte populo execrantur.

3. Hinc concludo, Regem Angliæ, vel in doctrina, vel in facto errare. Docet vnumquemque debere collocare fundamentum fidei super sua certa scientia. At hoc non permittit suis subditis, vt faciant. Vel ergo hic, vel ibi errat. Ego in vtroque illum errare sentio. Nam neque Rex ipse, neque subditi debent esse iudices controuersiarū. Quis ergo? Non alius, quam Prælatus Ecclesiæ. Hoc etsi probatum sæpe sit, conabor etiam hic probare. Nec opus est alio, quàm hoc vulgari argumento: Omnes Catholici consentiunt, solum Prælaturū Ecclesiasticum esse legitimum Iudicem controuersiarum fidei ac religionis: Aduersarij autem non possunt inter se conuenire de iudice, quia alij volunt esse Spiritū sanctum, alij scripturam, alij internum criterium, alij principem vel magistratum sæcularem, alij vnumquemq; priuatum. Ergo potius Catholicis, quàm aduersariis credendum est.

4. Hoc, inquam, argumento satis conuincuntur Aduersarij, nisi valdè impudentes sint. Cum enim videant omnes cōtrouersias, quæ inter nos Catholicos oriuntur, statim sopiri per magistratum Ecclesiasticū, quem omnes, tanquam legitimum Iudicem agnoscimus: Et è contrario experientia doceat, nullam controuersiam, quæ inter ipsos oritur, finiri posse, quia non possunt conuenire de communi Iudice; quid aliud statuere ac cogitare debent, quàm nos Catholicos meliori conditione esse, qui lites nostras finire possumus; quàm ipsos, qui finire non possunt?

C A P. V I I I.

De Concilio generali conuocando.

1. **R**ex in monitoria præfatione dicit, si Conciliū generale indicendum esset, in quo omnes Christiani ad aliquem in religione consensum adduci possent, oportere conuocari omnes Christianos Principes & Eccles. exclusis Iesuitis & Puritanis. Hos enim fatetur se odisse; magis tamē Puritanos, quàm Iesuitas. Quamuis enim isto loco utrosque coniungat, & communi titulo appellet nouitios & furiosos incendiarios; alibi tamen satis ostendit, se Puritanis infestiorē esse quàm Iesuitis. Sic enim loquitur: *Egone Puritanus, qui à Puritanis non solum à natiuitate continuò vexatus fui; verum etiam in ipso matris utero propemodum extinctus, antequam in lucem edirus essem? Ego, qui in meo ad filiū libro, multo acrius ac uehementius in Puritanos quàm Pontificios inuectus sum; qui etiam cum secundo ederetur, prolixam in odium Puritanorum Præfationem Apologeticam præposui?*

2. Igitur ex mente Regis, hæc tria seruari oportet. Primò, ut indicatur Concilium generale. Secundò, ut tractetur de consensu fidei ac religionis. Tertio, ut excludantur Iesuitæ & Puritani. Hinc oritur mihi triplex quæstio. Prima, quinam Christiani adfuturi sint in illo generali Concilio, si Iesuitæ & Puritani excludi debeant? Altera, quis futurus Concilij Præses seu Iudex? Tertia, quis consensus in fide & religione sperari possit? De singulis obiter dicam.

3. Primùm ergo quæro, quinam adfuturi sint exclusis Iesuitis & Puritanis? Ratio dubitandi est, quia si de fide & religione agitur (sicut reuera agitur) omnes Catholici, quotquot per orbem Christianum dispersi

sunt, cum Iesuitis in fide & religione consentiunt. Et similiter omnes vbiq; puri Calvinistæ, cum Puritanis. Si ergo Iesuitæ & Puritani, titulo fidei ac religionis excludendi essent; omnes Catholicos & puros Calvinistas eodem titulo excludi oporteret. Faciamus ergo sic esse. Excludantur Pontifex, Imperator, Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, Hungariæ, Archiduces Austria, Principes Electores, Moguntinus, Treuirensis, Coloniensis, Palatinus; Duces Bauariæ, Lotaringiæ, Brabantia, Franconiæ, Italia: Et omnes eorum subditi. His omnibus exclusis, qui tandem sunt, qui Concilio generali interesse possint? Nimirum soli Anabaptistæ Lutherani, & non puri, seu Anglicani Calvinistæ. At hi omnes, respectu aliorum, quos exclusos vult Rex, pauculi omnino sunt. Quomodo ergo generale Conciliū dici poterit, vbi tam paucis præsentibus, maior pars Christiani orbis abfutura est?

4. Et quis huic generali (si diis placet) Concilio præsidebit? quis omnium controversiarū, quæ in disceptationem veniunt, supremus Iudex constituetur? Sine dubio Rex Angliæ, vel Daniæ, vel Princeps aliquis Lutheranus. At non ferent hoc Anabaptistæ, qui omnem magistratum execrantur. Sed nec fieri poterit, vt vnus aliquis sit Iudex omnium. Nam vt supra dictum est, Rex Angliæ vult vnumquemq; debere super certa sua scientia fundamentum fidei suę collocare. Singulos ergo, qui in Concilio adfuturi sunt Iudices esse, necesse est. Singuli super certa sua scientia, non super alterius iudicio vel arbitrio, fidei ac religionis fundamentum collocabunt. Et quis tunc consensus sperari poterit?

5. Rem exemplo declarabo. Conuocetur Concilium, quale vult Rex. Adsint Anabaptistæ, Lutherani, & qui in Anglia cum Rege sentiunt. Moueatur con-

trouersia, *An infantes, cum adoleuerint: iterum baptizandi sint; Affirment Anabaptistæ: negent cæteri. Præses, quisquis futurus est, litem dirimat. Quid factò opus? Audiantur primum Anabaptistæ. Eorum, sine dubio, vox hæc erit; Domine Rex fundamentum fidei de baptismo infantium, super certa nostra scientia collocandum est, ut in ipse ais. At certò nobis constat, infantes cum adoleuerint, iterum baptizandos esse. In hac scientia fundamentum fidei nostræ immotum stat. Vos si vultis, aliter sentite & facite, per nos licet. Quidam Lutherani cum sociis; Sic illi, Domine Rex, nostra certa scientia planè contraria est. Scimus infantes, si semel baptismo lustrati sunt, non iterum lustrandos esse. In hoc pedem figimus. His vtrimque auditis concludet Rex: Vnusquisque abundet in suo sensu. Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capella.*

EPILOGVS.

QVæ hæcenus contra Serenissimum Angliæ Regem (quem semper & vbique honoris causa nominatum volui) à me disputata sunt: ad duo capita reuocari possunt. Priori ostensum est, Regem in suo regno, nullo penitus iure Primatum Ecclesiæ vsurpare posse. Posteriori, noua quædam paradoxa & falsa dogmata, quæ in illius libro reperta sunt, succincta veritate refutaui. In vtroque ea, qua potui & debui, modestiâ, perpetuò vsus. Itaque spero, non modo quemcunque Lectorem, sed ipsum quoque Serenissimum Regem, æquo lubentique animo, quidquid à me veritatis studio conscriptum est, accepturum esse.

OPVSCVLVM IX.

REFVTATIO

TORTVRÆ TORTI,

SEV

Contra Sacellanum Regis Angliæ, quòd
causam sui Regis negligenter egerit.

R^{mo} AC ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI, AC DOMINO D.
IOANNI SVICARDO S. SEDIS MO-
guntinæ Archiepiscopo, S. Romani Imperij per
Germaniam Archicancellario, & Principi Electori,
Principi ac Domino suo clementissimo,

Martinus Becanus.

Diodierunt nuper, R^{me} & Illu^{tr}me Prin-
ceps, duo libri ex Angliæ: quorum alter Se-
reniss. Regis Iacobi; alter Sacellani ipsius ti-
tulum præ se ferebat. Vtrumque, qua potui
breuitate ac modestia, utpote Romana Eccle-
sia palam repugnantem, Veritatis studio refutavi. Et quidem
prioris refutationem, Inuictissimo Imperatori Rodolpho, Se-
renissimis Regibus & Illu^{tr}issimis Christiani orbis Prin-
cipibus (inter quos tu emines) inscripsi ac dedicavi: posterioris
verò, Amplissimo tuo nomini, speciatim nuncupandam cen-
sui. Causa duplex est. Vna, quod cum Catholica fidei ac reli-
gionis propugnandæ gratia, hic labor à me susceptus sit nul-
lius patrocínio potius, quam tuo, qui eiusdem fidei in Ger-
mania

mania magnus propagator ac protector es, in lucem exire debeat. Altera, quod tua in nostrum Archiepiscopale collegium Moguntinum merita & beneficia iure id exigant. Accipies, opinor, in bonam partem; & quod obsequij ac obsequantia testificanda causa sincerè à me factum est, serena mente interpretaberis. Deus Opt. Max. Celsitudinē vestrā in commodum patriæ & Ecclesiæ diu seruet incolumem.

REFUTATIO

TORTURÆ TORTI,

Seu

In Sacellatum Regis Angliæ.

VPER scripsisti librum pro tuo Rege, contra Matthæum Tortum, cum hoc titulo; *Tortura Torti*. Nomen tuum non prodis; sed insinuas te esse Sacellatum; Eleemosynarium, Tortorem, Ego quod honorificentius est, Sacellatum te appellabo. Disputas autem in eo libro de his tribus potissimum capitibus. Primò, de iuramento fidelitatis, quod Rex tuus exigit à suis subditis. Secundò, de Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis. Tertiò, de potestate Papæ. Si verba spectem, satis cultus ac elegans es. Si laborem ac diligentiam, non culpo otium. At multa alia sunt, quæ non æquè probem. Hæc maximè. Primùm, quod ad conuitiandum sis proiectissimus, Secundum, quod multa falsa & absurda passim inspergas. Tertiùm, quod Primatum Regis tui, quem astruere volebas, euertas potius, quam stabilities. Quo nihil turpius, De his tribus hoc ordine dicturus sum.

1. De conuitiis Sacellani,
2. De Paradoxis illius.

3. *De Primatu Regis per eum everso.*

Ignosces, spero, si hæc tria modestè ob oculos tibi proponam; tum tui, tum aliorum gratia. Tui, ut te ipsum agnoscas, & si fieri potest, ad saniorē mentem redeas. Aliorum, ut intelligant, non temerè tibi fidendum esse, qui toties & tam enormiter, in rebus magni momenti lapsus sis. Audi patienter.

CAPVT I.

De conuitiis Sacellani.

1. **S**tatim in ingressu Torturæ reprehendis Matthæum Tortum; quod totus in conuitiis sit. Sic enim de eo scribis; *Per librum totum ita petulans, ita immodeste immodestus, ita totus in cōuitiis, facile ut quibus, Matthæum Tortum esse, possit intelligere.* At tu, mi homo, longè superas Matthæum Tortum in hoc genere. Ne mihi parcis. Omnes, ubi minima occasio est, conuitio aliquo laceffis. Clementem VIII. vocas *perfidum*; Cardinalem Bellarminū, *votesagum*; Nicolaum Sanderum, *mortalium mendacissimum*; Edmundum Campianum, & alios; qui pro Catholica fide martyriū passi sunt, *proditores*; Iesuitas, *atrocissimarum facinorum authores*; Catholicos, *de Malchi profapia, qui præcisa aure dextra, omnia sinistra audiant, & interpretentur.* Omitto, quæ in Matthæum Tortum petulanter despumasti.

2. Hæc & similia cōuitia, quæ tibi domestica sunt, ut video, non decent bonum virum. Multo minus Sacellanum aut eleemosynarium Regis, qualem te esse vis. Tortorem fortè non admodum dedeçant. Nec est, quod te excuses exemplo Matthæi Torti, quasi is prior laceffierit te conuitio. Primùm, non ita est. Deinde, fecisset sanè; An tu Christiani hominis esse putas,

tas, in malo talionem reddere? Aliter Apostolus nos docuit, Rom. 12. 17. *Nulli malum pro malo reddamus.* Et denique, si reddere volebas, cur aliis non pepercisti? Non satis tibi erat vnus Tortus, quem torqueres, nisi etiam in alios eadem libidine desauires? Posthac talibus abstine. Et audi illud Prouer. 21. 23. *Qui custodit os suum & linguam suam.* Et Matth. 12. 35. *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Vide quis tuus thesaurus sit, vnde proferuntur tot cōiugia. Et caue, quia *maledici regnū Dei nō possidebunt.* 1. Cor. 6.

C A P V T I I.

De Paradoxis Sacellani.

AD coniugia accedunt Paradoxa, quæ multa sunt in tuo libro. Ex iis hæc potissimum.

1. Puritanos in Anglia sincerè iurare in Primatum Regis.
2. Primatum, omni iure, deberi Regi.
3. Neminem adhuc negasse, Reges veteris Testamenti, habuisse Primatum in Ecclesia.
4. Reges noui Testamenti, esse Pastores ouium Christi.
5. Reges sæpe in Scriptura vocari *Christos*, seu *Vnctos Domini*; at Sacerdotes aut Pontifices, nunquam sic vocari.
6. Si Pontifex præter Christum, esset caput Ecclesiæ; monstruosam ac bicipitem fore Ecclesiam.
7. Si Pontifex haberet potestatem deponendi Reges, meliori conditione fore ethnicos, quam Christianos Reges.
8. Si Pontifex velit habere regnum temporale, suadendum esse, vt diabolum adeat, & ab eo petat.

9. Excommunicandi potestatem, non esse Petro Apostolo, sed Ecclesiæ datam.

10. Prophetiam Apocalypsis de Antichristo, iam impletā esse, ac proinde claram & minimè intricatam.

11. Reges Daniæ & Sueciæ, necnon Principes Germaniæ, consentire Regi Angliæ in rebus fidei.

12. Regi Angliæ non esse iam liberum mutare religionem, aut Catholicam in regno suo permittere, eo quod bis iurauerit, se id non facturum.

13. Bellarminum esse votifragum, eo quod ex Iesuita factus sit Cardinalis.

14. Catholicos docere, fidem non esse seruandam, & perfidiam esse licitam.

15. Catholicos esse de prosapia Malchi, eo quod nihil dextrè, sed omnia sinistrè interpretentur. Hæc pauca ex multis breuiter examinanda sunt.

Paradoxum I.

1. **P**rimùm ergo ais, Puritanos in Anglia sincerè iurare in Primatum Regis. Verba tua sunt hæc, pag. 379. in fine; *Quos verò Puritanos appellat, si Regium Primatum detestentur, detestandi ipsi. Profitentur enim, subscribunt, iurant indies. Sed & illi quod faciunt, ingenuè faciunt, id est, ingenuè profitentur Primatum Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurant.*

3. At Rex tuus multo aliter de illis sentit, in monitoria præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes. Sic enim de illis loquitur; *Præclara sanè laus, præclarum encomium, quo Puritanos ornaui, cum me plus fidei vel in illis efferis, cum montanis, tum limitaneis latronibus, quam in hoc genere hominum inuenisse professus sim. Vide nunc, quam longè abeas à tuo Rege, à tuo capite, & Primatu Ecclesiastico. Rex profiteretur, se plus fidelitatis inuenisse*

inuenisse in efferis latronibus, quã in Puritanis. Tu cõtra asseris, Puritanos ingenuè facere, quod faciunt. Igitur, *ingenui tibi sunt, qui Regi plusquam efferi latrones,*

4. Addit Rex; *Ego à Puritanis, non solum à natiuitate continuo vexatus fui; verum etiam in ipso matris utero propemodum extinctus, antequam in lucem editus essem. Quid tu ad hoc? An repetes illud tuum solenne; Puritani quod faciunt, ingenuè faciunt? Nimirum ergo, vt tu quidem interpretaris, ingenuè voluerunt Regem in utero materno extinguere, antequam in lucem editus esset. Et hoc, in tuo Sacello est, ingenuos esse?*

5. Pergit Rex; *Ego in meo ad filium libro multo acrius ac vehementius in Puritanos, quàm Pontificios inuectus sũ. Igitur ex sententia Regis, Puritani deteriores sunt, quàm Pontificij. At tu Pontificios vocas proditores. Puritani ergo proditoribus deteriores sunt. Et tu tamen scribis, ingenuè eos facere, quod faciunt?*

6. Iterum Rex; *Mihi precipuus labor fuit, deiectos Episcopos restituere, & Puritanorum Anarchiã expugnare. Nimirum, Puritani Anarchiam amant; Monarchiã seu Primatum detestantur. Rex contra, Anarchiam expugnat, Primatum statuit. Nunc quæro, si Primatum detestantur Puritani, quomodo possunt ingenuè iurare in Primatum? Vel ergo Puritani, non amplius Puritani sunt; vel si sunt, qui fuerunt; Anarchiam amant & Primatum detestantur. Non ergo ingenuè, sed subdole faciunt, quod faciunt.*

7. Vide, quã in omnibus Regi tuo contrarius sis. Quos accusat ille, tu purgas. Sed tamen ab impudentia purgare non poteris. An non grandis impudentia est, & (si vis) imprudentia, quod Calvin iste in Germania & Hollandia, qui nihil aliud, quam Puritani sunt, toties ausi fuerũt recedere *Monitoriam* Regis tui *Prefationem*, in quã tam aperte perstringuntur? Quid enim
magis

magis spectare potest ad illorum ignominiam, quam quod publico Regis testimonio habeantur deteriores latronibus, quippe qui in mortem Regis, adhuc in utero materno existentis, crudelissimè conspirarint? Et hanc tantam ignominiam, typis identidem diuulgare, nec infamiam publicam extimescere, nonne impudentia est? Et tibi nihilominus *ingenuè* faciunt, quod faciunt.

Paradoxum, I. I.

A Is Primatum Ecclesiasticum, omni iure, deberi Regibus. Hæc enim sunt verba tua, pag. 90. *Primatus spiritualis debetur Regibus omni iure.* Videamus, an ita sit. Ius, vt nosti, aliud naturale, aliud positium est. Hoc iterum, aut diuinū, aut humanum. Diuinum aliud veteris, aliud noui Testamenti. Similiter, Humanum aliud canonicū, aliud ciuile. Vis ergo, omni hoc iure Primatum Ecclesiæ deberi Regibus? Ita apparet. At alibi fateris, solo iure veteris Testamenti deberi. Non igitur omni iure. Sic enim scribis, pag. 363. *A more institutioque Israëlitis orditur Apologia; inde enim vim habet, atque nervos suos quæstio hæc omnis (de Primatu.) In Israël enim populo suo regnum instituit Deus, & Ecclesiam in regno, ex mente sua. Exemplum inde nobis sumendum est, cum in Testamento nouo nullum habeamus. Nusquam ibi in vnum coaluerunt Ecclesia & Imperium; procul se habuit Imperium ab Ecclesia.*

9. Agnoscis, opinor, hæc tua verba, quæ te condemnant. Nam si quæstio de Primatu, vt hic affirmas, non aliunde, quàm ex more & instituto populi Israëlitis vim suam habet; non ergo ex iure naturali, non ex diuino noui Testamenti, non ex canonico aut ciuili. Quomodo ergo ex *omni iure*? Rursum, si in nouo Testamento *nusquam in vnum coaluerunt Ecclesia & Imperium:*

perium: Ergo iure noui Testamenti non necesse est, in vnum coalescere. Ergo non *omni iure*. Et sanè, si nusquam antea in nouo Testamento; quomodo nunc in Anglia, tam serò in vnum coalescunt? Hic te ipsum planè constringis.

Paradoxum III.

10. **A** Is, neminem adhuc negasse, Reges Veteris Testamenti habuisse Primatum Ecclesiæ. Sic enim habes pag. 364. *In Israël autem nondum os reperi tam durum, quod negare etiam auderet, præcipuas in re religionis partes penes Regem extitisse.* At ego, non vnum, sed multos reperi, quid id ausi sunt negare. Ausi sunt ex vestra Anglia, Nicolaus Sanderus, lib. 2. de visibili monarchia Ecclesiæ, c. 3. in solutione quintæ Obiectionis Protestantiū, & Thom. Stapletonus lib. 5. principiorū fidei doctrinaliū, c. 23. Ausi ex nostris Bellarm. lib. 1. de Concilijs, c. 20. Iacob. Gretserus lib. 2. cōsiderationū ad Theologos Venetos. cōfid. 1. 2. & 3. Adamus Tannerus lib. 1. defensionis Ecclesiasticæ libertatis, cap. 15. & alij.

11. Hi omnes, locis citatis, proponunt argumentum: quo vos vti soletis ad probandum Regis Primatum in rebus Ecclesiasticis. Est autem hoc. *Moses, Iosue, David, Salomon, Iosias & alij Reges veteris Testamenti habuerunt Primatum Ecclesiæ. Ergo etiam Reges noui Testamenti habent.* In solutione huius argumenti, omnes negant antecedens. Negant, inquam, Reges veteris Testamenti, si præcisè spectemus potestatem Regiam, habuisse primatum Ecclesiæ: tametsi concedant, aliquos ex ijs habuisse, non ordinario iure, tanquam Reges; sed quatenus erant simul prophetæ aut Pontifices, per extraordinariam concessionem. Verba Bellar-

mini sunt hæc; Respondeo primo, *Mosen non solum Principem, sed etiam summum sacerdotem fuisse, ut patet ex Ps. 98. Moses & Aaron in sacerdotibus eius. Iosue autem, Dauidem, Salomonem, & aliquos alios, non solum Reges, sed etiam Prophetas fuisse, quibus Deus quadam extraordinariè committebat, quæ ad Sacerdotes alioquin ex officio spectabant. Hoc modo Salomon Rex amouit Abiathar à sacerdotio, & constituit Sadoc pro eo. Id enim fecit non ut Rex, sed ut Propheta ex diuina inspiratione. Dico secundo, alios Reges synagoga, qui boni fuerunt, nunquam se miscuisse in negotijs sacerdotalibus; & si quando se miscuerunt, punitos fuisse. Similia habent alij.*

12. Hoc tamen addo (in quo tu fallis, aut falleris) nonnullos ex prædictis authoribus, non solum negare antecedens, sed etiam consequentiam argumenti. Itaque duas adhibent solutiones. Prior est hæc; *Negamus Reges veteris Testamenti habuisse primatum Ecclesiæ. Posterior hæc; Etiam si daremus Reges veteris Testamenti habuisse Primatum Ecclesiæ; non tamen sequeretur, etiam noui Testamenti Reges eum habere. Cuius rei varias assignant causas. Vide, quæ in eiusdem argumenti solutione à me dicta sunt in Refutatione Apologiæ Regis Angliæ, c. 2.*

Paradoxum IV.

13. **A** Is Reges noui Testamenti, esse Pastores ouium Christi: & quamuis illa verba, *Pasce oues meas*, Petro dicta sint; tamen etiam ad Reges Christianos pertinere. Ideò autem illis dicta non esse, quia tempore Christi nulli erant Reges Christiani, quibus cura ouium committi posset. Sic enim habes pag. 53; *Rex noster (Angliæ) est Dux gregis sub Christo Pastorum Principe. Sunt & alij Reges Christiani ad unum omnes sua si iura noscent*

sent, & vel vires illis, vel animus nō deesset. Et clarius pag. 91. Neque quicquā ad rem, quod de Christo addis, non Regē aliquem, sed Apostolum gregis sui Pastorem designāte. Certe, ut nec Regem sub lege, quia nondum ibi Rex ullus, at ubi iam Rex, tunc nec ei Pastoris nomen negatum: ita sub Euāgelio, cum non essent Reges adhuc, qui tum nulli erant, Pastores esse nō poterāt. At ubi Reges Christo nomē dederāt, tū demum, non minus pastores hi, quān olim Reges Israël. Quod si autē ab initio statim nomē Christo dedissent, nulla ratio, quo minus gregis Christiani Pastores designari potuissent.

14. Non vnum, sed multa hic Paradoxa. Ac primū quæro ex te, si Christi tempore fuisset aliquis Rex Christianus, an Christus dixisset illi, *Pasce oues meas*? Si affirmas; vnde constat? aut quis ante te affirmavit? An tu primus es, qui orbi Christiano mysterium hoc patefacis? Si negas; rectè quidem. Sed si Christus non dixisset Regi Christiano, *Pasce oues meas*; qua tu auctoritate dicis Iacobo Regi, *Pasce oues Christi*? An tu Petrum ab officio Pastoralis repellis, qui à Christo Pastor constitutus est; & subornas Regē, qui à Christo cōstitutus non est? Audax facinus; & Sacellano dignum scilicet.

15. Iterum quæro, quid hoc sit, *Pasce oues meas*? Tu quidem (pag. 52.) interpretaris de passione verbi & doctrinæ. Et sit sane ita. At tu idem (pagina 380.) fateris, Regem non pascere oues Christi, verbo & doctrina. Ergo Rex, ex tua concessione, non est Pastor ouium Christi; nec illa verba, *Pasce oues meas*, eo sensu, quo à Christo prolata sunt, possunt ad Regem pertinere. Hic non expedies te, fat scio. Aut enim, fateri necesse est, verba illa non intelligi de passione verbi & doctrinæ; aut Regi conuenire, ut pascat verbo & doctrina: aut certe Regem non esse Pastorem ouium Christi. At hæc omnia cōtraria sunt. Vis verba Christi intel

intelligi de passione verbi & doctrinæ. Vis Regem non pascere oves Christi verbo & doctrina. Vis Regem esse Pastorem ouium Christi. Quo tandem eua- des?

16. Tertio quæro, quare alij Reges Christiani non vsurpent sibi officiũ pastorale, si verè pastores ouium Christi sunt? Facerent, inquis, *sua si iura nossent, & vel vires illis, vel animus non deesset.* At quid hoc aliud est, quam dicere, Regem Angliæ scientem esse, reliquos ignorantes? illum vires habere, reliquos impotentes esse; illum animosum, reliquos timidos & ignauos esse? Ita fit, vt dum Regi tuo assentiri vis, in alios contumeliosus existas.

Paradoxum V.

AIs. Reges sæpe in scriptura vocari Christos, seu Vnctos Domini: at Pontifices aut Sacerdotes, nũquam sic vocari: ideoque malè fecisse Matthæũ Tortum, quod Pontificem Romanum eo nomine appellauerit. Verba tua sunt hæc pag. 114. *Mihi verò multo magis improprium videtur, quod Pontificem nouo nomine, nec ei in scripturis sacris vsquam attributo Christum, Domini indigetasti.* Et paulo post, *Reges quidem reperio sic in sacris literis sepe sepius nominatos; Pontifici nomen hoc tributum ibi non memini.* Inuet nos *Mattheus, & vel vnum locum designet in toto volumine Bibliorum, vbi nomen hoc vlli Pontifici, sacri illi scriptores attribuerint.*

17. At mi homo, nihil opus est, Mattheum ex Italia accersere, vt vnum locum tibi designet. Ego, qui vobis vicinior sum, plura loca tibi designabo. Audi ergo. Exod. 29. 7. *Oleum unctionis fundes super caput eius (Aaronis) atque hoc ritum consecrabitur.* Et Leuitici 4. 3. *Si sacerdos, qui vnctus est, peccauerit.* Et Leuit. 8. 12. *Fundens*

dens oleum super caput Aaron, unxit eum, & consecrauit. Et Leuit. 16. 32. Expiabit autem Sacerdos, qui unctus fuerit. Et Num. 3. 5. Hac nomina filiorum Aaron Sacerdotum qui uncti sunt, & quorum consecratae manus, ut sacerdotio fungerentur. Et Num. 35. 25. Manebit ibi, donec Sacerdos magnus, qui oleo sancto unctus est, moriatur.

19. En, habes hic varia Scripturæ loca, in quibus sacerdotes dicuntur *Uncti*. Non ergo soli Reges dicuntur *Uncti*. Hoc discere poteris ex Augustino in Psal. 26. circa titulum Psalmi, ubi docet, olim in veteri Testamento, unctos fuisse Reges & Sacerdotes; idque propterea quod utriq; figurarent unum Christum, qui erat futurus Rex simul & Sacerdos. Verba Augustini sunt hæc: *Tunc ungebantur Rex & Sacerdos. Duæ istæ illo tempore unctæ personæ. In duabus personis præfigurabatur futurus unus Rex & Sacerdos, utroque munere unus Christus; & ideo Christus à Chrismate.* Et in Psal. 44. circa illa verba, *Unxit te Deus*, sic scribit; *Unctum audis, Christum intellige: Etenim Christus à Chrismate. Hoc nomen, quod appellatur Christus, unctionis est; Nec in aliquo alibi ungebantur Reges & Sacerdotes, nisi in illo regno, ubi Christus propheta batur & ungebatur, & unde venturum erat Christi nomen. Nusquam est alibi omnino, in nulla gente, in nullo regno.*

20. Igitur ex sententia Scripturæ & Augustini, non minus sacerdotes, quam Reges, dicuntur *Uncti*. At inquires, nõ dicuntur *Christi Domini*, sicut Reges. Sed primum, nihil hoc obstat. Non enim de vocibus, sed de re per voces significata, disputamus. Porro hæ duæ voces, *Christus*, & *Unctus*, eandem rem significant. Et, ut loquitur Augustinus, *Hoc nomen, quod appellatur Christus, unctionis est.* Deinde, falsum assumis. Non solum *Uncti*, sed etiã *Christi* vocantur Sacerdotes in Scripturis. Sic enim legimus 2. Mach. 1. 10. *Populus, qui est Ierosolymis, & in Iudæa, Senatusq; & Iudas, Aristobulo Magistro*

Ptolomæi Regis, qui est de genere Christorum Sacerdotû, & his, qui in Ægypto sunt, Indæis salutē & sanitatē. Aduerte. Aristobulus est de genere Christorû Sacerdotû. Sacerdotes igitur Christi. i. *Vncti* vocantur. Quid vis amplius?

21. Dices. Hæc omnia intelliguntur de sacerdotibus veteris Testamenti. Vellem autem videre locum, vbi Pontifex noui Testamenti (nimirum Papa) vocetur, *Christus*: seu *Vnctus*. Audi. Vellem vicissim videre locû, vbi Reges noui Testamenti vocentur eo nomine. An tibi liceat, hoc nomē, quod olim antiquis Regibus, & Sacerdotibus tributum est à Spiritu sancto; ad Regem Angliæ transferre; & nobis non liceat, simili iure, trāsferre ad Pontificem? Nimis multum tibi arrogas.

22. Addo, in nouo Testamento, semel duntaxat reperiri hoc nomen, *Christus Domini*, in eâ significatione, de qua agimus; nempe apud Lucā c. 2. v. 26. vbi dicitur: *Responsum acceperat Simeon à Spiritu S. non visurum se mortem, nisi prius videret Christû Domini.* Hic Saluator noster appellatur *Christus Domini*, id est, *Vnctus à Domino*. *Vnctus* autem, & Rex, & Sacerdos, vt Augustin. supra notauit. Non oleo corporali, vt olim Reges & Sacerdotes in veteri Testamento: sed oleo spirituali, id est, Spiritu S. In eo enim *requieuit Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilij & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis*, vt est apud Isaiam c. 11. 3. Et hoc est, quod Dauid prædixit, Ps. 44. 8. *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo latitiæ præ confortibus tuis*, id est, Deus vnxit te in Sacerdotē & Regē peculiari quodā modo, præ aliis Regib. & Sacerdotib. Nam te vnxit Spiritu S. illos oleo tantum corporali. Hinc colligo, cum Reges & Sacerdotes veteris Testamenti propterea vncti fuerint oleo corporali, vt essent figura seu typus futuri Messiæ, qui vnghendus erat in Regem & Sacerdotem oleo spirituali, eo magis hoc nomen, *Vnctus*, seu, *Christus Domini*, cōuenire

uenire Sacerdotibus, quam Regibus, quo magis Christus vsurpauit officium Sacerdotis, quam Regis in hac vita. Aut certè si æquè vsurpauit vtrunque æquali iure, tam Sacerdotes, quam Reges, vocari posse *Vnctos*, seu *Christos Domini*. Nihil ergo causæ, cur hoc nomen tribui velis solis Regibus, & eripi Sacerdotibus: nisi quia tibi sic visum est.

Paradoxum VI.

23. **A** Is si præter Christum, etiam Pontifex esset caput Ecclesiæ, môstrosam & bicipitem fore Ecclesiam. Sic enim habes, pag. 331. *Môstrosum verò corpus, cui plus vno sit capite. Et infra pag. 398. Vnicum est caput vni corpori. Ecclesia vnum corpus. Nisi bicipitem aquilam fingas, aut tricipitem Geryonem, cui tot capita sunt, quot in mitra Pontificia coronæ. Christus ergo solus Ecclesiæ caput, non Papa.*

24. At si ita est, vt tu hic vis: cur alibi affirmas (parum sanè tui memor) Regem esse caput Ecclesiæ? An non metuis, ne Ecclesia sit biceps, si non solus Christus, sed etiã Rex tuus, sit caput Ecclesiæ? Nam sic habes, pag. 338. *Iam verò, vt nomen capitis ad Regem reuocetur, arte mirabili non est opus. Præiit nobis voce Spiritus sanctus, 1. Reg. 15. 17. Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es? Inter tribus verò Israël tribus Leui. Caput ergo Rex vel tribus Leuitica: qua in tribu tum Pontifex Achimelech sub Rege, capite suo. Chrysostomus hanc vocè capitis, reuocauit ad Theodosium, eumq; dixit, non solum caput, sed quod in ipso capite maxime sublimè est, capitis verticem, idque omnium in terris hominum.*

25. Miror ego tuam inconstantiam. Dixisti paulò ante, solum Christum esse caput Ecclesiæ. Cur hoc? vt Papam, quem odisti, posses excludere. Nunc etiam

Regem vis esse caput. Nec caput modo, sed verticem capitis. Cur hoc? quia Regi placere & blandiri satagis. Ita fit, vt Ecclesiam bicipitem esse, facilè patiaris, si ad Regem attendas: non autem, si ad Pontificem: Et eadè Ecclesia, nunc pulchra tibi videatur, si habeat Christum & Regem Angliæ vt duo capita: nunc monstrosa, si Christum & Papam. Apage cum tuo capite: in quo nunc vnum, nunc duo capita habet Ecclesia. Videtur in te quadrare illud Ecclesiastici, 27. 12. *Stultus, vt Luna mutatur: Et Iac. 1. 8. Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.*

Paradoxum VII.

26. **A** Is, si Pontifex haberet potestatem deponèdi Reges, meliori conditione fore Ethnicos, quàm Christianos Reges: eo quod hi deponi ab eo possint, non illi. Sic enim habes pag. 36. *Hac doctrina semel promulgata, non multa post sceptrà, credo, Christo subiicientur. Quid enim? Rex Ethnicus deponi non potest à Papa, Christianus potest. Meliori ergo iure regnatur apud Ethnicos. Quis non de hinc iam (sicut est) manebit Ethnicus? Subditi, qui Ethnici sunt, officio suo in Reges laxari nequeunt: At Christiani queunt. Quis non subditos suos malit Ethnicos, quàm Christianos? Quis Christianus Rex esse velit?*

27. Nec cautè, nec Christianè loqueris. Non cautè. Primò, quia quod dixisti, retorqueri potest hoc modo, si Rex Angliæ haberet potestatem deponendi Episcopos (quod tu asseris) meliori iure essent Episcopi in Hispania, Gallia, Polonia, quàm in Anglia: Nam hic deponi possunt ad arbitrium Regis, non ibi. Secundò, quia sicut nos fatemur, Reges Christianos deponi posse à Pontifice, si delinquant, non autem Ethnicos: sic tu fateris,
Reges

Reges Christianos excommunicari posse, non autem ethnicos: At ex tuo dogmate non rectè infertur, meliori iure esse ethnicos, quàm Christianos, cum tamen plus sit, priuari bonis Ecclesiæ spiritualibus per excommunicationem; quàm priuari regno temporali per depositionem: Ergo multo minus ex nostro dogmate inferri id potest.

28. Nec Christianè. Non enim Christiani hominis est sic argumentari; Delicta Regum puniuntur apud Christianos, non autem apud ethnicos: Ergo malim esse Rex apud ethnicos, vbi non punirer, si delinquerem; quàm apud Christianos, vbi punirer. Sic planè tu argumentaris. Si, inquis, Christiani Reges, quādo meriti sunt, deponi possunt; Ethnici, etiam si peccent, non tamen deponuntur: malim ethnicus esse Rex, quàm Christianus. Nimirum satis ostendis, te pluris facere regnum temporale, quod admittere non velles; quàm cæleste, de quo non magnopere curas.

Paradoxum VIII.

29. **A**Is, si Pontifex velit habere regnum temporale, suadendū ei esse, vt diabolū adeat, & ab eo petat; quippe cum ille ius habeat disponendi de regnis huius mūdi. Sic enim scribis, pag. 36. *Quod si Pontifici animus est ad regna mundi, est in Euangelio (memini) mentio de quodā, qui regna mundi penes se esse, eaq; disponendi ius habere se dixit. Eū adeat censeo; cum illo trāsigtat.*

30. Ioco, an seriò hoc dicis, mi homo? Vtrouis modo, vel iniurius es in tuū Regem, vel certò cōtumeliosus in Pontificem; quorum neutrū te decet. De iniuria in Regem, non negabis. An tu (citra iniuriam) ausus fuisses, tuo Regi, cum regnū Angliæ post mortem Elisabethæ petebat, siue ioco, siue seriò respōdere in hæc

verba; *Si regnare vis in Anglia, diabolum adi, & cum eo transige, qui omnium regnorum distributor est?* Non opinor. Alioqui de facellis actū erat. Cur ergo Pōtifici sic loqui ausus es, nisi quia in illum cōtumeliosus esse vis?

31. At, inquires, Pontifex quærit regnum temporale, quod illi non debetur. Contentus sit regno spiritali. Sed, quid si simile dicam de tuo Rege? Quærit primatum Ecclesiæ, qui illi non debetur. Téporali regno contentus sit. Addo, plus iuris esse Pontifici in regna temporalia, quam Regi tuo in Ecclesiam; quod alio loco demonstrandum est.

Paradoxum IX.

32. **A** Is non Petro Apostolo, sed Ecclesiæ datam esse potestatem excōmunicandi, per illa verba; *Dic Ecclesiæ; si Ecclesiā non audierit, sit tibi sicut Ethnicus.* Itemque per illa; *Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo.* Addis tamen Ecclesiam posse transferre hanc potestatem, in quos voluerit. Sic enim habes pag. 14. *Potestas hac ibi cui data? Non Apostolo Petro. Et infra: Ut autem Petro potestas ibi non data, censurā hanc usurpandi; ita nec Petro si usurparet ratihabitio promissa. Dicitur enim; Quoscunque ligaueritis. Nō Petro igitur, vel Papa; sed Ecclesia.* Et iterū pag. 42. *Res ipsa, rei ipsius promissio, ratihabitio, & sus denique Ecclesia datur: ab Ecclesia, & habetur, & transfertur in unum, siue plures, qui eius post vel exercenda, vel denūtianda facultatē habēt.*

33. Ex hac tua doctrinā sequitur primò, olim tempore Apostolorum, potestatem excommunicandi immediatè datam fuisse Ecclesiæ Catholicorum, & ab illa translaram in Paulum Apostolum, ut eam exerceret in hominem incestuosum, & publicè denunciaret.

At hoc ipsum apertè negas eodem loco his verbis; *Paulus congregatis Corinthiis, potestatem censura denuncianda facit.* Sanè, si Paulus congregationi, seu Ecclesiæ Corinthiorum facit potestatem denunciandi censuram, ut hic affirmas; quomodo ipse ab eadem Ecclesia hanc ipsam potestatem acceperat? Aut, quid, obsecro, necesse erat, illam dare Ecclesiæ, si iam ante Ecclesia illam habebat à Christo, per illa verba; *Dic Ecclesiæ?* Hæc non cohærent.

34. Secundò sequitur, hoc tempore in Anglia, potestatem excommunicandi esse immediatè in Ecclesia Anglicana, non autem in Episcopis. Ab Ecclesia tamè eam dari posse Episcopis. At si ita est, cur Ecclesia Anglicana non dat Regi, Primati suo, hanc potestatem? cur potius dat Episcopis, quàm Regi, cum Episcopi subiecti sint Regi in iurisdictione Ecclesiastica, ut vos vultis? An non turpe est, vos potestatem facere Episcopis, ut possint Regem suum, caput suum, Pastorem suum & Primatem excommunicare, & extra Ecclesiam eiicere: Et nolle eandem potestatem facere Regi, ut possit subditos suos eadem pœna coercere? Certè aut valde iniqui estis in Regem vestrum; aut non seriò Primatum Ecclesiæ illi tribuitis. Alterutrum necesse est. Tu nunc vide, quo spiritu illa verba à te scripta sint, pag. 151. *Nos Principi censura potestatem non facimus.* Et quare non facitis, si verè Pastorem & Primatem agnoscitis? Sed pergo.

Paradoxum X.

35. **A** Is, Prophetiam Apocalypsis de Antichristo, iam impletà esse, ac proinde tam claram, ut oculis usurpari possit. Sic enim habes, pag. 186. *Minimè verò mirum, si ista, quæ dixi, tam vel claram, vel certam,*

in Scripturis Patrum interpretationem non habeant. Signatus adhuc liber huius prophetiæ erat. Et paulò post; Mirari tamen non debeat quis, si non illis tum adeo explicata omnia fuerint, quam nobis, per Dei gratiam, iam sunt, qui consummatam iam prophetiam illam quotidie oculis usurpamus.

36. Itane verò? At Rex tuus contrarium sentit. Nam in sua monitoria præfatione disertè ait, prophetiam illam de Antichristo obscuram adhuc esse & inuolutam; & per solas coniecturas de illa disputari posse. Verba eius sunt hæc. *Sanè, quod ad definitionem Antichristi, nolo rem tam obscuram & inuolutam tanquam omnibus Christianis ad credendum necessariam urgere. An, quod Regi tuo obscurum & inuolutum est, tibi quotidie oculis usurpatur? Non credam. Pergit Rex; Id autem maximè mihi in votis est, ut si cui hanc meam de Antichristo coniecturam libebit refellere, singulis disputationis meæ partibus ordine respondeat. Tibi, Sacellane, necesse non est, singulis respondere. Tu verbo rem conficies, si dixeris; Domine Rex, erras de coniectura: quod oculis usurpatur, extra coniecturam est. Nos omnes oculis quotidie usurpamus mysterium Antichristi: Tu solus in Anglia non vides. Vicisti.*

37. Nec Regi modo, sed & tibi ipsi contrarius es. Nam si prophetia de Antichristo iam consummata est, & oculis omnium usurpatur, ut tu asseris; quis tandem est Antichristus ille, de quo prophetia loquitur? Papa, inquires. Hoc enim & Rex tuus, non quidem oculis usurpat, sed tamen coniectat. Sit ergo ita. At alibi dicis, Regem tuum à Papa excommunicari posse, quamuis non regno priuari. An ergo Antichristus Regem tuum excommunicare potest? Vide, quid dicas. Et caue ne dum adulando placere vis Regi; per imprudentiam displiceas.

Paradoxum X I.

38. **A**is, Reges Daniae & Suetiae, necnon Principes Germaniae cum multis aliis, idem sentire in rebus fidei, quod Rex Angliae sentit. Nam pag. 53. sic scribis; *Quod si praesentis instituti foret, edoceri posses serenissimum magnae Britanniae Regem, & qui cum eo sentiunt, Reges Daniae & Suetiae, Germania Principes, Respublicas Helvetiae & Rhetiae, quique per Galliam, Belgium, Poloniam, Hungariam, Bohemiam, Austriam, Ordines à nobis sunt, partem esse dominici gregis, nec minorem, nec minus illustrem partem, quam quae est pars Pauli V.*

39. Etiam si praesentis instituti esset, nunquam edocere posses, quae hic scribis. Hoc sigillatim tibi ostendam. Primum ais, Regem tuum consentire cum Regibus Daniae & Suetiae. At, qui hoc fieri potest? Reges illi Lutherani sunt, & realem Christi in Eucharistia praesentiam agnoscunt: quam Rex tuus omnino pernegat. Secundò, idem affirmas de Principibus Germaniae, & aliarum Prouinciarum ordinibus. At hi ipsi inter se non consentiunt, cum alij apertè Lutherani, alij Calvinistae sint. Quomodo ergo dissecti inter se, cum Rege tuo conspirare possunt? Nisi Rex tuus (quod insinuas) cum Calvinistis profiteatur religionem Calvinisticam, & cum Lutheranis Lutheranam: *omnibus omnia factus, ut omnes lucrifaciat.* Tertiò. Esto tamen, quod non est: Et hi omnes, tam Lutherani, quam Calvinistae consentiant inter se, & cum tuo Rege: quomodo verum erit, quod addis, *partem esse dominici gregis?* Non capio hoc. Non, inquam, capio, quomodo sint pars gregis, & non totus grex. Vel enim praeter eos, qui à te nominati sunt, adhuc alij pertinent ad dominicum gregem, vel nulli. Si alij, quare non nominasti?

aut qui illi sunt? Non opinor, ex tua sententia, Pontificios aut Anabaptistas esse. Hoc enim non pateris. Si nulli præter illos, quare partem gregis dominici, & non potius gregem nominasti? Dicam clariùs. Si Reges Angliæ, Daniæ, Suetiæ, & alij Principes ac ordines, qui cum illis consentiunt, sunt pars gregis dominici, & non totus grex; necesse est, præter eos, aliam esse partem gregis dominici, quæ cum illis non consentiat: ac proinde totum Christi ouile constare duabus partibus, quarum altera ab altera dissecta sit. Itane sentis? Si non; explica te meliùs.

40. Sed demus hoc quoque. Sint pars gregis dominici, qui cum Rege tuo sentiunt. Qua fronte addis, partem illam, *nec minorem, nec minus illustrem esse, quam quæ est pars Pauli V.* Hoc minus capio. Cum Paulo V. sentiunt Rodolphus Imperator, Reges Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ; Archiduces Austriæ; Principes Electorales, Moguntinus, Treuirensis, Coloniensis; Duces Bauariæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Franconiæ, Hetruriæ; Episcopi, Bambergensis, Constantiensis, Spirensis, Wormatiensis, Paderbornensis, &c. vt multos alios omittam. Et tu audes scribere, hanc esse minus, aut certè non magis illustrem partem, quam quæ tuo Regi consentit in religione? Nimis intemperans es in asseuerando. Et Rex tuus, quia stipes non est, facile aduertet, palpum sibi à te obtrudi.

Paradoxum X I I.

41. **A**Is, Regi Angliæ non esse iam liberum, mutare religionem; aut Catholicam in suo regno admittere, eo quod bis iurauerit, se id non facturum. Sic enim habes, pag. 81. *Nec in eo Regi audiendus, quod consilium das de religione liberè habenda: integrum hoc iam*

iam illi non est. Nam non semel periurus sit, quin bis, si te audiat. Qua enim (si qua est fidei bis data conscientia) vel conscientia, vel fide ferret in regnis suis ritus vestros, vel usum eorum publicum, qui suscepta primum Scotia, suscepta deinde Angliæ corona regia, ubique solenni ritu, Deo iusiurandum præstitit de conservanda in statu suo illa colendi Dei formula, nec alia, quam qua in regnis suis tum publice recepta, & utriusque gentis legibus stabilita esset?

42. Nimirum, ut video minaris Regi, fore, ut periurus à te habeatur, si religionem Catholicam in suo regno admittat, aut suam deferat, & aliam amplectatur. An ergo putas, nemini integrum esse, mutare religionem, si iuraverit se non mutaturum? Ita apparet. At, si falsa sit religio quam iuravit se servaturum, quid tunc aget? Persistet potius in falsa religione, quam iuramentum violet? Caue ne dixeris. *Iuramentum*, aiunt Iureconsulti, *non est vinculum iniquitatis*. Adde ego, *nec falsitatis*. Igitur non obstante iuramento, quantumvis sæpè repetito, potest quis mutare religionem, si falsa sit: potest rescindere pactum, si iniquum. Nihil certius. Quid ergo iam ageres, si Rex tuus diceret, religionem illam, quam modo profiteretur, falsam esse? An virgeres iuramentum? At hoc nullum est in te mala. An suaderes, ut abiecta falsa, veram amplecteretur? Bene quidem. Sed cur hoc dissimulas? Cur tantopere virges iuramentum, quasi nunquam ullo casu vel euentu licitum sit, mutare religionem, quæ iuramento firmata est, etiamsi impia sit? Collige te melius, & tunc loquere.

43. Adhuc vnum abs te quæro. Rex tuus in monitoria præfatione, hortatur Reges & Principes Catholicos, ut deserta sua fide ac religione, quam hactenus sub Pontifice professi sunt, amplectantur Anglicanam, quam ipse profiteretur. Constat autem plerosque illorum,

illorum, in susceptione Regni, iuramentum prestitisse, nunquam se id facturos. Hic quæro, inquam, an Rex tuus legitimè ac prudenter eos hortatus sit, ut hoc facerent, nec ne? Si legitimè ac prudenter egit, cur accusas Catholicos, qui in meliori causa simile quid faciunt? Si illegitimè ac imprudenter, cur non monuisti, ut abstineret; cum illi à facello sis, & fortasse à calamo? Vbique impingis.

Paradoxum XIII.

44. **A** Is Bellarminum esse votifragum, eo quod ex Iesuita factus sit Cardinalis. Sic enim habes pag. 56. *At votum non video, cur à Matthæo (Torto) nominari debuit, nisi si interposita voti mentione, Domino suo (Bellarmino) gratificari voluit, qui olim Iesuita factus, voti se reum fecit, & hoc votum iam fregit, postquam ostrum induit.*

45. Æquè, ut apparet, intelligis, quid sit Votifragū esse, ac, quid sit, Periurum esse. Et sicut paulo ante volebas Regem tuum pronunciare periurum, si religionem Catholicam in suo regno admitteret; ita nunc Bellarminum pronuncias votifragum, quia dignitatē Cardinalitiā inuitus admisit. Certè ad conuiciandum valde propensus es. Et cur obsecro Lutherum non dicis Votifragum, qui ex Monacho factus est Maritus (si tamen Maritus, & non potius sacrilegus fornicator aut adulter) cur non periurum, qui abiecta antiqua fide, quam à Christo, Apostolis & maioribus suis sanctissimis simul ac doctissimis acceptam, iuramento firmauerat, nouitiam, Christo & veritati repugnantem amplexus est?

46. Ut rem intelligas, sic accipe. Aliud est absolute & simpliciter aliquid vouere, seu Deo promittere; aliud

aliud verò, cum certa limitatione. Qui priori modo vouet, tenetur præstare, quod promittit. Qui posteriori, potest solui obligatione, quãdo limitatio patitur. Exempla habemus in veteri Testamento. Nam filix & vxores vouebant cum hac limitatione, si parentes & mariti consentirent; (Num. 30.) Nazaræi cum hac, vt eertò duntaxat tempore, & non omni vita, vellent se obstringere (Num. 6.) Simili modo fit in nostra Societate. Qui simplici voto se obstringit, non aliter censeatur obstrictus, quàm ad arbitrium Superiorum. Vnde si Superiores ex iusta causa dimittant illum à societate, cessat obligatio. Qui autem solèni voto se obstringit, pendet ex arbitrio Papæ; qui illum potest eripere Societati, & in alio statu collocare. Et quid hoc noui est? Quotidie apud vos similia fiunt. Promittitis Regi vestro fidelitatem, & obedientiam, sed cum hac duplici limitatione. 1. quãdiu manetis in Anglia. 2. quãdiu Rex non mutat religionem. Si secus fiat, putatis vos non obstringi.

Paradoxum XIV.

47. **A**Is, Catholicos docere, fidem non esse seruandam, & perfidiam esse licitam. Sic enim habes pag. 136. *Vos, qui fidem non seruandam, id est, perfidiam licitam legitimamque docetis, etiamne vos quicquam de perfidia audetis hiscere? & in turpitudinem vestram, etiam vel nomen nominare?*

48. At, mi homo, qui sunt illi apud nos, qui sic docent? Si nihil aliud, quam mentiri & calumniari, propositum tibi est, non magnopere miror, te ista scribere. Est enim (quod pace tua dixerim) luculentum mēdacium, & aperta calumnia. Si autem veritatis studiosus es, (vt te esse oportuit) cur rem non prius examinasti?

nasti? Inueniffes fine dubio, aliam doctrinam apud Catholicos. Er fi adhuc lubet, videre potes, quæ de hoc argumento à me pridem fcripta funt in difputatione, *De fide hereticis feruanda*: & in *Questionibus Miscellaneis* de eadem materia. Ibi inuenies, quid Catholici verè fentiant; quid aduerfarij falfo calumnientur.

Paradoxum XV.

49. **A** Is, Catholicos effe de profapia Malchi, eo quod omnia audiant & interpretentur finiftra aure; nihil dextra. Sic enim habes pag 92. *Interea tamen dextra datum, dextra pofitum, quicquid in iuramento pofitum. Quod dextra datum eft, vos finiftra accepiftis, & de Malchi profapia eftis, cui præcifà auris dextra: nec vlla vobis auris reliqua, nifi finiftra, qua auditis omnia: omnium, quæ à nobis dicuntur, finiftra, qua auditis omnia: omnium, quæ à nobis dicuntur, finiftri auditores & interpretes.*

50. More tuo, vel nugari pergis, vel cõtumeliam inferre. Sed non laboro. Faciamus effe, quod dicis; Catholici fint de profapia Malchi. Quid hinc efficis? Nihil fanè contra nos. An nescis ex Euangelio, Malcho mox, vt abfciffa eft auricula dextra, à Chrifto reftitutã effe? Et ideò reftitutam effe, vt nihil finiftra, fed omnia, quæ audiret, dextra interpretaretur? Si ergo nos de profapia Malchi effe vis, fateri debes, ita nobifcum actum effe à Chrifto, vt omnia dextris auribus, nihil folis finiftris audiamus & interpretemur.

51. Quod fi viciffim luberet iocari, non dicerem vos effe de profapia Malchi, cui auris abfciffa eft, fed de profapia Iudæorum, qui aures habent & non audiunt iuxta illud Matth. 13. 14. *Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incaffatum eft enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt*

runt, & oculos suos clauserunt. Et quę sequuntur. Sed nolo vobiscum sic agere.

C A P. I I I.

De Primatu Regis male defenso à Sacellano.

1. **Q**uia semel propositum tibi est, Regi adulari; quicquid illi placere nosti, omninò tueri & approbare vis. Hoc animo & affectu, Primatum Ecclesię, quem ipse sibi vsurpat, propugnare ausus es. Sed infelici sanè euentu. Dupliciter enim peccas in hoc genere. Primò, quia multa suppeditas argumenta, quę euertunt Primatum Regis; quod tamè per imprudentiam à te factum est. Secundò, quia quę adfers pro primatu Regis, tam parui momenti sunt, vt res abeat in contemptum. Vtrumque tibi ostendam. Quod ad prius attinet, ex tuis principijs colligi possunt hæc argumenta contra Primatum Regis.

I. A R G V M E N T V M.

Contra Primatum Regis ex Sacellano.

2. **P**rimum argumentum sic instituo. Ille non habet Primatum Ecclesię, qui nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec exteriori: At Rex ex tua doctrina nullam habet iurisdictionem Ecclesiasticam, nec in foro interiori, nec in exteriori: Ergo non habet primatum Ecclesię. Maior propositio per se nota est, quia nomine Primatus Ecclesię, nihil aliud hoc loco intelligimus, quam supremam Iurisdictionem Ecclesiasticam. Qui ergo nul-
lam

lam habet Iurisdictionem Ecclesiasticam, nec internā, nec externam, non habet Primatum Ecclesię. At Rex, ex tua doctrina, nullam habet.

3. Non internam. Hęc enim consistit in potestate clauium, seu potestate remittendi peccata in foro cōscientiæ, quam Rex non habet, vt fateris pag. 380. his verbis: *Rex non assumit ius clauium.* Et meritò. Nō enim Regibus, sed Apostolis dictum est à Christo, *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.*

4. Nec externam. Hoc euidenter contuincam ex tuis principijs. Sunt autem hęc tria. Primum, quod Iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, non alio loco fundata sit, quàm illo Matth. 18. 17. *Dic Ecclesię: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Alterum, quod Iurisdictione, quę illo loco fundata est, nihil aliud sit, quàm ius censurę, seu potestas excommunicandi. Tertium, quod Rex non habeat ius censurę, seu potestatem excommunicandi. Agnoscis, credo, hęc tua principia. Et quidem hoc tertium habes pag. 151. his verbis; *Nos Principi potestatem censura non facimus.* Et iterum pag. 380. *Rex non assumit ius censura.* Duo vero priora, pag. 41. his verbis; *Censura duplex est; Publicani & Ethnici; minor & maior. Minor à Sacramentis excludit modo. De maiore vero, quę arcet Ecclesia ipsa, quę perinde reddit, vt Ethnicos, vix quisquam est, quin fateatur, institutam eam à Christo, Matthæi 18. per verba, Dic Ecclesię: si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus.* De exteriori foro ibi agitur. Exterioris fori Iurisdictione, illo, nec alio loco fundata est. Attende quid hic dicas. Iurisdictione fori exterioris, vbi fundatur in Euangelio? Non alibi, inquis, quàm Matth. 18. Bene habet.

5. Hinc iam ita concludo, Omnis Iurisdictione Ecclesiasti-

clesiastica fori exterioris, fundatur in illo solo loco; *Dic Ecclesia*: At iurisdictionem illo loco fundatam non habet Rex: Ergo nullam habet fundatam in Euangelio Christi, sed in cerebro Sacellani. Vide nūc, quid acturus sis cum Rege, qui per tuam doctrinam, omni Ecclesiastica potestate spoliatus est. Et reuoca illa verba, quæ scripsisti pag. 90. *Primatus spiritualis debetur Regibus omni iure*. Non sanè *omni iure*, quia vt iam factus es, non iure Euangelico, seu noui Testamenti.

II. Argumentum.

6. **A**lterum, nec minus efficax argumentum, est huiusmodi. Is non habet Primatum Ecclesiæ, qui neminem quantumuis reum ac nocentem, potest expellere ab Ecclesia, & tamen ipse, si nocens sit, ab aliis expelli potest: Vel quod idem est, qui neminem potest excommunicare, & tamen ipse ab aliis excommunicari potest. At Rex, iuxta tuam doctrinam, neminem potest excommunicare, seu eiicere ex Ecclesia, & tamen ipse ab aliis excommunicari seu eiici potest: Ergo iuxta tuam doctrinam, non habet Primatum Ecclesiæ.

7. Maior certa est Et patet in simili exemplo. Nam sicut is non censetur Rex, qui neminem, quantumuis flagitiosum, potest è regno proscribere, & in exilium mittere; & tamen ipse ab aliis, si deliquerit, proscribi & in exilium mitri potest; sic planè se res habet in nostro casu. Nunc subsumo. At Rex neminem potest excommunicare, seu ab Ecclesia arcere, quia *nō habet ius censurae*, vt tu loqueris: Et tamen ab aliis potest excommunicari, seu ab Ecclesia arceri, vt fateris, pag. 39. his verbis; *Aliud est priuare Regem bonis Ecclesie communibus, quod facit sententia, & potest fore Pontifex: aliud, pri-*

uare bono proprio, id est, regno suo, quod non facit sententia, nec potest Pontifex. Priuabit censura Pontificis societate fidelium, qua fideles sunt; Bonum enim illud spiritale, & ab Ecclesia. Non priuabit obedientia subditorum, qua subditi sunt: bonum enim ciuile hoc, nec ab Ecclesia. Concludo. Ergo Rex, ex tua sententia non habet Primatū Ecclesiæ.

8. Atque hoc ipso argumento, quod ex tua doctrina sumptum est non solum probo, Regem nō habere Primatum Ecclesiæ, sed etiam Regem longè aliter sentire quā tu sentis. Tu enim fateris, vt ex citatis verbis pater, Regem à Pontifice excommunicari posse: Ergo etiam fateri debes, Regem in hoc casu inferiorem esse Pontifici. At Rex tuus in monitoria Præfatione, id negat his verbis; *Nam neque Pontifice vlla ex parte inferiorem esse credo, pace illius dixerim.* Si nulla ex parte inferior est, quomodo excommunicari seu puniri ab eo potest? Vide, quo pacto salues hic tuum Regem.

III. Argumentum.

9. **T**ertium argumentum fundatur in illis tuis verbis pag. 77. *Duo hæc regna, Reipublica & Ecclesia, quamdiu duo manent, hoc ab illo diuisum, duos habent: postquam in vnum coalescunt, non vt in duobus duo, sed vt in vno vnus primus est.* Vis hoc dicere; In hoc mundo, duo esse regna distincta, vnum Reipublicæ ciuilis, alterum Ecclesiæ Christi: hæc quamdiu manent duo, habere duos Primates, seu supremos Principes, quando autem in vnum coalescunt, non habere nisi vnū Primatem, seu supremum Principem. Accipio, quod das; & subsumo. At in noua lege, quam Christus instituit, manent duo nec in vnum coalescunt: Ergo in noua lege, debent esse duo distincti Primates, quorum alter præsit Ecclesiæ, alter Reipublicæ ciuili. Ergo Rex An-

g^læ,

glia si pertinet ad nouam Legem, non potest vtrique simul.

10. Quid potes hic tergiuersari? Dic obsecro, an tempore Christi, qui nouam legem instituit, fuerint diuisa hæc duo regna, an verò in vnum coaluerint? Hoc posterius, nec potes, nec audes affirmare; quia si Ecclesia & Respublica in vnum coaluissent tempore Christi, iam vnus vtriusque fuisset primas, iuxta tuam doctrinam. Vel ergo Christus fuisset simul primas Ecclesiæ & Reipublicæ; quod minimè concedis: vel neutrius fuisset, quod est contra Scripturam. Superest ergo, vt tempore Christi fuerint diuisa illa duo regna, ac proinde habuerint duos diuersos Primates: Ecclesia quidem Christum, Respublica verò Regem vel Imperatorem.

11. Iam verò, si tempore Christi, non fuit vnus idè-que primas Ecclesiæ, & Reipublicæ, quod fateri debes; quomodo Rex tuus, qui Christi institutum profiteretur, vtrunque Primatum vsurpare sibi audet? Nisi dicas, eū id facere ex more Iudæorum, non Christianorū, ideoque in hac re Iudæis similem esse, nō Christianis. Hoc enim videris velle, cum ais, pag. 363. *A more instituto-que Israëlitis orditur Apologia, inde enim vim habet, atque nervos suos quæstio hæc omnis (nempe de Primatu) in Israël enim populo suo, regnum instituit Deus, & Ecclesiam in regno, ex mente sua. Exemplum inde nobis sumendum est, cum in Testamento nouo nullum habeamus. Nusquam ibi in vnum coaluerunt Ecclesia & Imperium.*

12. Ex hac, tam luculenta tua confessione, duo colligo. Vnum est, Regem Angliæ sine vlllo exemplo noui Testamenti, vsurpare sibi vtrunque Primatum Reipublicæ & Ecclesiæ. Alterum, vel Regem Angliæ, vel alios Reges & Imperatores in errore versari. Nam si, vt tu loqueris, nusquam in nouo Testamento Ecclesia &

Imperium in vnum coaluerunt; & iam tandem in Anglia in vnum coalescunt, necesse est, vel haecenus erratum esse ab omnibus, & vestrum Regem cœpisse primum sapere; vel certè, quod credibilius est, alios in hoc genere sapuisse; vestrum Regem à metâ aberrare.

13. Video quid obiici possit. Hoc nimirum quod etiam Pontifex in parte Italiæ vsurpet vtrunque Primatum, Reipublicæ & Ecclesiæ. Fateor ita esse. Sed illa coniunctio, iure tantum humano introducta est. Tu autem contendis, Regem Angliæ habere vtrunq; Primatum iure diuino. Hoc probare non potes.

IV. Argumentum.

14. **Q**uartum argumentum suppeditas, pag. 35. & 36. cum ais; *Christus enim, cuius hic vicem obtendis, non sic præsuit, dum in terris fuit. Regnum, quod de mundo fuit non habuit: Regni, quod non habuit, vices commisit. Et paulo post; Est ille quidem Rex Regum, sed qua Regum Rex est, immortalis est; mortalem nullum Proregem habet. Papa mortalis ipse, non aliter Christi Vicarius, quam qua mortalis Christus.*

15. His verbis conatis probare, Pontificem, tametsi Christi Vicarius sit, non tamè habere regnum temporale. Supponis autem dupliciter spectari posse Christum. 1. quatenus est immortalis seu secundum diuinitatem. 2. quatenus est mortalis, seu secundum humanitatem. Hoc posito, sic argumentaris; Christus secundum diuinitatem, seu, quatenus est immortalis, est quidem Rex Regum & habet omnia regna huius mundi in sua potestate, non tamen habet vllum vicarium mortale: At Papa mortalis est: Ergo non est Vicarius Christi, quatenus hic immortalis, seu Deus est. Christus porro
fecun

secundum humanitatem, seu quatenus mortalis est, nō habet vllum regnum temporale : Ergo non potest habere vllum Vicarium in regno temporali : Ergo Papa, licet Vicarius illius sit, non est tamen in regno temporali, sed solum in spiritali.

16. Hæc vis argumenti tui est. Sed, an non vides retorqueri posse in tuum Regem? Imo eodem planè argumento, & regno temporali, & Primatu Ecclesiæ spoliari potest Rex tuus. Quod sic ostendo. Si Rex tuus habet regnum temporale, vel habet illud tanquam Vicarius Dei immortalis, (quod ipse vult) vel tanquam Vicarius Christi mortalis. Neutrum dici potest. Non prius; quia Deus, qua immortalis, non habet Vicarium mortalem, vt tu sponte affirmas: At Rex tuus, sine dubio, mortalis est: Ergo non est Vicarius Dei immortalis. Nec posterius; quia Christus, qua mortalis, non habet regnum temporale: Ergo nec Vicarium regni temporalis: Ergo Rex tuus non est Vicarius Christi in regno temporali. Aut ergo omni regno temporali exutus est; aut, si quod habet, in eo gubernando debet esse alterius Vicarius, quàm Dei immortalis & Christi mortalis. Hoc non concesseris. Ergo illud concedendum est.

17. Hinc vltèrius concludo; Rex tuus non alio titulo arrogat sibi Primatum Ecclesiæ, nisi quia Rex est temporalis & Vicarius Dei: vt iam ostendi ex tua doctrina, non esse Regem temporalem, nec Vicarium Dei. Ergo non potest titulo Regis temporalis, arrogare sibi Primatum Ecclesiæ. Hic tu succurre illi, si potes.

V. Argumentum.

18. **Q**uintum argumentum sumi potest ex illis verbis tuis, pag. 39. *Aliud est priuare Regē bo-*

nis Ecclesiæ cōmunibus, quod facit sententia, & potest forte Pontifex: aliud priuare bono proprio, id est, regno suo, quod non facit sententia, nec potest Pontifex. Priuabit censura Pontificis societate fidelium, qua fideles sunt: bonum enim illud spirituale, & ab Ecclesia: Non priuabit obedientia subditorum, qua subditi sunt: bonum enim ciuile hoc, nec ab Ecclesia.

19. Hic distinguis duplicia bona, quæ Regi conueniunt. Alia vocas spiritalia, quæ ab Ecclesia sunt; alia ciuilia, quæ ab Ecclesia non sunt. Addis, hæc esse propria Regis, quibus per censuram priuari non potest: illa, communia Ecclesiæ, quibus priuari potest. Nunc quæro, an Primatus Ecclesiæ, quem Rex vsurpat, pertineat ad communia bona Ecclesiæ; an potius ad propria ciuilia? Alterutrum fateri oportet, si distinctio tua proba & sufficiens est. Si pertinet ad bona communia Ecclesiæ, sequitur, quemuis fidelem, qui in Ecclesia est, non minus esse Primatem Ecclesiæ, quam Regem. Nam bona, quæ omnibus Christianis in Ecclesia existentibus communia sunt, nō magis ab vno, quàm ab alio vsurpari debent. Si autem pertinet ad bona ciuilia, sequitur Regem, per censuram Ecclesiasticam non priuari Primatu Ecclesiæ; ac proinde, postquam excommunicatus est, & extra Ecclesiam, more Ethnicorum, constitutus, adhuc manere Primatem Ecclesiæ. Quo nihil absurdus.

20. Simile argumentum sumitur ex verbis tuis sequentibus, quæ sic habent, pag. 40. *Rex quiuis, cum de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquirit ius nouum, puta, in bonis Ecclesiæ spiritualibus. Itidem, cum de Christiano fit, sicut Ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius, quod adquisierat in bonis Ecclesiæ spiritualibus: sed retinet tamen terrenū ius, antiquū ius in temporalibus, quod fuerat illi proprium, priusquam Christianus fieret.*

21. Hic

21. Hic etiam distinguis duplex ius Regis. Alterum antiquum & terrenum, quod Rex habet antequam est Christianus. Alterum nouum & spiritale, quod acquirit, quando fit Christianus. Nunc similiter quæro, an Primatus Ecclesiæ, quem Rex tuus vsurpat, pertineat ad ius antiquum & terrenum, an potius ad nouum & spiritale? Si ad antiquum & terrenum, sequitur, Reges ethnicos, antequam Christiani fiunt, habere Primatum Ecclesiæ, quod est absurdum. Si ad nouum & spiritale, sequitur, Reges, quando per baptismum fiunt Christiani, seu membra Ecclesiæ, plus accipere in baptismo, quàm alios homines, quod tu alibi negas. Contendis enim, omnes mortales, cuiuscunque sortis aut dignitatis sint, pares esse in iis, quæ per baptismum acquiruntur.

V I. Argumentum.

22. **S**extum argumentum insinuas, pag. 35. cum ais; *Nec enim Regū subditi, qua subditi, Ecclesia pars vlla sunt, sed regni. Antequam de Ecclesia essent, subditi erant: cum extra Ecclesiam sunt, nihilominus manent subditi. Qua fideles sunt, pars Ecclesia sunt: qua subditi sunt, regni ac Reipublicæ pars sunt.*

23. Vnde sic argumentor; Iurisdictio Regis non extendit se, nisi ad subditos Regis, qua subditi sunt, (si enim spectentur, qua subditi non sunt, non possunt subesse iurisdictioni Regis.) At subditi Regis qua subditi, non sunt pars Ecclesiæ, sed tantum Reipublicæ, vt tu asseris: Ergo iurisdictiono Regis, quam habet in subditos, qua subditi sunt, non potest esse Ecclesiastica, sed tantum ciuilis: Ergo non subsunt Regi in rebus Ecclesiasticis, sed tantum in ciuilibus. Nihil certius ex tuo principio.

Argumentum Sacellani pro Primatu Regis.

24. **O**stendi hæctenus, ex tua doctrina sumi posse firma argumenta ad euertendum Primatum Regis. Nunc videamus, an æquè valida sint, quibus eundem Primatum astiuere conatus es. Omittam ea, quæ tibi cum Rege communia sunt, & alibi à me refutata. Vnum, quod tibi peculiare est, excutiam. Hoc autem proponis, pag. 157. his verbis; *Dixit olim Iosue populus, in omnibus pariturum se ei, sicut & Mosi paruerunt: paruerunt autem & Mosi in Ecclesiasticis. Non intercessit tum Pontifex Eleazarus, ne in omnibus, sed temporalibus. Quod si quicquam interesse putet, quod Iosue verus Dei cultor fuit: ne in Orthodoxis solis locum habere videatur, Rex Babel certè, hæretico par, nempe idololatra; cui tamen Propheta non modo non dissuasit populo, sed author etiã fuit submittendi colla sub iugo eius ei que feruendi. Idem Pharaoni factum, cuius absque venia, nec pedem mouere voluerunt de Ægypto, vt Deo sacrificarent. Idem Cyro, cuius itidem absque venia, nec excedere Chaldaea, vt Templum adificarent.*

25. Vis argumenti est hæc; non soli Orthodoxi Reges in veteri Testamento, sed etiã gentiles & idololatræ habuerunt Primatum Ecclesiæ. Ergo idem dicendum est de Regibus noui Testamenti. Priorem partem antecedentis probas exemplo Iosue, cui populus Iudæorum dixit (Iosue 1.17.) *Sicut obediuimus in cunctis Mosi, ita obediemus & tibi.* At Mosi obediuerunt, non solum in temporalibus, sed etiã in Ecclesiasticis: Ergo & Iosue. Posteriores probas exemplo trium Regum gentilium, Nabuchodonosoris in Babylonia, Pharaonis in Ægypto, & Cyri in Chaldaea, quibus etiã in Ecclesiasticis subiecti erant Iudæi,

æi, quia sine illorum venia non audebant, aut sacrificium offerre, aut Templum ædificare.

26. Ut videas, quàm parum momenti sit in hoc tuo argumento, singulas eius partes breuiter examinabo. Ac primò, dicam aliquid de Mose. 2. de Iosue, qui illi successit. 3. de Regibus gentilibus, quos citasti. De Mose certum est, fuisse non modo Principem sæcularem, sed etiam Ecclesiasticum: aut, si omnia dicenda sunt, quadruplicem personam sustinuisse. Primam, Principis sæcularis. Alteram, Legislatoris. Tertiam, summi Sacerdotis seu Pontificis. Quartam, Prophetæ. Hoc testatur Philo lib. 3. de vita Mosis, in fine, cum ait; *Hæc est vita, hic exitus Mosis Regis, Legislatoris, Pontificis, Prophetæ.* Et apertè conuincitur ex scripturis. Quod enim fuerit Princeps seu Iudex sæcularis, patet ex illo Exodi 18. 13. *Altera die sedit Moses, ut iudicaret populum, qui assistebat Mosi à mane vsque ad vesperam.* Vnde Augustinus quæst. 68. in Exodum; *Sedebat, inquit, iudiciaria potestate solus, populo vniuerso stante.* Quod fuerit Legislator, patet manifestè, tum ex aliis locis, tum ex illo, Ioan. 1. 17. *Lex per Mosens data est.* Quod fuerit Pontifex, seu summus Sacerdos, partim colligitur ex illo; Psalm. 98. 6. *Moses & Aaron in Sacerdotibus eius;* partim ex officio Sacerdotali, quod exercuit. Nam (vt habetur Leuit. 8.) consecrauit Aaronem in Sacerdotem, sanctificauit tabernaculum & altare, obtulit sacrificia, & holocausta, obtulit incensum Domino. Hoc autem nemini licebat facere nisi Sacerdoti, iuxta illud 2. Paralip. 26. 18. *Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum Domino, sed Sacerdotum.* Quod denique fuerit Propheta, constat ex illo. Num. 12. 6. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis seruus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus*

est. Ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per enigmata, & figuras Dominum videt. 26. Iosue non successit Mofi in his omnibus. Non enim in Pontificatu, seu summo sacerdotio. Non in Legislatione. De Prophecia non disputo. Successit tamen in Principatu sæculari. Hoc patet ex illo, Numer. 27. 18. *Dixitque Dominus ad Moſen: Tolle Iosue filium Nun, & pone manũ tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro Sacerdote & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriae tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Israël. Pro hoc si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominum. Ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & omnes filij Israël cum eo, & cætera multitudo.* In quibus verbis tria notanda sunt, quæ ad rem nostrã faciunt. Primum, quod Iosue sit designatus successor Mosis. Alterum, quod Moses dederit illi partem gloriae suæ, id est, quod non dederit illi totã potestatem quam habebat, tam sæcularem, quàm Ecclesiasticã, sed tantum sæcularem. Tertium, quod voluerit illum subesse Eleazaro Sacerdoti, & ad eius imperia omnia facere. Hoc enim significant illa verba; *Pro hoc (Iosue) si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominũ. Ad verbum eius, id est, Eleazari, egredietur & ingredietur Iosue.*

28. Hinc facilè intelliges, quàm alieno sensu à te citatum sit illud; *Sicut in istis obediimus Mofi, ita obediemus & tibi.* Tu enim sic accipis, quasi populus Iudæorum debuerit in omnibus, tam Ecclesiasticis quàm sæcularibus obedire Iosue, sicut obediuerat Mofi. Sed erras. Primò, quia in Ecclesiasticis debebant obedire Eleazaro Sacerdoti. Secũdò, quia illa verba; *Sicut obediimus Mofi,* non sunt prolata à toto populo, sed tantum à Rubenitis, Gaditis, & dimidia tribu Manasse. Nec illi voluerunt dicere, quod vellent obedire Iosue in omnibus simpliciter, in quibus Mofi obediuerant

(tametsi

(rametsi sepe huic obmurmurarent, & non obedierint) sed in ijs tantum, quæ à Mose circa illos cōstituta erāt; nimirū, vt relictis vxoribus, filijs, ac iumentis in eo loco, in quo tūc erant, ipsi armati cum reliquis tribubus transfirent Iordanē, & pugnarent contra hostes, donec ijs debellatis, reliquæ tribus haberent quietā ibi possessionē. Hoc patet ex contextu, qui sic habet; *Rubentis quoque & Gaditis, & dimidia tribui Manasse ait: Mementote sermonis, quē præcepit vobis Moses famulus Domini dicēs: Dominus Deus vester dedit vobis requiē & omnem terram. Vxores vestra & filij, ac iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis Moses trans Iordanem. Vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, & pugnate pro eis, donec det Dominus requiē fratribus vestris, sicut & vobis dedit, & possideant ipsi quoque terram, quam Dominus Deus vester daturus est eis: & sic reuertimini in terram possessionis vestrae, & habitabitis in ea, quam vobis dedit Moses famulus Domini trans Iordanem contra Solis ortū.* Vnde, quod immediatē sequitur (*Omnia, quæ præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris, ibimus: sicut obediuimus in cūctis Mofi, ita obediemus & tibi.*) refertur ad illa, quæ præcesserunt. At in ijs, quæ præcesserunt, nulla fit mentio rerum Ecclesiasticarū, sed tantum belli suscipiendi contra hostes, qui terram inhabitabant.

29. Igitur ex hac parte, vt vides, corrui tuū argumentum, & ex falso principio procedit. Ex altera parte, qua agitur de Regibus gētilibus & idololatriis, non video, quam vim habeat. Nam tres illi Reges, quos citasti, vel ex tua sententia, fuerunt Primates Ecclesiæ Dei, vel non fuerunt. Non dices fuisse, quia non semel contrarium asseris in *Tortura* tua. Et meriò; quia qui extra Ecclesiam Dei sunt, non possunt esse in ea Principes & gubernatores. Si ergo non fuerunt Primates Ecclesiæ, sicut reuera non fuerunt; quomodo illorum
 exem

exemplo probare vis, Regem Angliæ esse primatem Ecclesiæ? Hoc solū video te posse efficere, quod sicut Iudæi non audebant egredi ex Ægypto, vt Deo sacrificarent, sine venia Pharaonis, qui illos suo iugo crudeliter subiecerat; sic etiam Catholici, qui in Anglia sunt, non ausint egredi ad loca Catholica, vt ibi Eucharistiam Catholico ritu suscipiant, nisi impetrata venia à Iacobo Rege, qui id sine sua voluntate non vult fieri, sub pœna carceris aut capitis. Et sic deinceps. Sed quid hoc ad Primatum Ecclesiæ? Potius ad tyrannidem, vel impietatem spectare dixerim.

Epilogus.

HAbes breuiter, quid mihi visum sit de tuo libro, quem pro Rege scripsisti. Habes, inquam, hæc tria puncta. Primò, quod sæpe, non tam argumentis, quam conuitijs rem gesseris. Secundò, quod omnia Paradoxis ac falsis opinionibus fœdaueris. Tertio, quod Primatum Regis, quem astuere voluisti, euerteris potius, quàm firmaueris. Et hæc omnia ex studio adulandi Regi, orta sunt. Igitur si hoc studium represseris, & solam rei veritatem spectaueris, facillimum erit, priora vitia emendare. Quod vt facias, omninò tibi author sim. Facies autem, si Deum, qui prima veritas est, præ oculis habebis.

OPVSCVLVM X.
DE PURGATORIO
CALVINISTARVM.

LECTORI.

Amus tibi, beneuole Lector, tractatum de Purgatorio Calvinistarum: Nec est, quod queras, cur potius de Purgatorio, quàm de cœlo Calvinistarum, à nobis disputatum sit. Due cause in promptu sunt. Prior, quia vetus verbū est, Qui, quod vult, dicit; quod non vult, audit. Calvinista multa hæcenus per calumniam dixerunt de Purgatorio Papistarum. Audiãt nunc vicissim de suo Purgatorio, etiam que nolint. Posterior, quia tutius est de certis, quàm de ambiguis disserere. In Caluino habemus certa principia, ex quibus Calvinistarum Purgatorium astruamus, vt patebit. At nihil certi habemus de cœlo & cœlesti gloria. Tamesi enim sæpe agat de hoc puncto Calvinus; nusquam tamen sibi constat. Et, vt semel dicam, triplex illius de vna re sententia est. Prima, quod stultum ac temerarium sit, inquirere, an sancti sint in cœlo, & cœlesti gloria. Altera, quòd omnino sint in cœlo, & cœlesti gloria. Tertia, quod expectent cœlestem gloriam, vsque ad diem iudicij.

Primam tradidit lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. his verbis; Valde se torquent multi disputando, quē locū occupent, & an cœlesti gloria fruantur, nec ne. Atqui stultū & temerariū est de rebus incognitis altius inquirere, quam Deus nobis scire permittat. Et paulo post; Omnia tenentur suspensa, donec Christus appareat Redemptor.

Alteram

Alteram tradit in Psychopannysicha, ubi explicans illa verba Apostoli 2. Corinth. 5. 1. Scimus, quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus in cœlis, &c. sic habet; Hæc verba sine interprete loquuntur, nos sensuros Dei præsentiam, cum ab hoc corpore separabimur: iam non per fidem ambulaturos, sed per speciem. Et ibidem; Electi Dei, qui ex hac vita transierunt, Deo fruuntur ad satietatem; citra fastidium. Et iterum. In cœlesti Ierusalem, Deus pacis dat se videndum suis pacificis, iuxta Christi promissum. Et in c. 1. epist. ad Philip. Paulus apertè testatur, nos frui Christi præsentia, cum dissoluimur. Et in c. 5. posterioris ad Corinthios; Nihil melius, quàm migrare à corpore, ut perveniamus ad Dei contubernium, & illius præsentia verè palamque fruamur.

Tertiam, quæ huic planè contraria est, tradit lib. 3. Inst. cap. 25. §. 6. his verbis. Scriptura ubique iubet pèdere ab expectatione aduentus Christi, & gloriæ coronam eousque differt. Et ibidem; Animæ piorum, militiæ labore perfunctæ, fruitionem promissæ gloriæ expectant. Propter hanc Caluini de cœlesti gloria inconstantiam, nihil ausus fui definire de cœlo Calvinistarum, quia videban rem planè incertam & ambiguam esse. At de Purgatorio, ut dixi, certiora quedam principia in Caluino reperi, quæ ad plura inuestiganda viam mihi pararent. His principijs, ut potui, usus sum. Velim, Lector, æqui bonique consulas: Et si ita vis, iis ipsis, quæ à me potius inchoata, quàm perfectæ sunt, cum per otium licebit, aliquid ex tuo penu adijcias.

DE PURGATORIO CALVINISTARVM.

Onstat Calvinistas (saltem suo ipsorum iudicio) non habere infernum, quia omnes sunt predestinati & electi ad vitam aeternam, ut ipsi fatentur. Questio est, an habeant Purgatorium? Quando nobiscum agunt, vel disputant, videntur omnino negare. Sed astute, ut animaduerto. Negant enim Papisticum purgatorium, non Calvinisticum. At quodnam hoc est? haecenus ipsi strenuè dissimulant. Et sicut occulta ac inuisibilis est eorum Ecclesia; sic occultum volunt esse suum purgatorium. At ego, quantum in me erit, in lucem illud producam, ut ab omnibus cognosci possit, idque per sequentia capita hoc ordine,

1. An Calvinistæ habeant aliquod Purgatorium post hanc vitam?
2. Vbi locorum illud sit?
3. Quomodo differat à nostro Purgatorio?
4. Quid agant ibi Calvinistæ?

Argumentum hoc nouum est, quia Calvinistæ noui. Nec aliunde commodius, quam ex ipso Caluino, & Calvinistarum fundamentis tractari id potest. Ergo in eo laborandum mihi est, ut quidquid in medium allaturus sum, ex ipsius Caluini & Calvinistarum consensu confirmari possit. Quod etiam spero me effecturum. Iudicium esto penes lectorem.

C A P. I.

An Calvinistæ habeant Purgatorium?

1. **D**Vo cert. sunt apud Caluinum, & consequenter apud Calvinistas, qui illius doctrinam sectan

sectantur. *Vnum est*, animas iustorum in Veteri Testamento non statim post hanc vitam migrasse in cœlū, sed delituisse in quodam carcere, & expectasse aduentum Christi Redemptoris. *Alterum*, nec animas iustorum in nouo Testamento (id est, Calvinistarum) in cœlum admitti, sed procul in atrio quodam residere vsque ad consummationem sæculorum.

2. Piorum partem expressè docet Calvinus in libello, qui inscribitur *Psychopannychia*, vbi sic habet; *Nec minus euidenter Apostolus Petrus, animas à morte & esse, & viuere ostendit, cum tradit Christum his, qui in carcere erant, spiritibus prædicasse: nec spiritibus modo piorum remissionem ad salutem; sed impiorum quoque spiritibus confusionem.* Hic ingenuè fatetur, piorum animas fuisse in illo carcere, ad quem Christi anima post passionem descendit. At carcer ille, non potuit esse infernus damnatorum, nisi dicamus piorum animas damnari, quod ablit; nec potuit esse cœlum, nisi dicamus cœlum in scriptura vocari carcerem, quod hætenus inauditum est. Necesse igitur est fuisse aliquem locum distinctum à cœlo & inferno; de quo Calvinus ibidē subdit; *Nec verò miretur quisquam, includi carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant.* Hoc videtur addidisse propter quosdam Nouatores, qui mirantur illum carcerem; & putant nihil restare post hanc vitam, nisi cœlum & internum.

3. Posteriorem partem docet idem Calvinus lib. 3. Inst. cap. 20. §. 20. cum ait, *Intelligimus Christum sic apparere coram facie Dei, vt mortis eius virtus ad perpetuam pro nobis intercessionem valeat: sic tamen, vt sanctuarium cœli ingressus, ad consummationem vsque sæculorum, solus populi eminus in atrio residentis vota ad Deum deferat.* Quid clarius? Affirmat solum Christum ingressum esse sanctuarium cœli; reliquos eminus in atrio residere, & inde

& inde eorum vota, vsque ad consummationem sæculorum, à Christo ad Deum Patrem deferri.

4. Hinc rectè concludimus, ex sententia Caluini, animas iustorum noui Testamenti, id est, Caluinistarū, post hanc vitam, in atrio, quod è cælo remotum sit, non in ipso cælo commorari. Nunc ergo disquirendum est, an purgentur in hoc atrio à suis peccatis? vel, quod eodem recidit, an hoc atrium sit purgatorium Caluinistarum? Hoc ex alia quæstione decidendum est, nempe, an animæ Caluinistarum ex hac vita decedant cum aliquo reatu culpæ vel pænæ, à quo prius purgari debeant, quàm ad cælum admittantur? Affirmantem partem ostendo ex his fundamentis.

I. Fundamentum Purgatorij Caluinistici.

5. Primum fundamentum sumitur ex definitione peccati originalis quæ est huiusmodi; *Peccatum originale est prauitas naturæ, hoc est, cæcitas mētis, & auersio voluntatis & appetitionum omnium à Deo, cum reatu mortis æternæ, ex lapsu primorum parentum iusto Dei iudicio, in omnes homines naturaliter transiens, quia omnes in vno peccarunt.* Ita David Pareus Caluinista in suis thesibus de peccato, thesi 18.

6. Ex qua definitione tria colligimus. Primò, totam naturam humanam esse corruptam & deprauatam in Caluinistis. Secūdò, hanc deprauationem potissimùm consistere in cæcitate mentis, & auersione voluntatis & appetitionum omnium à Deo. Tertiò, huic deprauationi annexum esse reatum æternæ mortis.

7. Hæc omnia sumpta sunt ex Caluino, l. 2. Inst. c. 1. §. 8. vbi inter cætera sic ait, *Videtur ergo peccatum originale, hereditaria naturæ nostræ prauitas & corruptio, in omnes animæ partes diffusa, quæ facit reos ira Dei.* Et ibidem. *Omnius naturæ nostræ partibus vitiatæ ac peruersæ*

sumus. Et iterum; *Ob talem dūtaxat corruptionem, damnari merito conuictique corā Deo tenemur.* Et infra; *Ab Adamo non sola in nos pœna grassata est, sed instillata ab ipso lues in nobis residet, cui iure pœna debetur.* Et §. 9. *Quamobrē dixit, cunctas anime partes à peccato fuisse possessas.* Et infra; *Nihil à mortifera eius tabe purum est, aut syncerum.* Et denique; *Hic tantum breuiter attingere volui, totum hominem quasi diluuiò à capite ad pedes sic fuisse obrutum, ve nulla pars à peccato sit immunis.*

I I. Fundamentum.

8. Secundum fundamentum est, hoc ipsum peccatum originale, prout definitum iam est, manere in Calvinistis, quamdiu in hac vita degunt, neque tolli per Baptismum, aut alia Sacramenta. Ita Calvinus lib. 2. Inst. c. 1. §. 8. cū ait; *Hæc peruersitas nunquam in nobis cessat.* Et l. 4. c. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quam falsum sit, quod docuerunt pridem nonnulli, per Baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini sess. 5. *Manet verè peccatum in nobis, neque per Baptismum extinguitur.*

9. Hinc rursus tria colligimus. Primò Calvinistas, quamdiu in hac vita degunt, habere naturam corruptā & deprauatā. Secundò, esse cæcos mente, & voluntate auersos à Deo. Tertiò, esse reos æternæ mortis. Hæc omnia patent ex definitione superius allata. Adde ex verbis Caluini, *Esse omnibus natura partibus vitiatos ac peruersos: nihil habere purum à mortifera peccati labe: à capite vsque ad pedes, quasi diluuiò esse obrutos.* Vno verbo: in Calvinistis, quamdiu hic viuunt, manere culpam peccati originalis & reatum mortis æternæ. Hæc clara sūt ex dictis. Vide disputationem nostram de Authore peccati c. 4. vbi hæc fasius explicantur.

III. Fundamentum.

10. Tertium fundamentum est, omnia Caluinistarum opera vitari & contaminari ex contagione peccati originalis, quod semper in ipsis manet in hac vita; ac proinde omnia ipsorum opera esse inquinamenta, sordes, & meram iniquitatem. Ita Calvinus in Antidoto Concilij Trident. sess. 6. cap. 16. ubi sic habet; *Vitiositas (peccati originalis) quæ in nobis inheret, deformat coram Deo, quicquid à nobis operum prodit.* & lib. 3. Inst. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes: & quæ iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas, Et c. 14. §. 9. Habemus, ne unum à sanctis exire opus, quod si in se censeatur, non mereatur iustam opprobrij mercedem. Et c. 15. §. 3. Nihil ab homine exit, quantumvis perfecto, quod non sit aliqua macula inquinatum.* Similia habet Plessæus Caluinista lib. 3. de Eucharistia, c. 12. pag. 616.

11. Ex dictis sequitur, Caluinistas, quamdiu in hac vita sunt, triplici titulo immundos & inquinatos esse. Primò, ratione naturæ, quæ tota in ipsis corrupta & deprauata est, ut suprâ ex Caluino & Pareo ostendi. Secundò, ratione intellectus, voluntatis & aliarum animæ potentiæ, quæ omnes à peccato possessæ sunt, ut verbis Caluini utar. Tertiò, ratione operum, quæ qualia-
eunque sint, nihil aliud, quam sordes, inquinamenta, & mera iniquitas sunt, ut idem Calvinus fatetur.

IV. Fundamentum.

12. Quartum fundamentum est, nihil immundum aut inquinatum intrare in regnum cælorum, iuxta illud Apoc. 21. 27. *Non intrabit in eam (ciuitatem cælestem) aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens & mendacium.* Cum enim ciuitas illa sit aurum mundum:

& fundamēta eius omni lapide precioso ornata, vt loquitur ibidem Apostolus; æquum est, vt nemo nisi mundus & lotis pedibus ingrediatur. Hoc sensu qui in cœlo sunt, dicuntur esse amicti stolis albis, propter cādorem & puritatem, iuxta illud Apoc. 7. 13. *Hi qui amicti sunt stolis albis qui sunt, & unde venerunt?* Et respondetur; *Hi sunt, qui lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni: ideo sunt ante thronum Dei.* Eodē spectat illud Ephes. 5. 27. *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, sed vt sit sancta & immaculata.* Vbi Apostolus loquitur de Ecclesia in cœlis triumphante; de qua intelligi potest & illud Cant. 47. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

Astruitur Purgatorium Calvinisticum.

13. Ex his fundamentis sic concludo; Nullus immundus & inquinatus potest intrare in regnum cœlorum, nisi prius purgetur, & mundetur: atqui Calvinistæ, quamdiu hic viuunt, sunt immundi & inquinati propter peccatum originale; & omnia illorum opera, sunt inquinamenta, sordes, & mera iniquitas, vt ex dictis patet: Ergo non possunt intrare in regnū cœlorum, nisi prius purgentur & mudentur. Non purgantur autem in hac vita, quia semper hic manēt obnoxij peccato originali: Ergo si salui esse velint, post hanc vitam purgari necesse est. Ergo datur aliquod Purgatorium pro Calvinistis post hanc vitam.

14. Non video, quomodo vim huius argumenti eneruare possint Calvinistæ, si sua principia, ex quibus hoc deductum est, tueri velint. Nam si peccatum originale manet in ipsis, quamdiu hic viuunt, non possunt ab eo, nisi post hanc vitam, purgari, vel ergo tunc purgantur, vel non. Si purgantur, purgatorium habēt, quod

quod contendimus. Si non purgantur, excluduntur à cœlo, quod ipsi nolunt.

15. Mihi tamen occurrunt tria effugia, quæ in ipsorum gratiam probabiliter excogitari possunt. Primum est, si dicant, se non quidem in hac vita, vt benè ex Caluini principiis probatum est; nec etiam post hanc vitam; sed in ipso mortis articulo, & quasi per ipsam mortem purgari à peccato originali, & sic vltiori purgatorio non opus esse. Sanè si res ita haberet, beati essent Caluinistæ: Sic enim nec indulgentiis Pontificis, nec sacrificio Missæ, nec aliis viuētium suffragiis indigerēt. At non possunt mihi persuadere, per solam mortē purgari ipsos ab omni culpa & reatu pœnæ æternæ. Nam si mors haberet hanc vim, non soli Caluinistæ, sed omnes omnino homines mundarentur à suis peccatis per mortem, & sic omnes salui fierent. Hoc autem falsum est: Ergo mors non habet hanc vim purgandi. Ergo præter mortem opus est alio purgatorio, vt rectè ex Caluino ostensum est.

16. Dices: Per mortem tollitur concupiscentia carnis, in qua potissimùm consistit peccatum originale. Nam quando anima separatur à corpore, iam non amplius caro concupiscit aduersus spiritum, neque spiritus aduersus carnem: Ergo tūc anima libera est ab omni contagione peccati originalis. *Respondeo*, si hoc argumentum valeret, sequeretur omnes homines per mortem purgari à peccato originali, quia in omnibus tollitur concupiscentia carnis, & illa lucta, quæ inter carnem & spiritum esse solet. Quid ergo priuilegij haberent Caluinistæ? Addo, falsum esse in sententia Caluini, peccatum originale consistere in sola concupiscentia carnis. Consistit potissimum in cæcitate mentis, auersione voluntatis à Deo, & reatu pœnæ æternæ, vt supra ex Caluino & Pareo ostensum est.

At per solam mortem non tollitur cæcitas mentis, auersio voluntatis à Deo, & reatus pœnæ æternæ. Ergo, si tollitur, post mortem tolli necesse est in Purgatorio.

17. Alterum effugium est, si dicant, peccatum originale tolli in ipsa morte piorum Calvinistarum, non quòd ipsa mors secundum se, sed potius quòd fides & patientia morientium, hanc vim tollendi peccata habeat. Sed neque hoc credibile est. Primò, quia sine vllò fundamento asseritur. Pro bent ipsi ex Scriptura (ex qua omnia sua probari volunt) hunc effectum promissum esse fidèi morientium. Ad do, sæpe fieri, vt in articulo mortis nullus sit actus fidèi; quia vis morbi sæpe tanta est, vt omnem rationis & intelligentiæ vsum absorbeat. Et sanè, si fides morientium, cur non similiter viuentium, præstare id possit? Aut cur non potius in baptismo id fiat, in quo & fides excitatur, vt ipsi dicunt, & qui ad hunc finem à Deo institutus est? Et quæ hæc temeritas est, negare, peccatum originale tolli per baptismum, quod Scriptura & Patres affirmant; & affirmare, tolli per fidem morientium, quod Scriptura & Patres nunquam insinuarunt?

18. Tertium effugium est, si dicant, non opus esse tolli peccatum originale, sed sufficere, quod non imputetur. Non imputari autem fidelibus, qui ad vitam æternam prædestinati sunt, in quorum numero sunt Calvinistæ. Sed si hoc dicunt, consequenter fateri debent, à Calvinistis non tolli cæcitatē mentis, auersionem voluntatis à Deo, & reatum pœnæ æternæ. An ergo dicendum est, Calvinistas, quando in cælo erunt, fore cæcos mente, auersos à Deo, & reos pœnæ æternæ; tametsi hoc ipsis non sit imputandum? Præclari cæcites. Et facile credam, eiusmodi minimè inuocandos esse. Quis enim patrociniū petat ab iis, qui
pro

propter cæcitatem non percipiunt, quid ab ipsis petatur? aut quis apud Deū cupiat habere eos intercessores, qui tota voluntate à Deo alieni sunt? Nemo sanus. 19. Ex dictis concludo hoc modo; Calvinistæ nec in hac vita, nec in articulo mortis purgantur à peccato originali, vt probatum est: Ergo vel nunquam purgantur, & sic salui esse non possunt; vel necessario post hanc vitam purgantur, & sic post hanc vitam habent Purgatorium. Et hoc apertè fatetur Calvinus lib. 3. Institut. cap. 25. §. 7. vbi ita scribit; *Equè prodigiosus est eorum error, qui animas non recepturas, quibus nunc induta sunt, corpora, sed nouis & aliis præditas fore imaginantur. Ac Manicheorum quidem perquam futilis ratio fuit, minimè consentaneum esse, vt caro, quæ immunda est, resurgat. Quasi verò nullæ sint animarum immunditiæ, quas tamen à spe celestis vitæ non arcebant. Perinde igitur fuit, ac si dicerent, purgari diuinitus non posse, quod peccati labe infectum est. Nam illud delirium, quod naturaliter immunda esset caro, quia à Deo creata, nunc prætereo, tantū ostendo, quicquid nunc celo indignum in nobis est, resurrectioni non obstare.* His verbis describit & refutat Calvinus errorem Manichæorum, qui dicebāt, animas fidelium in resurrectione non redituras ad eadem illa corpora, quæ in hac vita habuerunt, sed ad alia. Ratio illorum erat, quia corpora, quæ hic habuerunt, sunt immunda: at nihil immundum resurget ad vitam æternam. Eos refutat tali argumēto; Non solū corpora, sed etiam animæ fidelium (Caluinistarum) sunt immundæ: at qui immundities animarum non obstat resurrectioni, quia animæ, quæ peccati labe infectæ sunt, possunt purgari ante resurrectionem: Ergo nec immundities corporum obstare potest, quia & corpora diuinitus purgari possunt. Ex hoc Caluini discursu manifestè patet fateri ipsum, animas labe peccati infectas,

purgari post hanc vitam ante resurrectionem, & sic ad cælum admitti posse. Fatetur ergo, Purgatorium esse, quod etiam supra ex ipsius fundamentis probatū est. At vbi illud sit, & quale, deinceps inuestigare oportet.

C A P V T I I.

Vbi sit Purgatorium Caluinistarum.

1. **S**icut ex Caluino didicimus, Purgatorium esse; sic ex ipso quærendum est, vbi sit. Ac primum expendenda sunt ipsius verba, quæ supra à me citata, sic habent; *Intelligimus Christum sic apparere coram facie Dei, ut mortis eius virtus ad perpetuam pro nobis intercessionem valeat; sic tamē, ut sanctuarium cæli ingressus, vsque ad consummationem seculorum solus populi eminus in atrio residentis vota ad Deum deferat.* Ex his verbis tria colligo, quæ ad rem faciunt. Primò, solum Christum ingressum esse sanctuarium cæli. Secundò, Caluinistas in atrio residere vsque ad consummationem sæculorum. Tertiò, hoc atrium à cælo remotum esse. Id enim significat illa particula, *eminus*. Igitur ex mente Caluini, Purgatorium seu atrium Caluinistarum, ut ipse vocat, longè distat à sanctuario cæli. Sicut locus ille, in quo diuēs epulo sepultus est, longè distat à sinu Abrahæ, iuxta illud Luc. 16. 26. *Magnum chaos firmatum est inter nos & vos, ut hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint; neque inde huc transmeare.*

2. Porriò, vbi præcisè sit illud atrium seu Purgatorium Caluinistarum, quod longè à cælo distat, non audet, vel potius non vult Calvinus definire. Mallet silentio occultari. Sic enim loquitur lib. 2. Instit. cap. 25. §. 6. *De intermedio earum (animarum) statu, curiosius inquirere, neque fas est, neque expedit. Valde se torquent multi*
dispu

disputando, quem locum occupent, & an caelesti gloria fruatur, necne. Et infra; Interea cum scriptura ubique iubeat pendere ab expectatione aduentus Christi, & gloria coronam eousque differat; contenti simus his finibus diuinitus nobis praescriptis, animas piorum militia labore perfunctas, fruitionem promissa gloria expectare: atque ita omnia teneri suspensa donec Christus appareat Redemptor. Vides, opinor, Caluinum hanc quaestionem, qua quaeritur de loco Purgatorij, tanquam curiosam reiicere, de qua nec fas sit, nec expediat multa disputare. Satis esse, si constet animas piorum Caluinistarum non esse in caelo, sed in aliquo alio loco, tametsi nobis incognito; neque frui caelesti gloria, sed eam expectare vsque ad Christi aduentum. Tunc primum fore manifestum, quid de iis futurum sit: interea omnia incerta ac suspensa esse.

3. Videamus tamen, (non obstante hac Caluini denunciatione,) an locum illum incognitum, in quo piorum Caluinistarum animae purgantur, & quem ipse occultare vult, possimus inuestigando reperire. At vbi de eo inquiremus? Nusquam tutius, quam in scriptura. Caluinistae, vt quidem ipsi praeseferunt; nullum dogma, nisi ex scriptura, asserere & confirmare solent. Igitur, vt rem expediamus, ex scriptura constat, varia esse animarum loca post hanc vitam. Primus est caelum, in quo Angeli sunt, Matth. 22. 30. *Sunt sicut Angeli Dei in caelo.* Secundus est infernus, in quo diues epulo sepultus est, Lucae 16. 22. *Mortuus est autem & diues, & sepultus est in inferno.* Tertius est sinus Abrahae, in quem anima Lazari ab Angelis deportata est, Lucae 16. 22. *Factum est autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahae.* Quartus est Paradisus, in quem latro admissus fuit, Lucae 23. 43. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Quintus est lacus sine

aqua, in quo antiqui Patres detinebantur, Zachar. 9. 11. *Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua.* Sextus est carcer, in quem Christus post mortem descendit, 1. Petri 3. 13. *In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus, veniens predicavit.* Septimus est sub altari, ubi animæ Martyrum requiescere visæ sunt, Apocal. 6. 9. *Vidi subtus altare animas intersectorum propter verbum Dei.*

4. In quo igitur horum locorum quærendæ sunt animæ Calvinistarum post hanc vitam? An in cælo? Ego quidem id vellem. Sed reclamatur Calvinus. Solum Christum vult esse in cælo; Calvinistas in atrio expectare usque ad consummationem sæculorum. Et ratio illi fauet. Nihil enim immundum & inquinatum intrare potest in cælum, nisi prius purgetur. At animæ Calvinistarum sunt immundæ & inquinatæ peccato originali: Ergo prius purgari debent. Non purgantur autem in hac vita, ut supra ostensum est: Ergo post hanc vitam purgari debent alicubi, antequam cælum ingrediantur. At hunc ipsum locum, in quo purgantur, inuestigamus.

5. An ergo sunt in sinu Abrahamæ? Benè profectò cum illis ageretur, si ibi essent. At non esse ibi, valde probabile est; quod dupliciter ostēdo. Primò, ex ipsorum concessione. Nam David Pareus Calvinista in cap. 10. ad Hebr. v. 20. contendit, per sinum Abrahamæ intelligi cælum. At animæ Calvinistarum non sunt in cælo, ut Calvinus concedit: Non ergo sunt in sinu Abrahamæ. Deinde accedit ratio; quia nemo est in sinu Abrahamæ, nisi qui imitatur fidem Abrahamæ. Hoc non faciunt Calvinistæ: Non ergo sunt in sinu Abrahamæ. Minorem sic probo; Abraham credidit Deo, non solum ea, quæ ipsi possibilis, sed etiã, quæ impossibilia videbantur; ut quod esset geniturus filium, cum nec ipse,
nec

nec vxor eius Sara propter senectutem, apti essent ad procreandam sobolem. At Caluinistæ solum credunt ea, quæ ipsis possibilis, non autem quæ videntur impossibilia. Non enim credunt corpus Christi simul esse in duobus locis; quia hoc impossibile illis videtur, non ergo imitantur fidem Abrahamæ. Hoc clarius sic ostendo, Christus dicit Caluinistis; *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Illi contra disputant; Impossibile est, idem corpus simul esse in diuersis locis: sed corpus Christi est in cælo: Ergo non simul potest esse in altari. Non sic Abraham. Dicebat illi Deus; *Habebis filium ex Sara.* Si Caluinista fuisset, statim occurrisset in hunc modum. Impossibile est, vt coniuges effati, & senio confecti, generent filium: At ego & vxor mea, sumus effati & senio confecti. Ergo impossibile est, vt generemus filium. Non sic, inquam, argumentatus est Abraham. Quid ergo? Audi, quid de eo dicat Apostolus Rom. 4. 19. *Non infirmatus est fide, nec considerauit corpus suum emortuum, & emortuam vuluam Saræ. In repromissione etiam Dei non hesitauit diffidentia; sed confortatus est fide, dans gloriam Deo, plenissimè sciens; quia quæcunque promisit, potens est & facere.* Hæc nullo modo quadrant in Caluinistas. Concludo igitur; quia fidem Abrahamæ non imitantur, non posse post hanc vitam esse in sinu Abrahamæ.

6. An fortè sunt in Paradiso? Legimus quidem Henoch eò translatus esse, Eccl. 1. 44. 16. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum.* Legimus etiam Apostolum aliquando ibi fuisse. 12. Corinth. 12. 4. *Raptus est in paradysum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* Denique latroni dictum est; *Hodie mecum eris in paradiso.* An etiam Caluinistæ post hanc vitam ibi sunt? Facile credam, ipsos id affirmare. Hoc inde colligo, quia non ita pridem libellus à Catholicis scri

scriptus & diuulgatus est, in quo Lutheranis & Calvinistis proponebantur tres quæstiones, quarum vna erat hæc; An ipsi ex suo numero, haberent omnino aliquem, quem constaret esse saluum & beatum? Nemo alius, post longam disquisitionem ipsis occurrit, nisi latro. Hunc ergo nominandum censuerunt. Constat autem latronem esse in Paradiso. Eundem ergo locum post hanc vitam sibi ipsi pollicentur. Sed valdè metuo, ne errent. Imò, apertè errant, si Caluini principia sequantur. Caluinus enim in cap. 12. posterioris ad Corinth. per Paradisum intelligi vult cælestem gloriam. Animæ autem Calvinistarum nō sunt in cælesti gloria, vt testatur idem Caluinus lib. 3. Instit. c. 25. §. 6. vbi docet eas vsque ad diem iudicij, cælestem gloriã expectare. Ergo iam non possunt esse in Paradiso.

7. An igitur sunt in lacu (de quo Zacharias loquitur) in quo non est aqua? Hoc definiti non potest, nisi prius constet, quid per lacum intelligatur. Catholici aut limbum antiquorum Patrum, aut certè nostrum purgatorium intelligi putant. Quod si res ita habet, nullo modo dicendum est, animas Calvinistarū post hanc vitam esse in lacu; quia Caluinus, tam limbum, quam nostrum purgatorium, nihil aliud quàm fabulam esse vult. Apud Calvinistas inuenio tres opiniones de hac re. Prima est, per lacum intelligi *profundos inferos*. Ita Caluinus lib. 3. Instit. cap. 16. §. 9. Altera est, intelligi *seruitutem peccati*. Ita Plessæus lib. 3. de Eucharistia, cap. 7. pag. 433. Tertia est, intelligi *captiuitatem Babylonicam*. Ita Matthæus Sutliuius in lib. de Purgatorio contra Bellarm. c. 14. pag. 137. Igitur tota quæstio versatur in his tribus punctis. Primò, an animæ Calvinistarum post hanc vitam sint in profundis inferis? De quo postea. Secundò, an sint in seruitute peccati. Nihil certius, secundum principia Caluini hætenus tradita.

Decedūt enim ex hac vita cum peccato originali, id est, cum cæcitate mentis, auersione voluntatis à Deo, & reatu mortis æternæ. Hinc tamen propriè non satisficit nostro instituto; quia non disputamus de statu peccati, in quo sunt animæ Caluinistarum, cum de eo satis constet, sed de loco, in quo purgari possint à peccato. Tertio, an sint in captiuitate Babilonica? Secundum sensum literalem non sunt; quia captiuitas illa multis iam sæculis præterijt; & omninò finita est. Sunt tamen secundum sensum mysticum; quia sunt in seruitute peccati, vt dictum est. Hæc autem seruitus optimè designatur per captiuitatem Babilonicam, vt faterentur auctores citati.

8. Quid si in carcere sint, in quo Christus prædicauit spiritibus piorum & impiorum, vt explicat Caluinus ex Apostolo Petro? Hic Caluinus omnino tergiversatur. Imò sibi ipsi contrarius est. Nam lib. 2. Inst. c. 16. §. 9. de hoc ipso carcere sic scribit: *Concludere in carcere mortuorum animas, puerile est.* At in Psychopannychia, multò aliter: *Nec verò, inquit, miretur quisquam includi carcere sanctos Patres, qui redemptionem Christi expectabant.* Nimirum priori loco oppugnat Catholicos, qui illum carcerem admittunt; posteriori, Anabaptistas, qui illum negant. Igitur, si Catholici quærant ex Caluino, an animæ priorum Caluinistarum post hanc vitam carcere concludantur? respondebit: *Concludere in carcere mortuorum animas puerile est.* Si autem Anabaptistæ interrogent; an animæ piorum carcere includi possint; occurret hoc modo, *Nec verò miretur quisquã, includi carcere sanctos Caluinistas, qui aduentum Christi expectant.* Hæc ex Caluino. Quod ad rem attinet, puto Caluinistas non esse in isto carcere, de quo Petrus loquitur. Verba enim Petri sunt hæc; *In quo & his, qui in carcere erant spiritibus, ueniens predicauit, qui increduli fuerant*

fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca. Ex quibus sic concludo; illi tantum leguntur esse in isto carcere, qui tempore Noe fuerunt increduli: At Calvinistæ, suo certè iudicio, nec increduli sunt, nec tempore Noe vixerunt. Non ergo sunt in isto carcere.

9. Quid si expectent sub altari, de quo Ioannes loquitur in Apocalypsi? Nec id puto. Nam animæ, quæ leguntur esse sub altari, habent duas conditiones, quæ non conueniunt Calvinistis. Vna est, quòd sint animæ interfectorum propter verbum Dei. Altera, quòd induta sint stolis albis. Neutra potest accommodari Calvinistis. Non prior, quia nec Calvinus, nec Beza, nec Iunius, nec similes alij, propter verbum Dei interfecti sunt. Nò posterior, quia per stolam albam intelligitur beatitudo animæ: At animæ Calvinistarum non sunt beatæ, quia manent obnoxie peccato originali, & expectant fruitionem gloriæ vsq; ad consummationem sæculorum, vt supra ex Caluino ostendi.

10. Quid ergo? an apud inferos sunt? Non ausim affirmare. Sed tamè probabile est, triplici de causa. Primò, quia non sunt in cælo, nec in sinu Abrahæ, nec in Paradiso, nec in lacu aut carcere, nec sub altari; omnino necesse est, ve esse in inferno, vel dari alium locum præter enumeratos. At alium locum in Scriptura non inuenio, nisi fortè Purgatorium Catholicorum, à quo abhorrent Calvinistæ. Ergo nihil reliquum est illis præter infernum. Secundò, quia Calvinus fatetur eos esse in atrio, quod lögè distet à cælo: At tale atrium est infernus, in quo diues epulo sepultus est, iuxta illud Luc. 16. 26. *Magnum chaos firmatum est inter nos & vos.* Tertio, quia si essent alibi, quâ in inferno, Calvinus apertè id explicasset. Nunc autem effugium quærit, & agrè fert, nos curiosius inquirere & disputare de loco, in quo

quo piorum Caluinistarum animæ delirescant. Quis ergo rem totam meritò suspectam non habeat?

II. Atque hæc breuiter, veritatis indagandę causa à me disputata sint. Fortasse res fiet clarior, vbi Caluinistæ cœperint eam diligentius excutere & examinare; quod eos facturos omninò puto. Interea fixum illud sit, quod hæctenus probatum est, Caluinistas post hanc vitam habere aliquod purgatorium, vbicunque tandem illud sit: videri autem verisimile, esse in inferno. Deinceps, quale sit, videamus.

C A P. I I I.

Quomodo differat Purgatorium Caluinistarum à nostro?

I. **E**X ijs, quæ hæctenus dicta sunt, colligo magnum esse discrimen inter Purgatorium Caluinistarum & Catholicorum. Et quidem triplex. Primum est; Catholici, qui post hanc vitam eunt ad Purgatorium iam ante liberati sunt à peccato originali per baptismum, & à mortalibus per confessionem & pœnitentiam. Solùm manet in illis reatus pœnæ temporalis, & nonnulla peccata venialia, quę expiari debent. At Caluinistę portant omnia secum ad suum Purgatorium, nempe peccatum originale, mortalia, & reatum pœnæ æternæ. Indigent ergo fortiori Purgatorio.

2. *Alterũ est;* Caluinistę manent in suo Purgatorio vsq; ad consummationem sæculi, vt ex Caluino supra ostensum est. Catholici citius liberantur. Nam aliqui tantum manent paucis horis; alij certis diebus; nonnulli aliquot annis. Et ratio huius differentię duplex est. Prior, quia Catholici possunt iuari indulgentijs & suffragijs viuentium. Vnde fit, vt quo plura vel pauciora

ra sunt pro illis suffragia, eo cæteris paribus, citius aut tardius liberentur. Calvinistæ respuunt huiusmodi præsidia, & tam generosi sunt, ut malint expectare usque ad Christi aduentum, quam à viuentibus opem implorare vel admittere. Posterior: quia Catholici nihil habent expiandum in Purgatorio nisi reatum pœnæ temporalis, & aliquot peccata venialia. Ergo quisque cum minori reatu pœnæ, & paucioribus venialibus accedit, eo citius liberatur. Calvinistæ verò, ut dictum est, non solum ferunt secum peccatū originale & mortalia, sed etiam reatum pœnæ æternæ, qui breui tempore expiari non potest. Debent igitur expectare aduentum Christi, & videre, si quid tunc solatiij habere possint, ne cogantur in æternum luere.

3. *Tertium est*; de Purgatorio Catholicorum, saltem apud Catholicos, multa certa sunt. 1. quod sit in loco subterraneo. 2. quod sit distinctum ab utroque Limbo: altero antiquorum Patrum veteris Testamenti, altero paruulorum sine remedio decedentium. 3. quod sit distinctum ab inferno damnatorum. At Purgatorium Calvinistarum, quia recens est, nondum penitus perspectum esse potest. Solum constat, remotum esse à sanctuario cœli. At ubi præcisè sit, non audet Calvinus definire. Nos tamen ostendimus probabile esse, non distingui ab inferno. Infernus autem est in loco subterraneo non procul à centro terræ. Itaque circa centrum terræ quærendi sunt Calvinistæ, qui migrant ex hac vita. Nisi nautæ Hollandi alium locum inueniant in Oceano septentrionali.

4. Sed occurrit hic difficilis obiectio. Nam id, quod hic dicimus, non videtur posse consistere cum eo, quod in principio dictum est. Hic enim dicimus, probabile esse, Calvinistas habere suum purgatorium in inferno. At supra, in ingressu disputationis, dictum est, Calvinistas

nistas non habere infernum, quia omnes ad vitam æternam prædestinati sunt. Hæc inter se non cohærent. Vel igitur hic, vel ibi erratum est. Hic nodus in sequenti capite dissoluendus est. Eò Lectorem remittimus.

C A P. I V.

Quid agant Caluinistæ in suo Purgatorio?

I. **A** Nabaptistæ docent, animas post hanc vitam nihil agere, sed perpetuo quodam sopore, usque ad communem resurrectionem oppressas teneri. Hos redarguit Calvinus in Psychopannychia, & multis Scripturæ testimoniis ostendit eas semper aliquid agere, & minimè sopitas aut otiosas esse. Nunc ergo quæstio est, quid agant? Et speciatim id quæritur de animabus Caluinistarum, quæ in suo atrio seu Purgatorio usque ad consummationem sæculorum, ut Calvinus vult, mansuræ sunt. Non enim satis apparet, quibus negotiis, præsertim tanto temporis interuallo, distineri & occupari honestè possint.

112. Fateor hoc punctum explicatu difficillimum esse, sed tamen quia spectat ad perfectam cognitionem Purgatorij Caluinistici, prætermitti omninò non debet. Atque utinam Calvinus hoc ipsum paulo tractasset accuratius; minus certè studij ac laboris adhibendum nobis iam esset. Nunc contra res accidit. Vix quicquam habemus ex Caluino, nisi generalia quædam principia, ex quibus tamen, ut opinor, utcunque res definiri poterit.

3. Sunt autem hæc Caluini principia. 1. animas Caluinistarum ex hac vita decedere cum peccato originali, id est, cum cæcitate mentis, auersione voluntatis à Deo, & reatu æternæ mortis. 2. Expectare in suo

atrio, seu purgatorio ad cōsummationem sæculorum. 3. interea nihil certi eas habere de suo futuro statu, sed omnia teneri suspensa vsque ad Christi aduētum. Hæc omnia ex dictis patent.

4. Ex his principiis euidenter deduci possunt hæc quinque corollaria. 1. animas Calvinistarum in suo Purgatorio, multis falsis opinionibus ac erroribus perpetuò deludi & distineri. 2. easdem nihil aut parum affici ad res diuinas; ac potius toto affectu circa terrenas & illicitas occupari. 3. peiori nunc esse conditione quã fuerint in hac vita. 4. Imò detestari nunc illam fidem & persuasionem, quam in hac vita habuerint. 5. Et quod grauius est, de sua salute & prædestinatione desperare: Hæc singula seorsim probo in hunc modum.

5. *Primo*; Sicut illi, qui oculis capti sunt, & cæcitate corporis laborant, non possunt lumen aspicere, nec rectam tenere viam sed sæpè aberrant, & in foueas seu præcipitia labuntur, iuxta illud Matth. 18. 14. *Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt*: sic etiam illi, qui laborant cæcitate mentis, non possunt lumen veritatis aspicere, sed multis errorum tenebris deludi necesse est. Atqui animæ Calvinistarum in Purgatorio laborant cæcitate mentis, quia manent in peccato originali, quod cæcitatem mentis includit, vt supra dictum est ex Caluino & Pareo. Ergo non possunt lumen veritatis percipere, sed necessario multis erroribus & falsis opinionibus deluduntur. Sed quibus? Sine dubio, iisdem vt plurimum, quibus in hac vita deludebantur. Cuiusmodi sunt, *se esse oues Christi; filios Dei, certos de sua salute & prædestinatione; Ecclesiam Christi errare: Papam esse Antichristum; Deum authorem peccati; Christum desperasse; Imagines è templis eliminandas, &c.*

6. *Secundo*; Illi, quorum voluntas & omnes appetitiones à Deo auersæ sunt, non possunt benè affici ad

res diuinas, sed potius in terrenas & illicitas penitus immerguntur: Atqui voluntas & omnes appetitiones Caluinistarum in Purgatorio existentium, sunt auersæ à Deo, ratione peccati originalis, cui obnoxij sunt, & quod talem auersionem includit, vt supra dictum est: Ergo Caluinistæ in suo Purgatorio existentes non possunt benè affici ad res diuinas, sed potius in terrenas & illicitas immerguntur. In quas illas? in mendacia, conuitia, perfidiam, crudelitatem, odia, contentiones, similitates, dissidia. Hæc enim amarunt in vita sua; & vt dicit Scriptura, *opera eorum sequuntur ipsos.*

7. *Tertio;* Qui dubij & perplexi sunt de sua salute & prædestinatione, peiori conditione sunt, quàm qui certi & securi: Atqui Caluinistę in Purgatorio existentes, sunt dubij & perplexi de sua salute, iuxta tertium Caluini principium paulo ante positum: Et in hac vita fuerunt certi & securi, saltem suo ipsorum iudicio, vt in principio huius disputationis dictum est: Ergo nunc in Purgatorio sunt peiori conditione, quam in hac vita fuerint.

8. *Quarto;* Illi meritò damnant ac detestantur suam fidem, & persuasionem, quam in hac vita habuerunt, qui apertè vident, se miserè per eam delusos ac deceptos esse, præsertim in re omnium grauissima. Atqui Caluinistę in Purgatorio existentes, apertè vident, se miserè delusos ac deceptos esse per eam fidem ac persuasionem, qua in hac vita crediderunt se esse prædestinatos & certos de salute, cum nunc contrarium experiantur, & de tota re dubij ac perplexi sint. Ergo merito nunc detestantur suam fidem & persuasionem, quam in hac vita habuerunt. Et possunt dicere illud Sap. 5. 6. *Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumē nō luxit, & sol intelligentiæ nō est ortus nobis.* Hinc soluitur obiectio quæ præcedenti capite §. 4. posita est. Cum enim dicimus,

Caluinistas post hanc vitam habere suum Purgatorium in inferno; id rectè conuincimus ex eorum principiis. Cum autem asserimus, eos non habere infernum, sed omnes ad vitam aeternam prædestinatos esse; id ex eorum errore & falsa persuasione assertum esse volumus.

9. Quintò; Qui ex vna parte certò sciunt, neminem saluari posse sine vera fide; & ex altera, se in hac vita non habuisse veram fidem, meritò de sua salute desperare possunt: Atqui Caluinistæ in Purgatorio existentes, ex vna parte certò sciunt, se saluari non posse sine vera fide; & ex altera, se in hac vita non habuisse veram fidem, sed inanem persuasione de certitudine salutis & prædestinationis. Ergo meritò possunt desperare de sua salute.

Sic igitur patet, quid agant Caluinistæ in suo atrio seu purgatorio. Nimirum variis erroribus deluduntur; à diuinis rebus omninò auersi ac alieni sunt; fidem & persuasione, quam in hac vita secuti sunt, penitus detestantur; & quod omnium molestissimum est, de salute desperant.

OPUSCULUM XI.
 DE TRIPLICI
 SACRIFICIO,
 NATURAE,
 LEGIS,
 GRATIAE,
 LIBELLI TRES.

1. SACRIFICIUM pertinet ad cultum Dei. Potest autem dupliciter Deus à nobis coli. *Primò*, per internum actum agnitionis, submissionis, charitatis, timoris, & reuerentiæ; quod nobis commune est cum Angelis. *Secundò*, per externum actum laudis, prædicationis, adorationis, voti, oblationis, sacrificij; quod homini proprium est. De hoc postremo cultu hic agimus, nempe de externo, qui exhibetur Deo per sacrificium. Is autem potest tripliciter spectari. *Primò*, nudè secundum se, quatenus nihil aliud est, quàm externa quædam ceremonia, & sic non placet Deo. *Secundò*, quatenus cum interno cultu coniunctus est, siue quatenus procedit ex interna animi agnitione, submissione, reuerentia & amore erga Deum, tanquam creatorem, ac supremum Dominum omnium creaturarum, & sic verè, sacrificij rationem habet.

2. In hoc externo sacrificio, quatenus cum interno coniunctum est, debent hæc quinque spectari. 1. Minister. 2. Materia. 3. Forma. 4. Locus. 5. Finis. Minister non alius, quàm Sacerdos est. Materia est res sensibilis seu externa, quæ offertur Deo. Forma consistit in de-

structione vel mutatione rei oblaræ. Locus in quo fit destructio vel mutatio, est altare. Finis potest esse quadruplex. 1. Recognitio seu protestatio supremi dominij, quod Deus in nos habet, & simul nostræ subiectionis & seruitutis erga Deum. 2. Gratiarum actio pro beneficiis à Deo acceptis. 3. Nouorum beneficiorum impetratio. 4. Expiatio peccati, quod contra Deum commissum est. Cur enim honoramus & colimus Deum, offerendo illi externum sacrificium? Nimirum, vt testemur nos esse seruos Dei, cui omnia debeamus; vt hoc externo signo profiteamur, nos gratos esse pro acceptis ab eo beneficiis, vt declaremus, non ab alio, quàm ab ipso, nos deinceps beneficia sperare & impetrare posse, vt, si propter peccata nostra offensus est, eum placemus, & condonationem ac expiationem peccatorum ab eo obtineamus. Ex hoc quadruplici fine, solet distingui quadruplex sacrificium. 1. Latreuticum. 2. Eucharisticum. 3. Impetratorium. 4. Propitiatorium. De quibus plura in progressu.

3. Porro, cum triplex hominum status spectari possit ab orbe condito ad nos vsque, nempe, status naturæ, status legis Mosaicæ, & status gratiæ seu Euangelij, fit, vt etiam distinguantur triplicia sacrificia: alia Legis naturæ, alia Legis Mosaicæ, alia Legis gratiæ. De singulis hoc ordine agendum est.

1. *De Sacrificiis Legis Naturæ.*
2. *De Sacrificiis Legis Mosaicæ.*
3. *De Sacrificiis Legis Gratia.*

Hoc tamen obiter præmoneo, quod infra latius explicandum est, omnia sacrificia Legis Naturæ & Legis Mosaicæ (quorum quidem mentio fit in Scripturis) fuisse figuras seu umbras sacrificij illius, quod est in Lege Gratia.

LIBER PRIMVS.

DE SACRIFICIIS LEGIS NATVRÆ.

ER sacrificia Legis Naturæ debent ea intelligi, quæ ab Adamo vsque ad Mo- sen oblata sunt, ante Legem scriptam, vel etiam post Mo- sen, apud eos, qui legem Mosaicam non acceperunt: siue ex solo natura instinctu oblata sint, siue ex peculiari Dei institutione. Huiusmodi sunt sacrificia Abel, Noë, Abraham, Melchisedech, Isaac, Iacob, Iob. Quibus annumerari potest Agnus Paschalis, qui ante legem scriptam offerri iussus est. De his singulis per totidem capita breuissimè disseremus.

CAPVT I.

De sacrificio Abel & Cain.

1. **P**rimi, qui in Scripturis leguntur sacrificiū obtulisse, sunt duo fratres Abel & Cain. De quibus ita scribit Moses, Genes. 4. *2. Fuit Abel pastor ouium, & Cain agricola: Factum est autem post multos dies, ut offerret Cain de fructibus terra munera Domino. Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera illius non respexit.*

2. Hinc duo colligimus. Vnum est, Abelem obtulisse primogenita sui gregis & adipem: Cain autem de

fructibus terræ. Hic enim agricola erat, ille pastor ovium. Alterum, Abelis oblationem fuisse Deo gratam, non autem Caini. Hoc enim significat illa particula: *Respexit Deus ad Abel & munera eius, & perinde valet, atque illud Genes. 8. 21. Odoratus est Dominus odorem suavitatis.*

3. Sed occurrunt aliquot quæstiones. Prima est, unde Abel didicerit offerre Deo sacrificium in principio mundi? An ex Adamo, parente suo? Hoc fieri potuit; quia Adam à Deo immediatè instructus erat. An potius ex peculiari Dei instinctu? Et hoc multis contigisse, certum est. An denique ex naturali rationis dictamine? Ita sentit Clemens lib. 6. constit. cap. 29. Et valdè verisimile est Sicut enim naturalis ratio dicit, unum esse verum Deum, à quo omnia creantur & gubernantur (Roman. 1. 20.) sic etiam dicit, omnem cultum, tam internum quàm externum, qui à nobis deferri potest, omnino illi deberi. Et sanè, si in Republica civili, etià apud Ethnicos, naturali lumine constitutum ac receptum est, ut subditi pendant tributa suis Regibus, multo magis, ut supremo creatori ac gubernatori, qui omnium Regum Dominus est, promptum obsequium ac subiectionem exhibeant.

4. Altera est, quo sensu dicatur Abel obtulisse de primogenitis sui gregis, & de adipibus eorum? Potest enim dupliciter intelligi. Primò, quòd per modum unius sacrificij obtulerit aliqua primogenita pingua, & adipata. Secundò, quòd per modum duplicis sacrificij, seorsim obtulerit primogenita sui gregis, & seorsim adipem illorum, eumque igne cremando adoleverit. Hic posterior modus fuit postea in lege Moisaica præscriptus, ut patet Exodi 29. & Leuit. 3. Et probabile est Abelem eo usum esse.

5. Tertia est, quare sacrificium Abelis fuerit Deo gratum,

gratum, non autem sacrificium Cain? Ideò sine dubio, quia Abel erat vir iustus, & non solùm externo ritu, sed etiam interna fide ac deuotione, obtulit Deo de primogenitis sui gregis. Cain autem non sic. Hoc planè significat Apostolus, Hebr. 11.4. cùm ait; *Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain, obtulit Deo, per quam testimonium consecutus est esse iustus.* Sensus est, Abel obtulit Deo hostiã meliorem & præstantiorem, quàm Cain. Nam Græcè legimus, *πλείονα θυσίαν*, id est, *plurimam hostiam.* Et quia Latinè non rectè id dicitur, vertit interpret, *plurimam hostiã.* Syriacus sic habet. *Per fidem obtulit Abel hostiam longè præstantiorem, quàm Cain.* At quomodo præstantiorem? Duplici titulo. 1. Ratione fidei. 2. Ratione rei oblatae. Fidem commendat Apostolus. Rem oblatam, Moses, cùm ait; *De primogenitis gregis sui.* Cain autem non legitur obtulisse de primitiis fructuum, sed de fructibus. Vide August. in quaestionibus veteris Testamenti, quaest. 5.

6. Quarta est: Vnde Cain intellexerit, placuisse Deo oblationem Abelis, non autem suam? Plerique docent, eum hoc externo signo cognouisse, nempe, quod Deus, misso de cælo igne, cremarit & consumplerit sacrificium Abelis, intacta prorsus oblatione Cain. Ita Procopius, Hieronymus, Cyrillus & alij. Et Theodotionis versio sic habet: *Inflammanit Dominus super Abel, & super sacrificium eius: super Cain verò & super sacrificium eius non inflammanit.* Constat sanè ex Scripturis, Deũ sæpe vsum esse tali signo, Leuit. 9. 24. *Egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & adipēs qui erant super altare. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum.* Et Iud. 6. 21. *Ascendit ignis de petra, & carnes azymosq̄, panes cōsumpsit.* Et Reg. 18. 38. *Cecidit ignis Domini, & vorauit holocaustum.* Et 1. Paral. 21. 26. *David obtulit holocausta, & pacifica, & inuocauit Domi-*

num, & exaudiuit eū in igne de celo super altare holocausti. Similia habentur 2. Paral. 7. 1. & 2. Mach. 1. 22. Si ergo Deus, misso igne, ostendit sibi placuisse sacrificia Aaronis, Gedeonis, Heliæ, Dauidis, Salomonis & Nehemiæ, verisimile est, idē factū esse in sacrificio Abelis.

7. Ex dictis tria discimus. 1. eorum sacrificia placere Deo, qui internam fidem ac deuotionem habēt. 2. eorum item, qui optima quæque Deo offerunt. 3. Sacrificium Abelis fuisse typum, seu figuram sacrificij noui Testamenti, in quo offertur Christus, qui est *primogenitus in multis fratribus*, Rom. 8. 29. Vide Augustinum lib. 22. contra Faustum, cap. 17.

C A P V T I I.

De sacrificio Noë.

1. **S**icut Cain & Abel leguntur primi post mūdum conditū obtulisse Deo sacrificia, sic Noë primus id fecisse post diluuiū. De quo Gen. 8. 20. sic loquitur scriptura; *Edificauit autē Noë altare Domino, & tollēs de cunctis pecoribus & volucribus mūdis, obtulit holocausta super altare. Odoratusque est Dominus odorem suauitatis.*

2. De hoc sacrificio Noë quædam certa, quædam dubia sunt. Primò certū est, placuisse Deo. Hoc enim significat illa particula: *Odoratus est Dominus odorem suauitatis.* Paraphrasis Chaldaica sic habet: *Suscepit Dominus in beneplacito suo oblationem eius.* Quare? propter fidem & animū offerentis, vt notat Tertullianus lib. 2. contra Marcionem. Secundò, certum est, fuisse sacrificium Eucharisticum. Nam Noë statim vt ex arca egressus est, memor tanti beneficij, quo diuinitus ex aquarum diluuiō liberatus est, voluit grati animi signum exhibere, ideóque Deo holocaustum de mundis animalibus obtulit.

3. At

3. At dubium est, Primo : An Noë ex naturali instinctu, an verò ex peculiari Dei præcepto id fecerit? Hoc posterius verisimile. Et colligi potest ex illis verbis Genes. 7. 2. *Ex omnibus animantibus mundis tolle septena & septena, masculum & fœminam: de animantibus verò immundis, duo & duo, masculum & fœminam.* Hæc dicta sunt illi ante ingressum in Arcam. Vnde apparet Deum voluisse, vt plura munda, quàm immunda animalia secum assumeret. Cur autem hoc? quia voluit, vt post diluuium offerret sacrificia de mundis, non autem de immundis, ideòque plura debebant esse munda, quàm immunda. Ita Chrysostron homilia 24. in Genesin, Theodoretus quæst. 50. in Genesin, & plures alij.

4. Porro difficultas est, quomodo intelligi debeât illa verba; *Ex mundis septena & septena, ex immundis duo & duo.* Aliqui putant hunc esse sensum: Ex vnaquaque specie mundorum animalium, tolles septem & septem, id est, quatuordecim, vt verbi gratia, 14. oues, 14. boves, 14. passeres, & sic deinceps. At ex immundis tolles tantum duo, id est, duos porcos, duos asinos, & sic de aliis. Ita Iustinus Martyr in responsione ad quæst. 43. Orthodoxorù; Et Origenes homil. 2. super 6. cap. Genes. Alij rectius affirmant, hunc esse sensum: Ex vnaquaque specie mundorum animalium tolles septem, id est, tria paria, quorum singula consent mare & fœmina, & præter tria paria, vnum mare sine fœmina, pro sacrificio. At ex immundis duo tantum, id est, vnum mare & vnam fœminam. Ita Ioseph. lib. 5. Antiquit. cap. 5. Tertul. de monogamia, cap. 4. Ambrosius lib. de Noë, cap. 11. Augustin. lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 27. Chrysostron. homil. 24. in Genes. quos sequitur Pererius lib. 11. disp. 3. & Martinus Delrio in cap. 7. Genes.

5. Hinc oritur alia quæstio, cur Noë iussus sit introdu

roducere in Arcam ex vnaquaque specie septem animalia munda, id est, tria paria ex mare & fœmina, & præterea vnum marem sine fœmina. Variæ solent adferri coniecturæ. Hæc probabilior est, quòd vnum par seruandum esset ad propagationem speciei, alterum ad esum, quia post diluuium licebat vesci animalibus, tertium ad vsum sacrificiorum. Septimum porrò animal, quod erat mas sine fœmella, statim peracto diluuiò, debebat seruire sacrificio.

6. Iterum quæri potest, an illa distinctio mundorum & immundorum animalium, quæ fuit tempore Noe seruata sit tantum in sacrificio, an etiam in cibo? Facilis responsio. In solo sacrificio seruata est. Postea, per legem Mosaicam, etiam in cibo seruari oportuit, vt patet Leu. 11. 2. & Deu. 14. 3. Vide D. Thomam in 2. q. 103. art. 1. ad 4. An autem eadem animalia quæ tempore Noe erant munda vel immunda respectu sacrificij, postea sub lege Mosaica fuerint etiam munda vel immunda respectu comestionis, non satis constat. Multi tamen ita censent, inter quos Martinus Delrio in c. 7. Genesis.

7. Ex hoc sacrificio Noe eadē verè discimus, quæ supra ex sacrificio Abelis. Primò, sicut Abel obtulit ex interna fide & deuotione, ideoque Deo placuit, sic etiam Noe. Secundò, sicut Abel obtulit de solis primogenitis, sic Noe de solis mundis. Tertio, sicut Abelis oblatio fuit figura sacrificij noui Testamenti, sic etiam oblatio Noe. Nam Christus, qui in sacrificio noui Testamenti offertur, non solum est *primogenitus ex multis fratribus*, sed etiam est *sanctus sanctorum*, in quo nulla peccati macula est: Et qui verè potuit dicere: *Quis ex vobis arguet me de peccato?*

C A P. III.

De sacrificio Abrahe.

1. **T**Ria legimus in Gen. de Abrahamo, quæ huc spectant. Primò, quod erexerit altare, & nomen Domini inuocauerit. Secundò, quod iussus sit sumere vaccam triennem & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Tertiò, quod iussus sit offerre filium suum vnigenitum, sed postea prohibitus, obtulerit pro eo arietem. Hæc paucis explicanda sunt.

2. Primum ergo legimus, quòd erexerit altare, aut in altari iam antea erecto nomen Domini inuocauerit. Hoc autem quater fecisse legimus. Primò cum egressus de terra & cognatione sua, venisset in terram Chanaan, prope Sichem, vbi apparuerat ei Dominus Gen. 12. 7. *Apparuit autem Dominus Abram, & dixit ei, semini tuo dabo terram hanc. Qui edificauit ibi altare Domino, qui apparuerat ei.* Secundò, in monte inter Bethel & Hai, Gen. 12. 8. *Et inde transgrediens in montem, qui erat contra orientem Bethel, tetendit ibi tabernaculum suum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: edificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.* Tertiò, ibidem, Gen. 13. 4. *Reuersusque est per iter, quo venerat à meridie in Bethel, vsque ad locum, vbi prius fixerat tabernaculum inter Bethel & Hai: in loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini.* Quartò, iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron, Gen. 13. 18. *Mouens igitur tabernaculum suum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ est in Hebron: edificauitq; ibi altare Domino.* Vbi obiter notandum est, Abrahamum, quoties erexerit altare, non sola voce, vel interna.

terna fide, sed etiam externo sacrificio coluisse & inuocasse Deum. Hoc inde constat, quia altaria non solent erigi in alium finem, quàm ad vsum sacrificij. Excipio vnũ casum. Nam filij Ruben & Gad erexerunt altare iuxta Iordanẽ, non tam ad vsum, quam ad significationẽ sacrificij, Iosue 22. 26. Volebant enim significare, se fideles esse, & habere ius sacrificij offerẽdi. Extra hunc casum, vbicunq; altare, ibi sacrificium. Habet enim nomen à sacrificio. Nam Græcè *θυσιασθειον* dicitur, id est, locus victimæ seu sacrificij. An autem Abraham erexerit altare ex terra, an ex lapide, non possum definire. Hoc scio, in lege Mosaica, diu post Abrahami tempora, præceptum fuisse, vt altaria non aliunde, quàm vel ex terra, vel ex lapide non secto fierent, vt habetur Exod. 20. 24. *Altare de terra facietis mihi, & offeretis super eo holocausta & pacifica vestra. Quod si altare lapideũ feceris mihi, nõ edificabis illud de sectis lapidibus: si enim leuaueris cultrum super eo, polluetur. Deut. 27. 5. Edificabis ibi altare Domino Deo tuo de lapidibus, quos ferrũ non tetigit, & de saxis informibus & impolitis & offeres super eo holocausta, &c. Quod impletum est Ios. 8. 30.*

3. Secundò legimus Abrahamum iussum esse, sumere *vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam*, Gen. 15. 9. An autem hoc iussus sit facere sacrificij causa, nõ conuenit inter interpretes. Aliqui putant, non tam sacrificij, quam fœderis cũ Deo in ïti causa, iussum esse. Alij, vtriusque causa. Quibus assentior. Res autẽ sic habet. Abraham post deuictos reges, & oblatas Melchisedecho decimas cœpit apud se cogitare de futuro euentu: Et partim metuebat inuidiam Chananæorum, inter quos versabatur, partim noua bella Assyriorum, quos semel profligauerat. Igitur nocturno tempore vigilantibus apparuit Deus, & dixit: *Noli timere Abraham: Ego*
pro

protector tuus sum. Et iterum: *Suspice cœlum & numera stellas si potes. Sic erit semen tuum.* Et denique, *Ego Dominus qui eduxi te de Vr Chaldaeorum, ut darem tibi terram istam, & possideres eam.* Abrahā, audita hac triplici promissione (nēpe de protectione diuina, de copiosa posteritate, & de possessione terræ Chanaan) vt esset certior, petebat aliquo signo eam confirmari. Igitur à Deo missus est sumere vaccam, capram, arietem, turturē, & colūbam, vt ea in sacrificium offerret. Et quidē si ignis à Deo missus, consumeret sacrificium, certò sibi persuaderet, promissionem forte firmam ac ratam: quod etiam factum est. Sic enim habet textus Gen. 15. 9. *Sume tibi vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque & columbam. Qui tollēs vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtrasque partes cōtra se altrinsecus posuit.* (Hęc animalium dissectio solet adhiberi in feriendo fœdere, ad significandum, fœdifragos simili modo dissociados esse, si pacta non seruarēt. Ier. 34. 18. & 1. Reg. 11. 7. & Iud. 19. 29.) Et infra v. 17. *Cū ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis transiens inter diuisiones illas. Quorsum ignis transit inter diuisiones animalium? nempe ad consumendum & comburendum in lignum sacrificij accepti.* Chrysostomus hom. 37. in Genes.

4. Tertiò legimus, Abrahamum iustum esse offerre filium suum vnigenitum, sed postea prohibitum, obtulisse pro eo arietē, Gen. 22. 2. *Dixit Deus ad Abrahā: Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis, Isaac, & vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum super vnum montium, quem monstrauero tibi.* Igitur Abraham de nocte consurgens, strauit asinum suum, ducens secum duos iuuenes, & Isaac filium suum. Cumque cōcidisset ligna in holocaustum, abiit ad locū, quē praeceperat ei Deus.

Die autem tertio, eleuatis oculis, vidit locum procul, dixitq; ad pueros suos: Expectate hic cum asino, ego & puer illuc usque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos. Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum: ipse vero portabat in manibus ignem & gladium. Cumque duo pergerent simul, dixit Isaac patri suo: Pater mi: ecce ignis & ligna: ubi est victima holocausti? Dixit autem Abraham: Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter, & venerunt ad locum, quem ostenderat ei Deus, in quo edificauit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altare super struem lignorum, extenditq; manum suam, & arripuit gladium, ut immolaret filium suum. Et ecce, Angelus Domini de caelo clamauit; dicens: Abraham, Abraham. Qui respondit. Adsum: Dixitque ei: Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quicquam: Nunc cognoui, quod times Deum, & non pepercisti unigenito filio tuo propter me. Leuauit Abraham oculos suos, viditque post tergum arietem inter vepres haerentem cornibus, quem assumens obtulit holocaustum pro filio.

5. Hæc oblatio continet illustrem figuram oblationis Christi in cruce, ut præter alios diligenter notauit D. Augustinus serm. 71. de tempore. Primò, quia sicut Abraham obtulit filium suum unigenitum Isaac, quem maximè diligebat; sic Deus pater obtulit unigenitum filium suum Christum, iuxta illud Ioan. 3. 16. Sic Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum daret. Vnde rectè Augustinus, Abraham, inquit, quando Isaac filium suum obtulit, typum habuit Dei patris: Isaac verò typum gessit Domini Saluatoris. Secundò, sicut Isaac fuit obediens suo patri in re omnium difficillima, sic Christus fuit obediens Deo patri usque ad mortem, mortem autem crucis. Terriò, sicut Isaac portauit ligna holocausti super humeros suos, ita Christus portauit lignum crucis.

Quartò,

Quartò, sicut Isaac cùm ad altare ventum esset, non est mactatus, sed aries pro eo substitutus, ita Christus secundu diuinitatem non est passus, sed secundum humanitatẽ. *In beato Isaac*, inquit Augustinus, *significata est diuinitas, in ariete humanitas Christi*. Quintò, sicut Isaac alligatus erat, & positus super struem lignorum, ita Christus alligatus erat cruci.

6. Nec desunt, qui putent vtranque oblationem eodem loco contigisse. Quod si ita est, multo luculentior erit similitudo inter Isaac & Christum. De ea re sic scribit Augustinus loco citato: *Audite aliud sacramentũ. Hieronymus presbyter scripsit, ab antiquis & senioribus Iudeis se cognouisse certissime, quod ibi immolatus sit Isaac, vbi postea Christus crucifixus est. Et paulo post: Etiam hoc antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo, in ipso loco, vbi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus, & ideo Caluarie locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultũ. Et verè fratres, non incongruè creditur, quia ibi erectus fuit medicus, vbi iacebat egrotus.*

7. Hæc breuiter dicta sint de sacrificiis Abrahami, quorum quatuor priora oblata sunt ab ipso pro gratiarum actione: quintũ, pro fœdere inter ipsum & Deum inito: sextum, ad figurandam Christi immolationem.

C A P. I V.

De Sacrificio Melchisedech.

1. **D**E hoc sacrificio sic loquitur Moses, Gen. 14. 18. *At verò Melchisedech Rex Salẽ, proferens panem & vinum (erat enim Sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, & ait: Benedictus Abraham Deo excelsò, & benedictus Deus excelsus, quo protegẽte, hostes in manibus tuis sunt.*

2. Hinc tria colligimus. Primò Melchisedechum

fuisse Sacerdotem Dei altissimi. Secundò, obtulisse panem & vinum in sacrificium, idque in gratiarū actionem pro victoria ab Abrahamo obtenta. Terriò, ea oblatione præfigurasse sacrificium Christi, quod in vltima cœna sub specie panis & vini peractum est. Atque ea de causa Christum in Scripturis vocari Sacerdotē secundum ordinem Melchisedech, non autem secundum ordinem Aaronis. Nam sacrificium Christi in vltima cœna non fuit cruentum ex animalibus, sicut sacrificia Aaronica: sed incruentum sub specie panis & vini, sicut sacrificium Melchisedechi.

3. De primo puncto nulla est controuersia. Omnes concedunt Melchisedechum fuisse verum Sacerdotem: imò simul Regem & Sacerdotem. Hoc enim apertè significant verba Mosis citata. Et confirmatur ab Apostolo, Heb. 7. 1. cum ait: *Melchisedech Rex Salem & Sacerdos Dei summi.* De secundo & tertio puncto difficultatem mouent Nouatores, cum olim nulla fuerit. Negant Melchisedechum obtulisse panem & vinum in sacrificium. Negant in ea re gessisse typū Christi offerentis Eucharistiam. Itaque duplex hinc oritur quæstio. Vna, in quem finem aut vsum protulerit Melchisedech panem & vinum? Altera, in qua re Melchisedech fuerit typus seu figura Christi? an in oblatione panis & vini, quod nos asserimus, an in aliqua alia re, quod contendunt Nouatores?

4. Prior ergo quæstio est, in quem vsum protulerit Melchisedech panem & vinum? Calvinus, & qui eum secuti sunt Sectarij, volunt protulisse in corporalem refectionem Abrahami & sociorum eius, qui fatigati ex prælio reuertebantur. Contra, omnes antiqui Patres, quotquot de hac re scripserunt, nobiscum sentiunt, protulisse in vsum sacrificij. Antequam verba illorum proferam, hoc obiter præmittendum est, statum controuersia

trouerſiæ non verſari in eo præciſè, an panis & vinum prolata ſint in refectionem Abrahamæ & ſociorum eius, ſed potius, an prolata ſint in ſolam corporalem eorum refectionem & in nullum alium uſum? Hoc enim cõ- tendunt Nouatores. At nos dicimus, prius oblata fuiſſe Deo per modum ſacrificij, ac deinde fortasſe diſtributa in ſocios Abrahamæ, vt ſacrificij participes efficerentur. Hoc probamus ex ſequentibus Patribus.

5. Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromatum cap. 8. ſic habet: *Melchizedech Rex Salem, Sacerdos Dei altiffimi, qui panem & vinum ſanctificatum dedit nutrimentum in typum Euchariftiæ.* Quid clarius? Dedit, inquit, panem & vinum. Sed qualem panem, & quale vinum? Non prophanum, ſed *ſanctificatum*. Nec aliter quam ſacrificando. At in quem finem? *In typum Euchariftiæ.*

6. Sanctus Cyprianus lib. 2. epift. 3. ad Cæcilium: *In ſacerdote Melchizedech, inquit, ſacrificij Dominici ſacramentum præfiguratum videmus, ſecundũ quod Scriptura diuina teſtatur, & dicit: Melchizedech protulit panem & vinum. Et paulo poſt ſubiũgit: Quod autem Melchizedech typũ Chriſti portarit, declarat in Pſalmis Spiritus S. ex perſona patris ad filium dicens: Tu es Sacerdos in æternum ſecũdum ordinem Melchizedech. Qui ordo vtique hic eſt de ſacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchizedech Sacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nã quis magis Sacerdos Dei ſummi, quàm Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem, quod Melchizedech obtulerat, id eſt, panem & vinũ, ſuum ſcilicet corpus & ſanguinẽ.* Hic diſertè affirmat Cyprianus, Chriſtũ in vltima cœnæ obtuliſſe idem ſacrificiũ quod obtulerat Melchizedech, nẽpe panẽ & vinũ. Et propter huius ſacrificij ſimilitudinẽ, Chriſtũ vocari Sacerdotẽ ſecũdum ordinẽ Melchizedech: Et Melchizedech portafſe typũ Chriſti.

7. Idem docet Eusebius Cæsariensis lib. 5. demonst. Euang. cap. 3. cum ait: *Quemadmodum Melchisedech, qui sacerdos gentium erat, nusquam videtur sacrificiis corporalibus functus, sed solo vino ac pane, ita Saluator noster, & qui ab eo profecti sunt Sacerdotes, in omnibus gentibus, vino ac pane, corporis illius & Saluatoris sanguinis mysteria representant: qua sane mysteria Melchisedech tanto ante, spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarũ imaginibus usus fuerat.* Hic paucis multa complexus est: Primum, Melchisedechum fuisse sacerdotem gentium, non Iudæorum. Secundò, nusquam legi, quòd usus sit sacrificiis ex animalibus, sed ex solo pane & vino. Tertiò, similiter fecisse Christum in vltima cœna, quando sub specie panis & vini obtulit corpus & sanguinem suum. Quartò, idem facere omnes Sacerdotes Christianos in toto terrarum orbe.

8. Et clarissimè D. Hieronymus in epistola ad Marcellam, *Recurre, inquit, ad Genesim & Melchisedech Regẽ Salem huius principem inuenies ciuitatis (Bethleem) qui iam tunc in typo Christi, panem & vinum obtulit, & mysterium Christianũ in Saluatoris corpore & sanguine dedicauit.* Et D. Augustinus epist. 95. ad Innocentium Papam: *Melchisedech prolato sacramento mensæ dominicæ nouit æternum eius sacerdotium figurare:* Et lib. 16. de ciuitate Dei c. 22. loquẽs de oblatione Melchisedech: *Ibi, inquit, primum apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum.* Ne longus sim, idem docent Ambrosius, Epiphanius, Chrysostomus, Arnobius, Theodoretus, Eusebius, Emissenus, Eucherius, & alij passim apud Bellarminum lib. 1. de Missa, cap. 6.

9. Quibus nunc credendũ est? An paucis illis Nouatoribus, qui ex odio Romanæ Ecclesiæ, nouum illud commentum effinxerunt? An potius his, tot tantisque Patribus, qui ex instinctu Spiritus sancti sacrã Scripturam

pturam interpretati sunt? His, sine dubio. Sic enim suadet Ecclesiast. c. 8. 11. *Non te pratereat narratio seniorum: Ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis discis intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.*

10. Hinc iam facile dissolui potest altera quæstio, quæ erat, in qua re Melchisedech fuerit typus seu figura Christi? Nempe, in oblatione panis & vini. Sic explicat Patres citati. Et ratio est, quia si Christus, ut Scriptura testatur, fuit verè Sacerdos secundum ordinem Melchisedechi; & non secundum ordinem Aaronis, necesse est, eum in sacerdotio fuisse magis similè Melchisedecho, quàm Aaroni. Hęc autem similitudo in eo consistit, quod Christus in vltima cœna non obtulerit sacrificium ex animalibus, ut Aaron, sed ex pane & vino, ut Melchisedech.

11. Duo obiici possunt. *Vnum est*, quòd Apostolus Heb. 7. multo aliter explicat illam similitudinem, nulla facta mentione panis & vini. *Alterum*, quod Christus in oblatione panis & vini, non magis fuerit similis Melchisedecho, quàm Aaroni: quia etiã Aaron obtulit panem & vinum, ut patet Exodi 29. 40. & Num. 28. 5. *Respondeo*. Similitudo inter Christum & Melchisedechum consistit quidem in aliis etiam rebus sed potissimum in oblatione panis & vini. Hoc sic ostendo. Consistit primò in notatione nominis. Nam Melchisedech idem est, quod Rex iustitiæ. At Christus est verus rex iustitiæ, non solum, quia *iudicat populum in equitate*, ut habetur Psalm. 71. 2. sed etiam quia ex perfectæ iustitiæ pro nobis Deo satisfecit. Secundò, in notatione officij. Nam Melchisedech fuit Rex Salem, id est, Rex pacis. Hoc optimè conuenit Christo iuxta illud Ephes 2. 14. *Ipsè enim est pax nostra, qui fecit utraque vnum.* Et Colos. 1. 20. *Pacificans per sanguinem crucis, siue quæ in terris, siue quæ in cælis sunt.* Tertiò, in origine.

Nam Melchisedech introducitur *sine patre & matre*, ad significandam Christi diuinitatem & humanitatem, quia Christus, vt homo, non habuit patrem: vt Deus, nō habuit matrem. Quartò, in duratione. Nam Melchisedech introducitur, *neque initium dierum, neque finem habens*; ac proinde repræsentat æternitatem sacerdotij Christi, cui aliud sacerdotium successurum non est. In hac repræsentatione deficit sacerdotium Aaronis, quod fuit temporale, & abrogatum per successionem sacerdotij Christiani. Quintò, in oblatione. Nam Melchisedech obtulit panem & vinū, & sic fuit figura sacrificij incruenti, quod Christus in vltima cœna instituit, & quod quotidie in Ecclesia repetitur. Aaron autem obtulit animalia occisa, & sic fuit figura sacrificij cruenti, quod semel tantum in cruce oblatum est.

12. In his, inquam, omnibus consistit figura seu similitudo inter Melchisedech & Christum: sed tamē, vt dixi, potissimum in oblatione panis & vini: quod sic explico. Christus in Scriptura vocatur Sacerdos secundum ordinem Melchisedechi, & non secundum ordinem aliorum sacerdotum: Ergo Melchisedech, quatenus Sacerdos, habuit aliquid peculiare ac proprium, in quo esset figura Christi, quod nō habuerint alij Sacerdotes. Hoc autem potissimum est oblatio panis & vini. Nam reliqua, quæ habuit Melchisedech, vel non habuit vt Sacerdos, vel certè non fuerunt illi propria ac peculiararia. Hoc patet ex dictis. Nam cætera, quæ habuit præter oblationē panis & vini, fuerunt hæc. Primò, quod vocatus sit Rex iustitiæ. Hoc nihil ad sacerdotium. Secundò, quod fuerit Rex Salem, id est, pacis. Neque hoc, vt Sacerdos, sed vt Rex habuit. Tertio, quod introductus sit sine patre, sine matre, sine genealogia. Etiam Iob & Helias sic introducti sunt.

Quartò,

Quartò, quod introductus sit neque initium, neque finem dierum habens. Et hoc Helix conuenit. Quid ergo proprium ac peculiare habuit, quod alij non habuerunt? Oblationem panis & vini. In hac ergo potissimum fuit typus seu figura Christi.

13. *Dices:* Si ita est, cur Apostolus hoc tacuit? Cur cum dixit Melchisedechum fuisse figuram Christi in aliis rebus, præsertim in æternitate sacerdotii, non adiecit, quod potissimum erat, fuisse etiam in oblatione panis & vini? *Respondeo.* Oportet attendere ad scopum Apostoli in epistola ad Hebræos. Non voluit ex professo explicare figuram & similitudinē inter Christum & Melchisedechum (si enim hoc voluisset facere, sine dubio dixisset, eam consistere in oblatione panis & vini, sicut omnes antiqui Patres dixerunt, qui de hac re scribunt) sed voluit ostendere excellentiam sacerdotij Christi, supra Sacerdotes Aaronicos: Aut si generatim loquamur, excellentiam Christi supra Angelos, Mosem, & sacerdotes Aaronicos. Hebræi enim, ad quos scribebat, magni faciebant Angelos, quorum ministerio legem acceperant: Mosem, qui legem illis promulgauerat: Sacerdotes Aaronicos, qui in lege ordinati erant. At de Christo humiliter sentiebant. Apostolus ergo, vt rectè eos instrueret, voluit ex professo demonstrare, Christum, & Angelis, & Mose, & Sacerdotibus Leuiticis excellentiorem esse. Itaque triplicem instituit comparationem. Primam inter Christum & Angelos, cap. 1. 4. *Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditauit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Alteram inter Christum & Moysen, cap. 3. 3. *Amplioris enim gloria iste præ Mose dignus est habitus.* Et infra ver. 5. *Moses quidem fidelis erat in tota domo eius, tanquam famulus: Christus verò tanquam filius.*

Tertiam inter Christum & Sacerdotes Leuiticos, cap.7. vbi sic ratiocinatur: Melchisedech fuit excellentior Aarone: sed Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech: Ergo sacerdotium Christi est excellentius sacerdotio Aaronico seu Leuitico. Maiorem probat tripliciter. Primò, quia Melchisedech benedixit Abrahamæ, & consequenter Aaroni, qui erat in lumbis Abrahamæ. Maior autem benedicit minori. Secundò, quia accepit decimas ab Abrahamo, & consequenter ab Aarone. Tertiò, quia non legitur habuisse initium dierum ac finem.

14. Ex hoc discursu facilè aduertis, Apostolum non aliud ex professo egisse, quam vt ostenderet sacerdotium Christi præstantius esse sacerdotio Aaronis: ac proinde Hebræos, qui hactenus magni fecerant legem & sacerdotiũ Mosaicum, deinceps debere plurius facere legem & sacerdotium Christianum. Vnde vltèrius sequitur mirũ non esse, si nullam fecerit mentionem oblationis panis & vini. Non enim disputabat de figura & similitudine inter Christum & Melchisedech, vt dictũ est, sed de excellentiã Sacerdotij Christi supra Sacerdotium Mosaicum. Ad hanc autem excellentiam declarandam non opus erat confugere ad oblationem panis & vini, cum aliunde suppetent sat multa argumenta, quæ plus momenti habebant. Nam ex oblatione panis & vini videbat se nihil efficaciter probare posse. Dixissent enim Hebræi sacrificia Mosaica, quæ constabant ex animalibus, non fuisse inferiora sacrificio Melchisedechi, quod constabat ex pane & vino: ac proinde ex hac parte, Melchisedechum non fuisse Aarone excellentiorem.

15. Sat multa de prima obiectione. Superest altera, quæ erat talis: Oblatio panis & vini fuit etiã vñtata in sacrificiis Aaronicis, & non tantum in sacrificio Melchi

Melchisedechi: Ergo propter hanc oblationem non minus Aaron, quàm Melchisedech, fuit figura Christi. *Respondeo.* Quando instituitur collatio inter sacrificiũ Aaronis & Melchisedechi, debet institui inter principale & integrum sacrificium vtriusque. Oblatio panis & vini erat principale & integrum sacrificium Melchisedechi, quia nihil aliud legitur obtulisse. At non erat principale & integrum sacrificium Aaronis, sed tantum particula, per modum annexi. Nam principale illius sacrificiũ constabat ex animalibus. Hinc patet, quomodo Melchisedech potius, quàm Aaron fuerit figura Christi in oblatione panis & vini. Nam sicut Melchisedech obtulit panem & vinum, sine animalibus, ita Christus in vltima cœna, obtulit suam carnem, & sanguinem sub specie panis & vini, sine specie aut oblatione animalium. Et hæc sufficiant hoc loco de sacrificio Melchisedechi. Si quid amplius dicendum sit, commodius fiet in tertio libello, vbi ostendemus oblationem panis & vini in nouo Testamento esse verum sacrificium, quia figura illius oblationis, quæ præcessit in Melchisedecho, fuit verum sacrificium.

C A P V T V.

De sacrificio Isaac & Iacob.

I. **I**saac non nisi semel legitur sacrificium obtulisse, idque in Bersabee. De eo sic scribit Moses, Gen. 26. 23. *Ascendit autem ex illo loco in Bersabee, vbi apparuit ei Dominus in ipsa nocte, dicens: Ego sum Deus Abraham patris tui: noli timere, quia ego tecum sum: Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum propter seruum meum Abraham. Itaque edificauit ibi altare: & inuocato nomine Domini extendit tabernaculum.* Ex quibus verbis constat

primò, Deum promississe Haaco suam protectionem, benedictionem & copiosam posteritatem. 2. Isaacum, vt pro tam liberali promissione gratum se ostenderet, ædificasse altare, & sacrificium obtulisse. *M. 1076.*

2. Iacob sapius legitur sacrificasse. Primò, in monte Galaad, Genes. 31. 53. Secundò, iuxta oppidum Sichem, Genes. 33. 20. Tertiò, in Bethel, Genes. 35. 7. Quartò, in eodem loco, Genes. 35. 13. Quintò, ad puteum iuramenti, Genes. 46. 1.

3. Hæc omnia sacrificia fuerunt Eucharistica, pro diuersis beneficiis à Deo acceptis. Iacob enim vt sanctorum hominum mos est, quotiescunque à Deo nouum aliquod beneficium accipiebat, statim pro gratiarum actione offerebat illi sacrificiũ. Igitur primum obtulit in monte Galaad, pro felici compositione litis, quæ inter ipsum & Laban orta erat. Alterum prope Sichem, eo quod in itinere, rediens ex Mesopotamia Syriæ, euasisset iram fratris sui Esau, quam valde metuebat. Tertium in Bethel, propter eandem causam. Quartum in Bethel, pro promissione futuri seminis & benedictionis à Deo facta. Quintum, ad puteum iuramenti, eo quod intellexisset, filium suum Ioseph, quem putabat esse mortuum, adhuc viuere, & dominari in Ægypto.

CAPVT VI.

De sacrificio Iob.

I. **D**E eo sic legimus, Iob 1. 4. *Ibant filij eius: & faciebant conuiuium per domos, unusquisque in die suo. Cùmque in orbem transissent dies conuiuij, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo,*

culo, offerere ut holocausta pro singulis. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filij mei. Sic faciebat Iob cunctis diebus.

2. Ex quibus verbis tria colligimus. 1. Præparationem ante sacrificium. 2. Ipsum sacrificium. 3. Causam seu finem sacrificij. Præparatio significatur illis verbis: *Sanctificabat illos.* Porrò sicut triplex est sacrificium, ut initio dixi; nempe, Legis Naturæ, Legis Mosaicæ, & Legis Gratia: sic triplex sanctificatio, quæ præcedit sacrificium, vna in Lege Naturæ, de qua hic sermo est. Altera in Lege Mosaica, de qua intelligitur illud. 1. Reg. 16. 5. *Ad immolandum Domino veni: sanctificamini, & venite mecum, ut immolem. Sanctificauit ergo Isai & filios eius, & vocauit eos ad sacrificium.* Tertia in Lege Gratia: seu Euangelij, de qua Apostolus. 1. Corinth. 11. 28. *Prober autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Prima sanctificatio, qualis erat filiorum Iob, fiebat iuxta dictamen rectæ rationis. Altera, quæ erat Iudeorum, fiebat ex præscripto Legis Mosaicæ: Et consistebat in ablutione vestimentorum & in abstinentia ab immundis, & in abstinentia à mulieribus, ut patet Exodi. 19. 10. Leuit. c. 22. 4. Et 1. Reg. 21. 4. Tertia, quæ est Christianorum, fit ex præscripto Christi, & consistit in diligenti examine conscientia: & vera cordis contritione ac munditia, 1. Corinth. 11. 28.

3. Sacrificium Iob designatur illis verbis: *offerere ut holocausta pro singulis.* Nempe præmissa sanctificatione. Cum autem habuerit septem filios, & tres filias: quæstio est, an obtulerit totidem holocausta? Aliqui cum Gregorio putant, obtulisse tantum septem pro septem filiis: alij cum Cypriano, decem pro septem filiis & tribus filiabus. Finis autem, propter quem offererebat, significatur ijs verbis: *Ne forte peccauerint filij mei.* Erat ergo sacrificium propitiatorium.

C A P. VII.

De Agno Paschali.

1. **H**Oc sacrificium Agni paschalis à Deo institutum est, paulò ante egressum filiorum Israël ex Ægypto: ac primò celebratum, pridie egressionis ad vesperam cum mandato, vt postea singulis annis, primo mense anni, die 14. mensis ad vesperam, repeteretur. Quod an semper factum sit, postea videbimus. Ad maiorem illius notitiam hæc breuiter examinanda sunt. 1. Qualis debuerit esse Agnus. 2. An pro agno licuerit aliud animal immolare. 3. Quo tempore immolatus fuerit Agnus. 4. Quo loco. 5. Quo ritu. 6. Quinam potuerint ex illo comedere. 7. In quem finem institutum sit hoc sacrificium Agni. 8. Quoties celebratum à Iudæis.

2. Est ergo *prima* quæstio, qualis debuerit esse Agnus? *Respondeo.* Debit habere tres condiciones. 1. vt esset masculus. 2. vt anniculus, seu vnus tantum anni. 3. vt sine macula, id est, sanus & integer, non morbidus aut vitiosus. Hoc patet ex illo Exod. 12. 3. *Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus.* Quæ maculæ seu vitia arcerent quodcunque animal à sacrificio, explicat Moses Leuit. 22. 21. his verbis. *Homo, qui obtulerit victimam, tam de bobus, quam de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile sit. Omnis macula non erit in eo. Si cæcum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, aut impetiginem: non offeretis ea Domino, nec adolebitis ex eis super altare Domini.*

3. *Alter*a quæstio est, an pro Agno licuerit aliud animal immolare? *Respondeo.* Non licuit aliud immolare,

lare, nisi hœdum, qui similiter debebat esse masculus, anniculus, & sine macula. Sic enim legimus Exod. 12. 5. *Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hœdum.* Objici potest illud Deut. 16. 2. *Immolabis Phasem Domino Deo tuo, de ouibus & de bobus.* Ergo præter Agnum & hœdum, licebat etiã bouem aut vitulum immolare. *Respondeo.* Nomen *Phasem*, dupliciter sumi solet. Primò, propriè ac strictè pro Agno Paschali, qui immolabatur decimo quarto die mensis primi ad vesperam: Et hoc sensu, non licebat pro agno immolare aliud animal, nisi hœdum, vt dictũ est. Secundò, impropriè & latè pro hostijs pacificis, quę durante solennitate paschali, offerebantur in diebus azymorum, qui sequebantur vesperam & immolationem Agni Paschalis. Huiusmodi autem hostiæ poterãt sumi etiam ex bobus: Et hoc sensu intelligitur, quod allatum est ex Deuteron. Vide quę scripta sunt, Num. 28. 16. Vnde patet tam agnum paschalem, quàm cæteras victimas illius solennitatis, vocari *Phasem* in scriptura. Hinc faciliè explicatur illud Ioan. 18. 28. *Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.* Vbi per Pascha non intelligitur agnus Paschalis, quem Iudæi pridie ad vesperam comederant: sed victimę pacificę, quę sequentibus azymorum diebus comedi solent, non tamen nisi à mundis & purificatis.

4. Tertia quæstio est, quo tempore immolandus fuerit Agnus? *Resp.* Die decimo quarto mensis primi ad vesperam. Sic enim præceperat Deus Exod. 12. 3. *Decima die tollat unusquisque agnum per familias & domos suas. Et seruabitur eum vsque ad quartam decimam diem huius, immolabitque eum vniuersa multitudo filiorũ Israël ad vesperam.* Hoc præceptum, quo ad posteriorem partem, semper seruatum est. Nam Hebræi, non solum in

Ægypto ante egressionem, sed etiam postea in monte Sinai & alibi, solebant immolare agnum Paschalem die 14. mensis primi ad vesperam. Excipio vnum casū. Nam si eo die immundi essent, poterat differri vsq; ad diem 14. sequentis mensis: quod aliquando etiam factum est. Posterior pars difficultatem habet. Nam aliqui putant Iudeos nunquam, nisi in Ægypto, iussos fuisse, querere agnum die decima, quem postea immolarent die decimaquarta ad vesperam: sed vnicuiq; liberum fuisse, vt quæreret, quo die vellet. Ita Abulensis in c. 12. Exod. quæst. 4. Ribera lib. 5. de templo, cap. 3. & nonnulli alij. Et duplex illorum ratio est. Vna, quia postea, quotiescunque fit mentio immolationis agni, nunquam repetitur illa pars præcepti de die decimo, quo debebat queri agnus, sed solum altera pars de die decimoquarto, quo debebat immolari. Ergo signum est, quod illa pars die decimo non obligauerit nisi in Ægypto. Altera, quia erant legitimæ causæ, cur in Ægypto debuerint agnum prius quærere & præparare, quàm veniret dies immolationis: quæ tamen causæ postea locuta non habuerunt. Erant autem hæc. 1. Quia sciebant se post paucos dies egressuros esse ex Ægypto, & ideo erant valde occupati circa ea præparanda, quæ ad futuram profectioem putabantur esse necessaria. Ne ergo propter hanc occupationem obliuiscerentur agni Paschalis, iussi sunt tempestiuè illum querere & præparare. 2. Vt tanto plus temporis haberent ad explorandum, an Agnus esset talis, qualis ex præscripto Dei requirebatur, nempe anniculus, masculus, sine macula. 3. Vt illis diebus quibus Agnus asseruabatur, ex ipsius aspectu & balatu, facilius cogitarent de futura liberatione ex Ægypto.

5. Neutra ratio videtur conuincere. Non prior, quia etiam postea, quotiescunque fit mentio immolatio

tionis Agni, nūquam repetitur illa pars præcepti, quòd deberet comedi cum capite, pedibus & intestinis. Et tamen ita fieri oportebat. Nec posterior, quia illæ tres causæ non magnoperè vrgent. Imò prima & tertia non cohærent inter se. Nam si in futuram profectionem ita intenti erant Israëlitæ, vt periculum esset, ne obliuiscerentur agni paschalis: quid necesse fuit, vt ex aspectu & balatu agni reducerentur in recordationem futuræ profectionis? Secunda nihil efficit. Cur enim in Ægypto indigebant certis diebus ad explorandum, an Agnus esset anniculus, masculus, & sine macula: si postea non indigebant? An minus cauti & solertes erāt in Ægypto, quàm extra Ægyptum? Non video, cur id asseramus.

6. *Quarta* quæstio est, quo loco immolādus fuerit agnus paschalis? *Respondeo.* Distinguenda sunt quatuor tempora. Primùm egressionis ex Ægypto. Secundum peregrinationis in deserto. Tertium, ingressus in Iudæam: Quartum habitationis in Iudæa. Igitur cum adhuc in Ægypto essent Hebræi, singuli patres familias in sua domo iuebantur immolare & comedere Agnum. Exod. 12. At tempore peregrinationis, immolauerunt & comederunt in deserto Sinai, Num. 9. 1. Porro in ingressu in Iudæam, post trāsitum Iordanis, in campstribus Iericho, Iosue. 5. 10. Denique tempore habitationis in Iudæa, nusquam licebat id facere, nisi in illo loco, vbi esset tabernaculum, iuxta illud Deut. 16. 5. *Non poteris immolare Phasæ in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi: sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Immolabis Phasæ vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto.* Locus autē, in quo habitauit nomē Domini, fuit varijs tēporibus varius. 1. Galgala. 2. Silo. 3. Nobbe. 4. Gabaō. 5. Ierusalem ædificato tēplo Salomonis.

Et hæc causa est, cur sæpe in sacris litetis fiat mentio eorum, qui tempore Paschali Hierosolymam ascendebant, vt 2. Paral. 30. 1. Luc. 2. 41. & alibi.

6. *Quinta* quæstio est, quo ritu coquendus & comedendus fuerit Agnus? *Respondeo.* In prima immolatione, quæ in Ægypto contigit, seruatus est hic ritus ac ordo. 1. Mactabatur agnus, & sanguis eius ponebatur super utroque poste ianuarum, & super liminari domus, in qua edendus erat. 2. Excoriabatur, diffindebatur, & eluebatur. 3. Assabatur igne. 4. Assatus comedebatur cum capite, pedibus, & intestinis. 5. Adhibebantur azy mi panes cum lactucis agrestibus. 6. Nihil ex eo licebat conseruare in sequentem diem: sed si quid residuum fuisset, igne comburendum erat. 7. Qui illum comesturi erant, debebant accincti esse renibus, calceati, baculum manibus gestantes, festinantes. Vide Exod. 12. Duo hic quæri solent. 1. An hæc omnia sint etiam seruata? 2. An Iudæi comedentes Agnum, debuerint stare, an sedere? Nihil certi de utroque.

8. *Sexta* quæstio est, quinam potuerint comedere de Agno Paschali? *Respondeo.* Soli Iudæi, non autem alienigenæ, nisi prius essent circumcisi. Exod. 12. 43. Et ratio est, quia circumcisio erat figura Baptismi; & agnus paschalis, sacrificij Eucharistiæ. Sicut ergo in nouo Testamento nemo potest esse particeps sacrificij Eucharistiæ, nisi sit baptizatus: ita in veteri Testamento nemo poterat edere de Agno Paschali, nisi esset circumcisis. Sed, an omnes circumcisi poterant? Certum est immundos non potuisse. Vnde, si qui vel Iudæi, vel alienigenæ circumcisi, eo die, quò ordinariè immolabatur Agnus Paschalis, immundi fuissent, debebant prius mundari, & expectare vsque ad diem decimum quartum sequentis mensis, sicut factum est, Num. 9. 6. & 2. Paral. 30. 15.

9. *Septima* quæstio est, in quem finem institutum fuerit hoc sacrificium Agni? *Respondeo*, in duplicem finem. Primò, in memoriam illius beneficii, quod Iudæi consecuti sunt ea nocte, quæ secuta est immolationem agni Paschalis in Ægypto. Tunc enim Deus percussit omnia primogenita Ægypti, intactis primogenitis Iudæorum: & liberavit Iudæos à seruitute Pharaonis. Secundò in typum & figuram Christi, qui tanquam agnus innocens immolendus & occidendus erat pro humano genere. De priori fine intelligitur illud Exodi 12. 14. *Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eum solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno.* Et v. 26. *Et cùm dixerint vobis filij vestri: Quæ est ista religio? dicetis eis. Victimam transitus Domini est, quando transiit super domos filiorum Israël in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans.* De posteriori loquitur Apostolus 1. Corinth. 5. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Duo autem spectanda sunt in Agno. 1. Immolatio, quæ erat figura Christi in cruce immolandi. 2. Comestio, quæ erat figura Christi in vltima cœna comedendi sub specie panis & vini. Prior figura in his consistit. Primò, sicut per immolationem agni paschalis, & per asperisionem sanguinis eius super postes & liminaria, liberati sunt Israëlitiæ à captiuitate Pharaonis, & ab Angelo percutiente: sic per immolationem Christi in cruce, & per effusionem sanguinis illius, liberatū est genus humanū à seruitute peccati & diaboli. Secundò, sicut agnus vesperè immolatus est: sic Christus in fine sæculorum mortuus est pro nobis. Tertiò, sicut agnus immolabatur à tota multitudine populi Israëliti: sic Christus morti addictus est, clamante tota Iudæorum multitudine, *Crucifige, Crucifige.* Quartò, sicut agnus erat masculus, anniculus & sine macula: sic Christus in patiendo fortis, in flore ætatis, & sine vlllo peccato.

Quintò, sicut os non cōfringebatur in Agno: sic Christi crura in cruce nō sunt fracta: quam figuram expressit Euangelista Ioan. 9.33. Sextò, sicut pro Agno poterat hœdus subrogari: sic Christus, tametsi agnus esset, tamen inter iniquos, id est, inter hœdos reputatus est. Et sicut hœdus solet esse victima pro peccatis: sic Christus pro peccatis totius mundi oblatus est. Hinc etiam Iacob patriarcha, hœdinis pellibus obuolutus fuit vt Christum præfiguraret. Posterior figura consistit in his. Primò, sicut Agnus fuit comestus à Iudæis: sic Christus in Eucharistia comeditur à Christianis. Secundo, sicut ille à solis Iudæis & circumcisis, & in sola ciuitate Ierusalem: ita hic à solis Christianis & baptizatis, & in sola Ecclesia. Tertiò, sicut ille assatus igne corporali: ita hic assatus igne charitatis. Quarto, sicut ille cum azymis panibus & lactucis agrestibus: ita hic cum magna puritate & dolore de peccatis. Quintò, sicut ille cū capite, pedibus, & intestinis: ita hic cum diuinitate, & humanitate, latente sub specie panis & vini. Denique sicut ille à Iudæis succinctis & peregrinantibus ad terram promissionis: ita hic à Christianis properantibus ad cœlestem patriam.

10. *Octaua* quæst. quoties à Iudæis celebratum sit Pascha? *Respon.* Constat ex Scriptura, & sæpe celebratum, & sæpe omissum esse. Ac primò celebratum est in egressu ex Ægypto, Exo. 12.28. Secundò, in deserto Sinai, anno 2. egressionis, Num. 9.1. Tertiò, in campestribus Iericho Ios. 5.10. Quartò, in Ierusalem sub Ezechia rege 2. Par. 30. 1. Quintò, in Ierusalem sub Iosia Rege, 4. Reg. 23. 21. & 2. Paral. 35. 1. Sextò, post reditum ex captiuitate Babylonica in Ierusalem, 1. Esdræ. 6. Septimò, tempore Christi & Apostolorum. Matth. 26. 17. Omissum autem est primò, toto tempore peregrinationis, exceptis duobus primis annis. Nam

primo anno celebratum est in Ægypto: secundo in deserto Sinai, ut dictum est. Ab eo tempore, per 38. annos, usque ad transitum Iordanis, omissum est. Non enim Iudæi, qui transibant Iordanem, erant circumcisi, ac proinde non poterant celebrare Pascha. Unde Iosue, cum vellet per transitum Iordanis in Galgala, seu in campestribus Iericho, renouare immolationem Agni: prius mandauit omnes circumcidi, Iosue 5. 2. Deinde tempore Regum, sæpe omissum est. Unde Ezechias & Iosias hortati sunt populum, ut omnes venirent Hierosolimam & ibi iuxta legem celebrarent Phase. 4. Reg. 13. 21. & 2. Paralip. 30. 1. Denique intermissum est tempore captiuitatis Babylonicæ. Unde post captiuitatem, cum Iudæi rediissent Ierosolimam, cœperunt iterum immolare, ut patet 1. Esdræ 6. 19. Atque hæc ex Scripturis dicta sufficiant.

CAPVT VIII.

An in supradictis Sacrificiis opus fuerit Sacerdote.

1. **O**Mnino opus fuit. Nam generatim loquendo, sacrificium & sacerdotium ita connexa sunt, ut sacrificium ab alio, quam à sacerdote legitime offerri non possit. Hoc significat Apostolus Hebræorum 5. 1. cum ait. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, que sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia.* Et ratio est, quia sacrificium est præstantissimus cultus externus, quò Deus ab hominibus colitur: Ergo æquum est, ut non quiuis de populo, sed aliquis selectus & ad hoc peculiariter deputatus, tã suo quam aliorum nomine, sacrificium offerat.

Et hoc est quod ait Apostolus: *Assumptus ex hominibus*, id est, speciatim electus ac deputatus, *pro hominibus constituitur, ut offerat sacrificia*. Hinc Ozias Rex, cum electus & assumptus non esset ad sacrificandum, & tamen sacrificantis officium vsurparet, à Deo punitus est. 2. Paralip. 26. 18. Et Saül eandem ob causam à Deo reiectus & regno priuatus est, 1. Reg. 13. 13.

2. At quinam in statu legis naturæ fuerunt sacerdotes? Si spectes sacrificium Agni Paschalis, omnes patres familias poterant illud legitimè offerre; ac proinde respectu illius sacrificij erant veri sacerdotes. Hoc patet ex iis, quæ capite præcedenti dicta sunt. Si spectes alia sacrificia, quæ in illo statu offerebatur, multi existimant à primogenitis, tanquam ordinariis sacerdotibus, offerri consueuisse. Quod tamen nolim ita generatim accipi, quasi soli primogeniti officio sacerdotali functi sint. Etiam alios, qui primogeniti non erant, aliquando functos esse constat, ut Abelé & Abrahamum. Igitur hæc regula seruanda est, aut primogenitos, aut patres familias, aut eos etiam, qui peculiari Dei instinctu, ad hoc deputati erant, solitos fuisse sacrificium offerre.

LIBER SECVNDVS.

DE SACRIFICIIS
MOSAICIS.

*S*acrificia legis Mosaica tripliciter diuidi possunt. Primo, ratione materie. Secundo, ratione forme & finis. Tertio, ratione temporis. Ratione materie, diuiduntur in victimas, immolationes & libamenta. Ratione forme ac finis in holocausta, hostias pacifi

pacificas, & hostias pro peccato. Ratione temporis, in iuge sacrificium, quod quotidie: & in alia Sacrificia, qua in certis solemnitatibus offerebantur. De his hoc ordine dicendum est.

1. De victimis, immolationibus & libaminibus.
2. De holocaustis, hostiis pacificis, & hostiis pro peccato.
3. De iugi sacrificio.
4. De aliis aliarum solemnitatum sacrificiis.
5. Addam aliquid de igne quo vtebantur sacerdotes in sacrificiis.

C A P. I.

De victimis, immolationibus, & libamentis.

1. **I**gitur ratione materiae, triplicia erant sacrificia Mosaica. 1. Victimæ seu hostiæ. 2. Immolationes. 3. Libamenta. Erat enim triplex materia à Deo designata, quæ in Iudæorum sacrificiis offerri poterat ac debebat. Primò, animalia, vt oues, capræ, hædi, boues, vituli, columbæ, passeres, turtures. Secundò, fructus terræ, vt panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum virentium, & triticum. Tertiò, liquores, vt sanguis, vinum, oleum, aqua. Nec aliquid his amplius. Cum ergo fiebat sacrificium ex animalibus, vocabatur *hostia* seu *victimæ*; cum ex fructibus terræ: *immolatio*: cum ex liquoribus, *libamen* seu *libamentum*.

2. Erat autem diuersus modus offerendi in hoc triplici rerum genere. Nam animalia offerebantur mactatione & combustione: fructus terræ, immutatione: liquores, effusione. Porro illa immutatio fructuum erat etiam varia. Nam panis in frusta dissecabatur: simila, sartagine, clibano vel craticula coquebatur: sal vtebatur; thus adolebatur; manipulus spicarum tor-

rebatur : triticum conterebatur.

3. Hic quæri potest, cur non alia animalia, nec alios fructus, nec alios liquores, licuerit offerre in sacrificiis Mosaicis, quàm quæ iam enumerata sunt? Ratio dubitandi est, quia præter illa, sunt alia multo præstantiora. Optima autem quæque Deo offerenda sunt. Hinc sacrificium Abelis fuit Deo gratum, non autem Cain: quia Abel obtulit de primogenitis animalium: Cain vero non de primitiis frugum, sed de communibus frugibus. *Respondeo*, in hac re debet nobis sufficere voluntas Dei, qui in lege Mosaica sic voluit & ordinavit. Nec tamen desunt rationabiles causæ, cur id factum sit: de quibus videri potest D. Thomas in 1. 2. qu. 102. & 103.

C A P. I I.

De holocausto, sacrificio pro peccato, & hostia pacifica.

1. **R**atione formæ ac finis, erat etiam triplex sacrificium in lege Mosaica. 1. Holocaustum. 2. Sacrificium pro peccato. 3. Hostia pacifica. Vide D. Thomam 1. 2. quæst. 102. art. 2. ad 8.

2. Holocaustum erat sacrificium perfectissimum, quia in eo tota res oblata comburebatur, & in fumum resoluta, sursum ad Deum ascendebat, ita ut nihil inde cederet in usum humanum. Per hoc enim perfectissimè significabatur, omnia esse ipsius Dei, & omnia ad ipsius honorem referenda. Et in hunc finem erat potissimum institutum hoc genus sacrificij, tametsi interdum etiam pro peccato populi & Sacerdotum offerri poterat.

3. Sacrificium pro peccato, partim cremabatur,
partim

partim cedebat in vsum sacerdotum, qui in atrio templi ex eo vescebantur. Per hoc significabatur (vt notat D. Thomas) quod expiatio peccatorum fiat quidem à Deo, sed per ministeriũ sacerdotum. Solebat autem offerri pro peccatis quibusdam externis, & pro peccatis commissis per ignorantiam vel negligentiam circa ceremonias legis, Leuit. 4. & 5. Item pro peccato furti, periurij, calumniæ. Leuit. 6. & 7. Porrò sicut diuersa erant peccata, & diuersæ personæ, quæ peccabant: ita etiam diuersa erant sacrificia pro peccato. Aliud enim offerebatur pro periurio, aliud pro aliis peccatis. Similiter, aliud pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud pro Synagoga, aliud pro priuatis hominibus.

4. Hostia pacifica poterat ex duplici titulo offerri.
 1. In gratiarũ actionem pro beneficiis à Deo acceptis.
 2. Ad noua beneficia à Deo impetranda. Diuidebatur autem in tres partes: quarum vna comburebatur ad honorem Dei: altera cedebat in vsum Sacerdotum: tertia in vsum offerentiũ. Per hoc significabatur, quod salus hominis procedat à Deo, per directionem Sacerdotum, & cooperationem illius, qui saluatur.

5. Ab hac diuisione quæ iam explicata est, parum differt illa, qua sacrificium diuiditur in Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. *Latreuticum* dicitur, quod solùm fit ad Deum colendum, testando eius principatum, & nostram seruitutem seu subiectionem. Hoc potissimum fit holocausto. *Eucharisticum* dicitur, quod fit in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. *Impetratorium*, pro beneficiis accipiendis. Vtrumque in veteri lege dicebatur Hostia pacifica. *Propitiatorium* est, quod offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis auertendis. Hoc idem est, quod sacrificium pro peccato.

6. Adhuc tria notanda sunt ex D. Thoma, q. 102.

artic. 3. ad 8. & 10. Vnum est, quod si conferamus hæc sacrificia Mosaica inter se, ratione sanctitatis & præstantiæ: Primum locum obtineat holocaustum: Secundum, Hostia pro peccato: Tertium, Hostia pacifica pro beneficio accepto: Quartum, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Ratio est, quia hæc sacrificia instituta sunt ad cultum & honorem Dei: Ergo quo maior vel minor est obligatio colendi Deum, eo maior vel minor dignitas est sacrificij, quo illum colimus. Obligamur autem hoc ordine. 1. Propter infinitam ipsius maiestatem. 2. Propter offensam in ipsum commissam. 3. Propter accepta beneficia. 4. Propter sperata beneficia: Ergo iuxta hunc ordinem: Primo loco censeretur Holocaustum: Secundo, Hostia pro peccato: Tertio, Hostia pacifica pro beneficio accepto: Quarto, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Idem ordo dignitatis colligi potest ex parte ipsius sacrificij. Nam holocaustum totum comburebatur in honorem Dei, cætera non item: Ergo ex hac parte cæteris erat præstantius. Hostia pro peccato partim cremabatur ad honorem Dei, partim comedebatur: sed à solis sacerdotibus, non à populo: & in solo atrio, non alibi: & ipso die sacrificij, non alio. Hostia pacifica pro beneficio accepto, partim cremabatur ad honorem Dei, in quo erat pars Hostiæ pro peccato: partim comedebatur, non tamen à solis Sacerdotibus, sed etiam à populo: nec in solo atrio, sed ubique in Ierusalem: & in hoc erat inferior. Hostia pacifica pro impetrando beneficio, poterat comedi, non solum à populo, & extra atrium, sed etiam extra diem sacrificij. Poterat enim conservari in sequentem diem, & in hoc erat infra sanctitatem Hostiæ pro beneficio accepto.

7. Alterum est, quod tamen si carnes victimarum sæpè venirent in usum Sacerdotum & populi, ut iam dictum

dictum est, nunquam tamen sanguis, aut adeps. Nam sanguis effundebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei: adeps verò adurebatur igne. Huius rei varias assignat causas D. Thomas. Duæ videntur esse præcipuæ. Vna, vt Iudæi haberent typum seu figuram futuræ effusionis Christi in ara crucis, & feruentis illius charitatis, qua se obtulit Deo pro nobis. Altera, vt hac ratione discernerentur ab idololatriis, qui comedebant adipem, & bibebant de sanguine victimarum, vt colligitur ex illo Deuter. 32. 37. *Vbi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam, de quorum victimis comedebant adipem, & bibebant vinum libaminum?* Quanquam iam multò ante, etiam in lege Naturæ, prohibitum erat fidelibus, vt non sumerent sanguinem animalium, ne quidem extra sacrificium, vt patet Genes. 9. 4. *Carnem cum sanguine non comedetis.* Quod etiam multo post ab Apostolis fuit renouatum in Concilio Apostolorum, Act. 15. 29. *Vt abstineatis ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato.*

8. Tertium est, quod tametsi pro diuersitate peccatorum, diuersa fuerint instituta sacrificia, vt etiam dictum est: non tamen seruabatur illa proportio, vt quo maius esset peccatū, eo præstantior esset res oblata in sacrificio: sed contra potius, quo maius esset peccatum, eo vilior species animalis offerebatur, vt ex Rabbi Mose notauit D. Thomas. Nam capra, quod est vilissimum animal, offerebatur pro idololatria, quod est grauissimum peccatum. Pro ignorantia verò Sacerdotis, offerebatur vitulus, pro negligentia principis, hircus, Leuit. 4. & sequentibus.

CAPVT III.

De iugi sacrificio, quod quotidie offerebatur.

1. **I**Vdæi ex præcepto diuino, iuebantur quotidie offerre duos agnos anniculos & immaculatos in holocaustum: alterum mane, & alterum vespere: Et cum iis simillam conspersam oleo, & vinum pro libamine. Hæc autem oblatio vocabatur iuge sacrificium, vel holocaustum sempiternum, quia quotidie fiebat, & nunquam intermittebatur. Sic enim legimus Exodi 29.38. *Hoc est quod facies in altari: agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, unum agnum mane, & alterum vespere, decimam partem simila conspersa oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensura in agno vno. Alterum verò agnum offeres ad vespeream iuxta ritum matutine oblationis, & iuxta ea quæ diximus, in odorem suauitatis. Sacrificium est Domino oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, ubi constituam, ut loquar ad te. Et Numer. 28.3. Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: unum offeretis mane, & alterum ad vespeream.*

2. Hoc iuge sacrificium veteris Testamenti, fuit figura sacrificij Missæ in nouo Testamento. Primò, ratione rei oblatae. Nam sicut in illo offerebatur agnus immaculatus: ita in hoc offertur Christus qui est agnus sine macula, Ioan. 1.29. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Secundò, ratione loci. Sicut ille offerebatur in tabernaculo, ita hic in Ecclesia. Tertiò, ratione durationis. Sicut ille offerebatur quotidie, ita

Christus offertur quotidie. Vnde etiam apud Daniel. c. 12. 11. vocatur iuge sacrificium. Quartò, ratione determinationis temporis. Sicut ille offerebatur manè & vesperè: ita Christus à principio mundi vsque ad finè, Apocalyp. 13. 8. *Agnus, qui occisus est ab origine mundi: non quidem re ipsa, sed per energiam.* Quintò, ratione adiuncti. Sicut ille offerebatur cum simila & vino: ita Christus quotidie offertur sub specie panis & vini.

C A P. I V.

*De alijs aliarum solennitatum
sacrificijs.*

I. **P**RÆter iuge sacrificium, quod quotidie offerebatur, erant alia sacrificia, quæ in certis anni solennitatibus offerri debebant ex præscripto legis. Prius ergo dicam de solennitatibus. Tum de earum sacrificijs. Erant autem octo solennitates apud Iudæos. 1. Sabbatum, in memoriam creationis mundi. 2. Neomenia, seu initium mensis Lunaris, pro beneficio diuinæ gubernationis. Nam in principio mensis Lunaris, seu in Nouilunio, magis apparet diuina gubernatio in hisce inferioribus, quia tunc est magna mixtorum corporum mutatio. 3. Pascha in memoriam liberationis Iudæorum. Cui annexa erat solennitas azymorum, quæ prostridie Paschæ incipiebat in memoriam egressionis ex Ægypto. 4. Pentecoste, seu solennitas hebdomadarum, in memoriam legis datæ in monte Sinai. Lex enim data est quinquagesimo die, seu post expletionem septem hebdomadarum à festo Paschæ. 5. Festum Tubarum, in memoriam Isaac liberati. Cum enim Abraham vellet illum immolare, inuenit arietem inter vepres hærentem cornibus, quem ipsius loco immolauit.

He

Hebræi, vt illius facti memoriam retinerent, soliti erant tubis corneis clangere: ideóque festum tubarum, vel festum cornu appellatum est. 6. Festum expiationis, in memoriam illius beneficij, quo Deus, ad intercessionem Moſis, propitiatus est peccato populi, vitulum adorantis. 7. Scenopegia, seu festum Tabernaculorum, in memoriam illius beneficij, quo Deus voluit Iudæos habitare in Tabernaculis, cum egressi ex Ægypto versarentur in solitudine. Hoc festum fuit solenne apud Iudæos. Tunc enim, sicut & in festo Paschæ & Pentecostes, omnes masculini sexus iuebantur venire in Ierusalem, iuxta illud Deuteron. 16. 16. *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei sui in loco, quem elegerit: in solennitate azymorum, in solennitate hebdomadarum, & in solennitate Tabernaculorum.* 8. Festum cætus atque collectæ, in quo (vt notat D. Thomas in 1.2. q. 102. artic. 4. ad 10.) colligebantur à populo ea, quæ erant necessaria ad expensas diuini cultus, & significabatur adunatio populi, & pax præstita in terra promissionis.

2. Vbi obiter notandum est, quatuor posteriora festa, id est, festum Tubarum, Expiationis, Tabernaculorum, & Cætus, incidisse in mensem septimum anni. Nam sicut dies septimus, ita mensis septimus, & similiter annus septimus apud Iudæos erat in honore. Et quidem primus dies septimi mensis habebat duo festa, alterum Neomeniæ, quod erat illi commune cum aliis mensibus: alterum tubarum, quod erat illi peculiare. Decimo die erat festum Expiationis: decimo quinto incipiebat Scenopegia, seu festum Tabernaculorum, & durabat per septem dies sequentes. Vigesimo secundo die, erat festum Cætus atque Collectæ.

3. Hæc sufficiant de festis. Nunc de sacrificiis dicen

dicendum est. Ac primò, Sacrificium Sabbati describitur, Num. 28. 9. his verbis: *Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas simile oleo conspersa in sacrificio, & liba qua rite funduntur per singula Sabbata in holocaustum sempiternum.*

4. Sacrificium Neomeniæ, ibidem, v. 11. *In Calendis autem offeretis holocaustum Domino vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos, & tres decimas simile oleo cōspersa in sacrificio per singulos vitulos, & duas decimas simile oleo cōspersa per singulos arietes, & decimam decimam simile ex oleo in sacrificio per agnos singulos. Holocaustum suavissimi odoris atque incēsi est Domino. Libamenta autem vini, que per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt media pars Hin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno vertente succedunt. Hircus quoque offeretur Domino pro peccatis.*

5. Sacrificium Paschæ & azymorum, ibidem, v. 16. *Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phase Domini erit, & quintadecima die solennitas. Septem diebus vescentur azymis. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus servile non facietis in ea, offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem: & sacrificia singulorum ex simila, qua conspersa sit oleo, tres decimas per singulas vitulos, & duas decimas per arietem, & decimam decimam per agnos singulos, id est per septem agnos. Et hircum pro peccato unum, ut expietur pro vobis, præter holocaustum matutinum, quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimū Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum, &c. Nota hoc loco, non tã describi sacrificiū paschæ, seu Agni paschalis, de quo supra satis actum est, quam dierum azymorū, qui proximè sequuntur diem paschæ.*

6. Sacrificium Pentecostes, Leuit. 23. 25. *Numerabitur ergo septem hebdomadas plenas, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium nouum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duobus decimis simila fermentata, quos coquetis in primitias Domini. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suauissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duosque agnos agniculos hostias pacificorum. Cumque eleuauerit eos Sacerdos, cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum eius. Et uocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum.*

7. Sacrificium festi Tubarum, Leuit. 23. 24. *Mense septimo, prima die mensis erit uobis Sabbathum memoriale, clangentibus tubis, & offeretis holocaustum Domino. Quale autem debeat esse hoc holocaustum, diuersè explicatur, Num. 29. 1. Mensis septimi prima dies uenerabilis & sancta erit uobis. Omne opus seruile non facietis in ea, quia dies clangoris est & tubarum. Offeretisque holocaustum in odorem suauissimum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem: & in sacrificijs eorum simila oleo consperse tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, unã decimam per agnum, qui simul sunt agni septem. Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi, præter holocaustum Calendarum cum sacrificijs suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Vbi nota, in festo Tubarum, tria fuisse sacrificia offerenda. Vnum, ratione festi Tubarum. Alterum, ratione Neomeniæ. Tertium, iuge sacrificium, quod quotidie offerebatur. Et hoc significat Scriptura, cum dicit, præter holocaustum Calendarum, & holocaustum sempiternum: quasi dicat, præter illa duo sacrificia, offeretis etiam illud tertium,*

rium, quod iam præscripsi.

8. Sacrificiū festi Expiationis, Leuit. 23. 27. *Decimo die mēsis septimi, dies Expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Hoc holocaustum describitur, Num. 29. 7. his verbis: Decima dies mens septimi erit vobis sancta, offeretisque holocaustum Domino vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem: Et in sacrificijs eorum simila oleo conspersa tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, decimam decima per agnos singulos, qui sunt simul agni septem: Et hircum pro peccato, absque his, quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum cum sacrificio & libaminibus eorum. Vbi iterum nota, præter hircum pro peccato, debuisse offerri, primò, vitulum, cuius sanguis inferebatur in sanctuarium: secundò, hircum alium, super quem Sacerdos confitebatur peccata populi, & sic emittebatur in desertum, Leuit. 1. 6. Tertiò, iuge sacrificium. Vide Lyranum in cap. 19. Numerorum.*

9. Sacrificiū Scenopegia, seu Tabernaculorum, Leuit. 23. 34. *A quintodecimo die mensis septimi, erunt feria tabernaculorum septem diebus Domino. Septem diebus offeretis holocausta Domino. Hæc holocausta septem dierum sigillatim exprimuntur, Numer. 29. 13. his verbis: Primo die offeretis vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: & in libamentis eorum simila oleo conspersa tres decimas per vitulos singulos, duas decimas arietibus duobus, & decimam decimæ agnis singulis: Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio & libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, &c. Die 3. vitulos undecim, &c. Et sic deinceps. Hoc solum aduerte, quod illis septem diebus, omnia sacrificia sint eadem*

eadem, excepto numero vitulorum. Nam primo die offerebatur tredecim vituli: secundo, duodecim: tertio, undecim: quarto, decem: quinto, nouem: sexto, octo: septimo, septem. Singulis autem diebus, duo arietes, quatuordecim agni, hircus pro peccato, & iuge sacrificium.

10. Sacrificium Cærus atque Collecta, quod tractis septem diebus Tabernaculorum, celebrabatur octauo die, describitur *Leu. 23, 36.* *Dies quoque octauus erit celeberrimus, & offeretis holocaustum Domino: est enim Cærus atque Collecta.* Et *Num. 29, 35.* *Die octauo offeretis vitulum unum, arietem unum, agnos anniculo immaculatos septem: sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis: Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius & libamine.* Sequitur communis clausula. *Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostijs pacificis.* Vnde constat, generatim loquendo, duplicia fuisse sacrificia: quædam necessaria ex præscripto legis: alia spontanea ex arbitrio & deuotione offerentium. De prioribus quæ fiebant in solemnitatibus, dictum est hæctenus. De posterioribus nihil necesse dicere in particulari, quia parum ad nostrum institutum.

C A P. V.

De igne, quo utebantur sacerdotes

in sacrificiis.

1. **Q** Vinque certa sunt ex Scripturis. Primum est, ignem quendam à Deo cœlitus datum esse, qui consumpsit primum sacrificium, quod obtulit Aaron in deserto, postquam Sacerdos à Mose consecratus est, quod

quod contigit anno secundo egressionis filiorum Israël ex Ægypto. Sic enim legimus Leuit. 9. 24. *Apparuit gloria Domini omni multitudini; Et ecce egressus ignis à Domino deuorauit holocaustum, & adipem qui erant super altaria. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.*

2. Alterum est, hunc ignem debuisse perpetuò nutrirī & conseruari à Sacerdotibus, ne vnquam in altari deficeret. Leu. 6. 12. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutrit sacerdos, subiiciens ligna mane per singulos dies. Et infra: Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.*

3. Tertium est, non alio, quàm isto igne potuisse vti Sacerdotes ad sacrificia. Hoc inde constat, quia Nabad & Abiu, filij Aaron, à Deo puniti sunt, quod alieno igni vsi essent. Leuit. 10. 1. *Arreptisque Nabad & Abiu filij Aaron thuribulis posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis preceptum non erat. Egressusque ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui sunt coram Domino. Vide D. Augustinum in quæstionibus super Leuiticum q. 31.*

4. Quartum est, hunc ignem à secundo anno egressionis ex Ægypto, quo cœlitus à Deo datus est, perpetuò conseruatum fuisse in altari tabernaculi, vsque ad tēpus captiuitatis Babylonicæ, quo & templum incensum est, & Iudæi in Babylonem abducti sunt. Tunc enim in quodam puteo à Sacerdotibus abscondus est. 2. Machab. 1. 19. *Cum in Persidem ducerentur Patres nostri, Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant: acceptum ignem de altari, occulte absconderunt in valle, vbi erat puteus altus & siccus, & in eo cōtutati sunt eum, ita vt omnibus ignotus esset locus: Hinc sequitur, ignem illum, in toto tempore, quod præcessit captiuitatem, toties mutasse locum, quoties tabernaculum cum altari de loco in locum translatum est. Fuit ergo per 39. annos in solitu-*

dine: Postea cum filij Israël, transito Iordane, venissent in terram promissionis, fuit successiuè in variis locis. 1. in Galgala. 2. in Silo. 3. in Nobe. 4. in Gabaon. 5. in Ierusalem ædificato iam Salomonis templo. Ibiq̃ue mansit vsque ad captiuitatem, vt dictum est.

5. Quintum est, eundem ignem, post solutam captiuitatem, iubente Nehemia, quæsitum fuisse à nepotibus eorum Sacerdotum, qui illum in puteo absconderant, nec tamen inuentum: sed pro eo repertam fuisse aquam crassam, quæ, oblato sacrificio, diuinitus in igne conuersa est. 2. Machab. 1. 20. *Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo, vt mitteretur Nehemias à Rege Persidis, nepotes Sacerdotum illorum, qui ascenderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inueniunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire & adferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Vtque hoc factum est, & tempus adfuit, quo Sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Porrò diem illum, quo ignis hic diuinitus accensus est, habuerunt Iudæi pro solennitate, & deinceps festum, seu dies dati ignis appellata est. Et postea in secundo templo, eodem igne vsi sunt in sacrificiis.

6. Porrò in hoc igne, de quo hæctenus dictum est, tria spectanda sunt, quæ mysterium habent. 1. quod sit à Deo datus. 2. quod illo solo & non alio licuerit vti in sacrificiis. 3. quod cum periisset, ex aqua crassa per ministerium Sacerdotum, non sine magno miraculo, recuperatus sit. Hæc, inquam, tria mysterium habent. Ex primò discimus, ignem illum, quo nos in nouo Testamento perficimus sacrificium, cælestem esse, nec alium, quàm ignem diuinæ charitatis. Ex secundo nullum sacrificium Deo gratum esse sine hoc igne charitatis. 1. Corinth. 13. 3. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam,*

deam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ex tertio, hunc ignem charitatis aliquando in nobis perire per peccatum mortale, quod habet se instar aquæ crassæ: sed postea accedente absolutione sacerdotali, non sine magno miraculo reuiuiscere & recuperari. De hoc igne loquitur Christus, Lucæ 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Vide Augustinum in Psal. 96.

LIBER TERTIVS.

DE SACRIFICIO IN
STATV GRATIÆ.

IN nouo testamento duplex est sacrificium. Vnum cruentum, quo Christus in ara crucis Deo Patri oblatuſ est pro expiatione peccatorum nostrorum. Alterum incruentum, quo idem Christus quotidie sub specie panis & vini offertur in altari, partim in memoriam cruenti illius sacrificij, partim ob alias causas, quas infra explicabo.

2. Hæc duo sacrificia dupliciter spectari possunt. Primò, quo ad rem oblatam: & sic non sunt duo, sed vnum. Nam in vtroque est vna & eadem res oblata, nempe Christus Dominus. Secundò, quo ad modum & ritum offerendi: & sic duo sunt. Nam Christus in altero oblatuſ est cruento modo, & sub propria specie humana, per realem sui occisionem: in altero, offertur incruento modo, & sub specie aliena, sine reali sui occisione. De quo plura inferius.

3. Vtrumque sacrificium est quasi primarium prototypon, ad quod præfigurandum omnia alia sacrificia,

ram Mosaica, quàm legis naturæ, ordinata sunt. Nam hæc omnia fuerunt typi seu figuræ sacrificij legis gratiæ, teste Apostolo, 1. Corinth. 10. 11. *Hæc omnia in figuris contingebant illis. Et Hebr. 10. 1. Lex habuit umbram futurorum bonorum, non ipsam imaginem.* Hoc breuiter sic explico. In sacrificio cruento, quo Christus in cruce oblatus est; multa spectari possunt. Primò, quod fuerit vnigenitus Dei filius. Secundò, quod à Patre oblatus in mortem. Terriò, quod Patri obsequentissimus. Hæc tria optimè præfigurantur per sacrificiũ Abrahamæ, quo obtulit vnigenitum filium suum Isaac. Quartò, quod re ipsa occisus sit. Hoc significant omnia sacrificia Mosaica, quæ erant ex animalibus. Quintò, quod effusione sanguinis liberauerit nos à seruitute diaboli. Hoc significat sanguis agni Paschalis, qui super postes domorum aspersus, liberauit filios Israël à seruitute Pharaonis. Sextò, quod suo sanguine mundauerit nos à peccatis nostris. Hoc significat sanguis hircorum & aliorũ animalium, teste Apostolo, Heb. 9. 13. *Sienim sanguis hircorum & taurorum inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis?* Septimò, quod innocens occisus sit. Hoc significat mactatio Agni Paschalis. Vnde Isaias cap. 53. 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Octauò, quod tamen si innocens fuerit, tamen cum latronibus deputatus sit. Hoc significat hircus, qui loco Agni Paschalis offerri poterat. Hircus enim animal fœtidum est. Nonò, quod crura eius non sint fracta. Hoc significat Agnus Paschalis, de quo scriptum est, Exodi 12. 46. *Os nõ comminuetis ex eo.* Decimò, quod se totum Patri obtulerit, nulla parte sibi reseruata. Hoc significant omnia holocausta.

4. Similiter in sacrificio increuento multa spectari
pos

possunt. Primò, quod quotidie offeratur in Eucharistia. Hoc significat iuge sacrificium de quo supra. Secundò, quod caro Christi verè comedatur in hoc sacrificio, Ioan. 6. 55. *Caro mea verè est cibus.* Hoc significat caro agni Paschalis, quæ verè comedebatur ab offerētibus. Tertiò, quod Christus sumatur sub specie panis & vini. Hoc significat sacrificium Melchisedech, qui panem & vinum obtulit. Quartò, quod comesturi ex hoc sacrificio debeant esse puri à peccatis, ne indignè accedant. 1. Cor. 11. 29. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Hoc significat sanctificatio filiorū Iob. Quintò, quod debeant habere veram contritionem & dolorem de peccatis præteritis. 1. Cor. 11. 28. *Probet autem seipsum homo.* Hoc significant lactucæ agrestes in esu agni Paschalis. Sextò, quod debeant esse parati ad currendam viam mandatorum Dei, & contendere ad cælestia. Hoc significant Iudæi, qui accincti lumbis & calceati, & tenentes baculum in manibus, festinanter comedebant agnum Paschalem. Hæc ferè præcipua sunt. Alia minutiora omitto.

5. Et hætenus quidem generatim de utroque sacrificio noui Testamenti. Nunc speciatim hoc ordine de illis agendum est.

1. *De sacrificio Christi cruento in ara crucis.*
2. *De sacrificio Christi incruento in missa.*
3. *Quid Propheta de hoc sacrificio prædixerint.*
4. *Quid Christus de illo prædixerit, antequam esset institutum.*
5. *Quid Apostolus Paulus de eo sentiat.*
6. *Quid antiqui Patres.*
7. *Quid hoc tempore Christiani.*
8. *In quo consistat essentia illius.*
9. *An essentialiter differat ab omnibus aliis sacrificiis.*

10. *An essentialiter differat à Sacramento Eucharistia.*
11. *Quis sit principalis offerens in hoc sacrificio.*
12. *Quem valorem & effectum habeat.*
13. *An valor & effectus illius sit infinitus.*

C A P. I.

De Sacrificio Christi cruento in cruce.

1. **Q**UOD oblatio & mors Christi in cruce, fuerit verum sacrificium, testatur Apostolus in epistola ad Hebræos per multa capita, & D. August. lib. 1. contra aduersarium legis & Prophetarum c. 18. & alij. Nec vllus inter Christianos de hac re dubitat.

2. Potest autem sic explicari. Ad sacrificium requiruntur hæc quinque. 1. sacerdos, qui offert. 2. victima seu hostia, quæ offertur. 3. immutatio victimæ oblatae. 4. altare, in quo fit oblatio. 5. finis, propter quem fit. Hæc omnia locum habet in oblatione & morte Christi. Primò, quia ipsemet fuit Sacerdos, & quidem summus Sacerdos, seu Pontifex secundum ordinem Melchisedech. Hebr. 5. 5. Secundò, sicut fuit Sacerdos, sic etiam victima, 1. Cor. 5. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Obtulit enim seipsum: Eph. 5. 2. *Christus tradidit semetipsum pro nobis in oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Tertiò, obtulit se in mortem & destructionem, Phil. 2. 8. *Factus obediens vsque ad mortem.* Quartò, obtulit se in ara crucis, Heb. 12. 2. Quintò, obtulit se, tanquam sacrificium propitiatorium pro peccatis nostris. 1. Ioan. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam totius mundi.* De hoc sacrificio eleganter Leo Papa epist. c. 84. *Quod vnumquam sacrificium sacratius fuit, quam quod verus Pontifex altari crucis per immolationem suæ carnis imposuit?*

3. Duo

3. Duo hic quæri possunt. Vnum est, cum in Christo duæ sint naturæ, diuina & humana, an secundum vnâ eadêmque naturam fuerit Sacerdos & victima? Aliqui ex Nouatoribus docent fuisse Sacerdotem secundum diuinitatem: victimam verò, secundum humanitatem: Rectius antiqui Patres, & victimam, & sacerdotem fuisse secundum humanitatem. Ambrosius lib. 3. de fide, cap. 5. *Idem Sacerdos, idem & hostia: sacerdotium tamen & sacrificium humanae conditionis est officium.* Et infra: *Nemo ergo, ubi ordinem cernit humanae conditionis, ibi ius diuinitatis ascribat.* Fulgentius libro de fide ad Petrum cap. *Solus Sacerdos, sacrificium, & templum, & hac omnia Deus, secundum rationem serui.* Similia habent Augustinus lib. 2. de consensu Evangelistarum, cap. 3. & Cyrillus in epistola ad Nestoriû. Et ratio est manifesta, quia Sacerdos, qui offert Deo sacrificium, agnoscit illum superiorem, & externo cultu profiteretur se illi subiectum esse: At Christus secundum diuinitatem, non agnoscit vllum superiorem nec vlli subiectus est: Ergo secundum diuinitatem non est sacerdos.

4. Alterum est, quomodo Christus secundum humanitatem potuerit simul esse sacerdos & victima, cum seipsum non interfecerit aut mactauerit? *Respondeo.* Tametsi physicè seipsum non interfecerit, tamè mortem & passionem ab aliis sibi illatâ voluntariè suscepit; & hoc modo se in sacrificium Deo obtulit. *Dices:* Hoc etiam faciunt omnes martyres; & tamen non ideo sacerdotes sunt. *Respondeo.* Est magna differentia inter Christum & martyres. Primò, quia Christus a deo voluntariè suscepit mortem, vt posset eam euitare, si vellet. Hoc martyres non possunt. Secundò, Christus à Deo constitutus est & cōsecratus, vt hoc modo se offerret pro peccatis totius mundi. Martyres non item.

Hinc Leo Papa epist. cap. 4. 83. *Quamuis multorum sanctorum in conspectu Domini, pretiosa mors fuerit, nullius tamen insontis occisio, propitiatio fuit mundi.* Martyres enim non ideò offerunt se voluntariè in mortem, vt expient aliorum peccata (hoc enim solius Christi est) sed vt profiteantur fidem in Christum, qui sua morte & passione, sufficienter satisfecerit pro peccatis aliorum.

C A P V T I I.

De sacrificio Christi incruento in Missa.

1. **H**Oc sacrificium incruentum, quod Christus in vltima cœna instituit, & quod quotidie in Ecclesia peragitur, partim conuenit cum sacrificio cruento, partim ab eo discrepat, vt supra insinuauimus. Conuenit tripliciter. Primò in re oblata. In vtroque enim offertur Christus per modum victimæ. Secundò in principali offerente. Nam Christus, qui in vtroque est victima, est etiam in vtroque principalis Sacerdos, seu Pontifex. Tertiò, in fine. Nam sicut olim in cruce, ita nunc in altari offertur pro peccatis nostris: tametsi diuerso modo, vt infra explicabimus.

2. Discrepat verò quintupliciter. Primò, in externa specie. Nam Christus in cruce sub propria forma humana: in altari, sub specie panis & vini offertur. Secundò, in modo & ritu offerendi. Nam in cruce per realem mortem: in altari per mysticam consecrationem immolatur. Tertiò, ex parte ministri. Tametsi enim Christus vtroque sit principalis offerens, vt dictum est: tamen in altari vtitur ministerio Sacerdotum, quo nec in vltima cœna, nec in cruce vsus est. Quartò, ex parte effectus. Nam fructus ille qui per cruentum sacrificium

crificium acquisitus est, applicatur nobis partim per sacrificium incruentum, partim per sacramenta & alia media, vt docet Concilium Tridentinum sess. 22. c. 2. & nos infra latius. Quintò, ex parte significationis. Nam sacrificium crucis non est typus, seu figura vllius alterius sacrificij, sed omnia alia sunt typi seu figuræ illius. At sacrificium incruentum, quod quotidie in missa offertur, est repræsentatio cruenti, quod in cruce peractum est. 1. Cor. 11. 24. *Hoc facite in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* An autem hæ differentia sint essentielles, an tantum accidentales, cap. 9. explicandum est. Inde enim constabit, an cruentum & incruentum sacrificium sint duo sacrificia essentialiter distincta? an potius vnum secundum essentiam, & diuersum secundum accidentia.

CAPVT III.

Quid Prophetæ de hoc sacrificio prædixerint.

1. **H**OC incruentum sacrificium, quod quotidie in Ecclesia Catholica offerri diximus, non solum diuersis typis ac figuris in veteri Testamento adumbratum fuit, vt supra ostensum est: sed etiam multis Prophetarum vaticiniis pronunciatum. Ex iis tria potissimum explicabo.

2. Primum est Isaia, qui prædixit, in nouo Testamento fore Sacerdotes, altaria, sacrificia. De Sacerdotibus sic scribit, cap. 66. 19. *Mittam ex eis, qui saluati fuerint ad Gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiam & Graciam, ad eos qui non viderunt gloriam meam, & annuntiabunt gloriam meam Gentibus, & adducent omnes*

fratres vestros de cunctis gentibus Domino, ad montem sanctum meum Ierusalem, dicit Dominus. Et assumam ex eis in Sacerdotes & Leuitas. Hæc verba sic explicanda sunt. Mittam ex eis, qui saluati fuerint, id est, mittam Apostolos & alios discipulos, qui ex Iudæis credituri sunt in Christum. Quò? Ad gentes in mare, in Africam, Lydiam, Italiam, Græciam, id est, ad conuertendos Gentiles, qui toto orbe diffusi sunt. Qui non audierunt de me, quia non habuerunt legem & Prophetas à quibus audire possent de vêturo Messia, & non viderunt gloriam meam, id est, Christum docentem, & miracula facientem, & annuntiabunt gloriam meam gentibus, id est, gloriam resurrectionis & ascensionis meæ, & præterea miracula facta in confirmationem meæ resurrectionis, & adducet omnes fratres vestros, id est, Christianos, de cunctis gentibus: Ad montem sanctum Ierusalem, id est, ad Ecclesiam Christi. Et assumam ex eis, id est, ex gentilibus iam conuersis, in Sacerdotes, quod factum est in principio Ecclesiæ, quando Clemens, Dionysius Areopagita, & nonnulli alij gentiles, post conuersionem, ordinati sunt Sacerdotes & Episcopi in Ecclesia Christi.

3. Iam de altaribus & sacrificiis sic habet, cap. 19. In die illa erit altare Domini in medio terra Ægypti, & titulus Domini iuxta terminum eius erit in signum, & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Et paulò post: Et cognoscent Ægyptij Dominum in die illa, & colent eum in hostiis & muneribus. Hic per Ægyptios intelligi possunt, vel veri Ægyptij, vel generatim omnes gentiles. Est ergo hic sensus, In die illa, quando predicabitur Euangelium Christi, erit altare in medio terra Ægypti, id est, altare Christi erit in medio gentium. Non enim ad solos Iudæos pertinebit. Et titulus Domini iuxta terminum eius, erit in signum & in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti. Quod optime

mè intelligitur de titulo, quem Pilatus affixit cruci Christi: Iesus Nazarenus Rex Iudæorum. Nam hic titulus toto orbe terrarum erectus est, in signum & testimonium, quòd vbique Christus prædicetur & agnoscat. *Et cognoscent Aegyptij Dominum in die illa, per fidem: & colent eum in hostiis*, id est, in sacrificiis, in sacrificio Missæ, quod quamuis vnicum sit, tamen multis hostiis ac oblationibus in veteri Testamento fuit præfiguratum, & ideò plurali numero, hostiarum nomine designatur.

4. Hinc constat, Isaiam vaticinatum esse de Sacerdotibus Christianis, qui in altari oblaturi erant sacrificium Missæ. Quod sic vltèrius confirmo. In nouo Testamento, iuxta Isaiam, sunt Sacerdotes, altaria, sacrificia. Hoc vel intelligi debet de solo Christo Sacerdote, & eius cruento sacrificio in ara crucis; vel de omnibus Christianis, qui offerunt Deo in ara cordis sui sacrificia spiritualia, id est, orationes & alia bona opera: vel denique de quibusdam Christianis, qui speciatim ad hoc deputati sunt, vt offerant in altari sacrificium incruentum, quod in vltima cœna à Christo institutum est. Præter hæc tria membra, non video quartum. At non potest intelligi primo modo, de solo Christo, quia Isaias loquitur de Sacerdotibus, qui assumpti sunt ex gentilibus ad fidem conuersis. Hoc Christo accommodari non potest. Nec secundò, de omnibus promiscuè Christianis, quia Isaias distinguit Sacerdotes Christianos à reliquo populo Christiano, cum ait; *Assumam ex eis Sacerdotes*: Ergo per Sacerdotes non intelligit omnes Christianos, sed eos duntaxat, qui peculiariter assumpti à Deo sunt ad sacrificandum. Atque hoc est tertium membrum, quod probandum erat. Eodem sensu locutus est Ieremias, capite 33. 18.

De Sacerdotibus non interibit vir à facie mea, qui offerat holocausta, & incendat sacrificiũ, & cedat victimas, omnibus diebus; nempe vsque ad mundi consummationem.

5. Alterum vaticinium est Danielis, qui prædixit fore, vt Antichristus in fine mundi auferat iuge sacrificium Christianorum. Sic enim habet cap. 8. 11. *Vsque ad principium fortitudinis, magnificatum est, & ab eo tulit iuge sacrificium, & deiecit locum sanctificationis eius.* Et iterum c. 12. 11. *Et à tempore, cum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationes, dies mille ducenti nonaginta.* Priori loco agit de Antiocho Rege, qui abstulit iuge sacrificium Iudæorum: posteriori de Antichristo, qui ablaturus est iuge sacrificium Christianorum. Sicut enim Antiochus fuit figura seu typus Antichristi (vt colligitur ex Dan. 11. 36. & ex Apocal. 13. & ex Apostolo 2. Thess. 2.) sic iuge sacrificium Iudæorum fuit figura iugis sacrificij Christianorum, vt supra notatum est. Porrò per hoc iuge sacrificium Christianorum non potest aliud intelligi, quàm sacrificium Missæ, quod quotidie in Ecclesia Christi, sine vlla intermissione, offertur, vt rectè præter alios notauit Hippolytus Martyr in lib. de Antichristo. Nam quod aliqui Nouatores dicunt, intelligi prædicationem Euangelij, quæ ab Antichristo impediatur, ridiculum est. Debet enim intelligi de eo sacrificio, cuius figura fuit iuge sacrificium Iudæorum, in quo quotidie duo agni offerebantur Deo in holocaustum: At iuge sacrificium Iudæorum non fuit figura prædicationis Euangelij, sed veri alicuius sacrificij. Sicut enim ipsum erat verum ac propriè dictum sacrificium, quod nemo hactenus negauit, sic debuit esse figura veri & propriè dicti sacrificij, alioqui non esset apta proportio inter figuram & figuratum. Quis autem vnquam dixit, prædica
dica

dicationem Euangelij esse verum & propriè dictum sacrificium? aut quam proportionem habet hæc prædicatio cum duobus agnis, qui quotidie immolabantur.

6. Tertium vaticinium, & quidem luculentissimum, est Malachię, qui prædixit, Sacerdotes Christianos oblaturos Deo mundum sacrificium omni tempore: & ex hac parte præfert illos Sacerdotibus Moisaicis, qui sepe immundum offerebant. Verba Malachię c. i. 6. sunt hæc: *Hæc dicit Dominus exercituum, ad vos, ô Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & dixistis; In quo despeximus nomen tuum? offertis super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? In eo quod dicitis, mensa Domini despecta est. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? & si offeratis claudum & languidum, nonne malum est? Et infra v. 10. Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit Dominus exercituum.*

7. Hic clarè vides, Malachiam agere contra Sacerdotes Iudeorum, & duo prædicare. i. illorum sacrificia esse abroganda. 2. successurum novum sacrificiũ Christianorum. In priori attingit reiectionem seu reprobationem Iudeorum: in posteriori, electionem seu vocationem Gentium. Sed verba Malachię explicanda sũt. *Offertis super altare meum panem pollutum*, id est, in sacrificijs vestris offertis panem, qui non est factus & paratus secundum præscriptum legis. *Et dicitis, in quo polluimus te?* id est, polluitis seu contemnitis me, offerendo polluta munera contra præscriptum legis, & tamen quasi nihil agatis mali, quæritis, in quo me polluat? *In eo,*
quod

quod dicitis, mensa Domini despecta est, id est, In eo pollutis me, quia dicitis non esse magni momenti, etiamsi panes, qui offeruntur in altari, non sint facti secundum legem. Si offeratis cæcum ad immolandum, nonne malum est? id est, an non pollutis & contemnitis me, quando vilissima quæque ex animalibus offertis mihi, cum tamen prohibuero vobis, ne cæca, clauda, & languida mihi offerretis? Leu. 22. 22. Non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra, id est, sacrificia vestra, quæ hoc modo contra legem offertis, mihi non placent. Ab ortu solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in Gentibus, id est, Christiani, qui ex Gentibus ad fidem conuertentur, maiori religione colent nomen meum toto orbe terrarum, quàm vos hæcenus feceritis in Iudæa; Et in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, id est, vbique mihi offeretur à Christianis, non pollutum sacrificium, quale vos offertis, sed mundum.

8. Hæcenus verba Malachię. Nunc quæstio est, quid intelligat per sacrificium seu oblationem mundam, quam Christiani Deo offerunt? Catholici interpretantur de visibili & propriè dicto sacrificio, quod consistit in oblatione corporis & sanguinis Christi sub specie panis & vini. Calvinistæ contra, de spiritali & impropriè dicto sacrificio, quod consistit in bonis operibus, vt in oratione, gratiarum actione, patientia, elemosyna. Sed facilè refelluntur his argumentis.

9. Primò, Malachias loquitur de oblatione munda: at bona opera Christianorū, secundū Calvinistas, non sunt munda, sed potius sordes, inquinamēta, maculę. Sic enim loquitur Calvinus libro 3. Inst. c. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamēta & sordes: & quæ iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et c. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis*

perfecto, quod non sit aliqua macula inquinatum. Ego bona opera, saltem secundum Calvinistas, non possunt vocari *munda oblatio*, de qua Malachias loquitur.

10. Secundò, Malachias opponit oblationem nostram oblationi Iudeorum: & hanc vocat pollutam, illam mundam. Quæro nunc, an opponat vnam alteri ex parte offerentium tantum, an potius ex parte rei oblate? Non ex parte offerentium tantum, quia sicut Sacerdotes Mosaïci poterant esse mali & polluti varijs peccatis: sic etiam Sacerdotes Christiani. Nec enim omnes sancti & mundi sunt. Ergo ex parte rei oblatae debet esse differentia seu oppositio. Hæc autem in eo consistit, quod panes, libamina, & animalia, quæ offerebantur in veteri Testamento, tamen non semper essent polluta, erant tamen pollutioni obnoxia. Sæpe enim contingebat, habere aliquid vitij seu defectus, vt sacrificio non essent apta. Et hoc est, quod conqueritur Deus per Prophetam: *Offertis super altare meum panem pollutum.* Et iterum: *Offertis cæcum, claudum & languidum, ad immolandum.* Id autem, quod offertur in nouo Testamento, neque re ipsa pollutum est, neque pollutioni seu immunditiæ obnoxium. Et quid aliud hoc esse potest, nisi corpus & sanguis Christi? Nam reliqua omnia, quæ à Christianis offerri possunt, tamen sæpe bona & munda sunt (quod negat Calvinus) eiusmodi tamen sunt, vt pollui & contaminari queant: non minus, quàm panes & animalia Iudeorum.

11. Tertiò, Malachias non solùm loquitur de munda, sed etiam de noua oblatione, quæ successura sit sacrificio Mosaïco, & futura propria Christianorum: At bona opera fidei, spei, charitatis, patientiæ, orationis, neque noua sunt, neque succedunt sacrificio Mosaïco, neque sunt propria Christianorum: cum fuerint
vilitata

visitata ab initio mundi vsq; ad nostra tempora, à Patriarchis, Prophetis, Apostolis, & eorum successoribus: Ergo bona opera non sunt oblatio munda, de qua loquitur Malachias. *Respondet* Hutterus in Triumpho contra Bellarminum, pag. 211. per oblationem mundam non intelligi bona omnia opera, quæ faciunt Christiani, sed prædicationem Euangelij, quæ dicitur noua, non simpliciter, sed comparatè, quia nimirum clarior & illustrior est in noua lege, quàm in veteri. Sed hic homo, & sibi ipsi contradicit, & nihil aliud, quàm somnium suum narrat. Nam paulo post, pag. 214. expressè ait, omnes pios ac fideles noui Testamenti offerre Deo sacrificium mundum, de quo loquitur Malachias. Cõstat autem non omnes prædicare Euangelium. Quomodo ergo prædicatione Euangelij potest esse sacrificiũ, de quo loquitur Malachias? Non cohærent ista inter se. Deinde quæ est proportio inter sacrificia Iudeorum & prædicationem Euangelij? aut quæ hæc connexio est: *Sacerdotes Mosaici offerunt mihi panes pollutos & animalia cæca, clauda & languida: At Christiani prædicabunt Euangelium?* Quanto melior & accommodatior hæc nostra est: *Sacerdotes Mosaici offerunt mihi victimas pollutas: Christiani offerent sanctam & impollutam:* In hac enim confertur sacrificium cum sacrificio, pollutum cum impolluto: quod in illa non fit.

12. Quarto, accedit auctoritas SS. Patrum, qui varicinium Malachiæ explicant de sacrificio Missæ. Iustinus Martyr in Dialogo cum Triphone cõtra Iudæos, sic habet: *De nostris Gentium, quæ in omni loco offeruntur, sacrificijs, hoc est, pane Eucharistie, & poculo similiter Eucharistie, iam tum locutus Malachias, prædixit nos quidem glorificare nomen eius, vos autem prophanare.* Quid clarius dici potuit? Similia habent alij Patres citati apud Bellarminum lib. 1. de Missa cap. 10. & apud Valentian

tiam Tom. 4. disput. 6. quæst. 11. pag. 1. Nec opus est eos hic recensere, quia infra c. 6. de sententia Patrum ex professo dicturi sumus.

C A P. I V.

Quid Christus de hoc Sacrificio prædixerit, antequam ab ipso institutum esset.

1. **N**ON solùm Prophetæ in veteri Testamento, sed etiam Christus in Euangelio prædixit fore aliquod verum & propriè dictum sacrificium in Ecclesia, quod certè non potest esse aliud, quàm sacrificium incruentum quod in vltima cœna ab ipso institutum est. Hoc colligitur ex colloquio Christi & mulieris Samaritanæ, quod habetur Ioan. 4. 19. his verbis: *Dicit ei mulier: Domine, video, quia Propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei Iesus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neq³ in Ierosolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis, quod nescitis: nos adoramus, quod scimus, quia salus ex Iudæis est: Sed venit hora & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.*

2. Hic constat Christum loqui de adoratione non quacunque, sed de solenni & publica, quæ fit per sacrificium propriè dictum, vt à multis notatum est. Antequam hoc ostendam, notandum est, vñtatum esse in Scripturis, vt per adorationem intelligatur sacrificium, vt patet ex illo Ioan. 12. 20. *Erant autem quidam gentiles ex his, qui ascenderat, vt adorarent in die festo. Et Act. 8. 27. Eunuchus venerat adorare in Ierusalem.* In his locis, adorare est idem, quod sacrificare. Ideò enim ex

longinquis regionibus veniebant homines in Hierusalem, quia non licebat alio loco sacrificium offerre. Adoratio autem simplex, sicut etiam preces, poterant ubique fieri. Idem patet ex verbis Abrahami, qui cum iussus esset sacrificare filium suum, & iam instructus gladio & igne ad sacrificandum procederet, dixit famulis suis, Gen. c. 22. v. 5. *Expectate hic cū asino. Ego autem & puer illuc usque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Vbi etiam adorare, est idē, quod sacrificare: quia si loqueretur de simplici adoratione, non fuisset opus ire ad montem, quia illa potuisset ubique fieri. Loquitur ergo de sacrificio, quod illi à Deo imperatum erat.

3. Nunc, quod Christus eodem modo loquatur de adoratione publica & solenni, quæ fit per sacrificium propriè dictum, probatur ex scopo & occasione totius colloquij, hoc modo. Samaritana, aduertens Christum esse Prophetam, proposuit illi quæstionem de schismate Iudæorum & Samaritanorum quæ erat hæc: vtri rectius facerent ac sentirent Samaritani, qui adorabant in monte Garizim iuxta oppidum Sichimorum, an Iudæi, qui contendebant, non ibi, sed Hierosolymis in templo adorandum esse? At hæc quæstio intelligebatur de adoratione per sacrificium. Hoc constat ex Iosepho libr. 11. Antiq. c. 7. & 8. vbi scribit de origine illius schismatis inter Iudæos & Samaritanos, quæ fuit eiusmodi. Mortuo Salomone diuisum est regnum in duas partes. Vnam, quæ constabat duabus tribubus, retinebat Roboam, filius Salomonis: Alteram quæ constabat decem tribubus, abstraxerat Ieroboam, seruus Salomonis. Prior pars vocabatur regnum Iuda: posterior regnum Israël. Igitur Ieroboam, facta hac separatione, & constituto iam nouo regno,
cepit

cœpit timere , ne decem tribus , quas sibi subiecerat , si singulis annis irent Hierosolymam ad offerendum sacrificium iuxta legem à Deo datam , iterum coniungerent se duabus tribubus & se deserto , ad Regem Roboam , tanquam legitimum Dominum , delaberentur. Ut ergo hoc impediret , curavit conflari duos vitulos , quorum alterum in Bethel , alterum in Dan collocavit , & per sacrificia pro Diis adorari iussit. Atque ita factum est , ut nemo deinceps Hierosolymam , sacrificij offerendi causa proficisceretur. Hinc prima orta est dissensio religionis , quæ longè post , in hunc modum confirmata est. Post captiuitatem Babylonicam , cum Rex Persarum Darius rerum potiretur , fuit Hierosolymis , quidam Iudæus ex genere Sacerdotali , nomine Manasses Iaddi , summi Sacerdotis frater , qui in vxorem duxit filiam Sanaballetis Cuthæi , qui sub Dario tunc erat præfectus Samariæ. Propter hoc matrimonium cum gentili fœmina contractum , prohibitus est à fratre suo , & à cæteris Iudæis , fungi officio Sacerdotali. Igitur accessit Sanaballetem ; & prætendit se non posse filiam ipsius , quam sibi desponderat , retinere , eo quod propter illam arceretur à dignitate Sacerdotali. Malle se vxore , quam hac dignitate priuari. Sanaballetes , ut satisfaceret homini , promittit se ædificaturum Templum in monte Garizim , æquale templo Ierosolymitano : & in eo summum Sacerdotium se illi daturum pollicetur. Quod etiam factum est. Itaque ab eo tempore cæperunt Samaritani in illo Templo Sacrificia offerre , sicut Iudæi in Templo Ierosolymitano offerebant.

4. Ex dictis manifestum est , quæstionem de adoratione , quæ agitabatur inter Iudæos & Samaritanos,

semper intellectam fuisse de^m adoratione per sacrificium, quæ certo loco erat alligata: non de adoratione simplici, quæ poterat vbique fieri. Eam ergo Samaritana proposuit Christo, tanquam Prophetæ dissolvendâ. *Domine, inquit, video, quia Propheta es tu. Quid sentis de hac nostra controuersia? Aut quis locus ille est, in quo oportet adorare? Patres nostri in hoc monte adorauerunt. At Iudæi dicunt, quia Ierosolymis est locus, in quo adorare oportet. Quid tibi videtur?* Respondit Christus: *Mulier, crede mihi, quia veniet hora, quando neq₃ in monte hoc, neq₃ Ierosolymis adorabitis Patrem, id est, veniet tempus, quando adoratio per sacrificium, neque huic monti, neque Ierosolymis erit alligata: sed in omni loco offeretur Deo sacrificium. Quod etiam factum est. Vbique enim offertur incruentum Christi sacrificium. Et hoc est, quod prædixit Malachias: In omni loco offertur nomini meo oblatio munda.*

5. *Dices: Christus videtur loquutus esse de adoratione interna, quæ fit per fidem & adorationem, non de externa, quæ fit per sacrificium. Hoc colligitur ex illis verbis, quæ sequuntur; Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Respondeo. Christus sine dubio locutus est de ea adoratione, de qua rogabatur à Samaritana: rogabatur autem de externa, quæ fit per sacrificium; de ea igitur locutus est. Nec obstant illa verba: In spiritu & veritate. Imò maximè ad rem nostram faciunt: quod sic ostendo. Litigabant Iudæi & Samaritani de loco sacrificij. A Christo quærebatur quid sentiret. Is, quia videbat ex vtraque parte esse aliquid culpæ, vtrique responsum accommodauit. In Samaritanis erat hæc culpa, quod falsis Diis sacrificarent. Hoc insinuat Christus, cum ait: *Vos adoratis, quod nescitis: Iudæi tametsi vero Deo sacrificia offerrent, nihil tamen**

men aliud, quàm carnem animalium offerebant, idque ex mera ceremonia, sine interno religionis ac pietatis affectu: quod sæpe à Prophetis obiectum illis est, & à Christo repetitum in Euangelio: *Populus hic labiis me honorat, cor autem longè est à me.* Igitur in sacrificiis Samaritanorum erat error seu falsitas, quia ignorabant verum Deum: in sacrificiis Iudæorum erat caro sine spiritu, quia offerebant carnes animalium, sine spiritu fidei ac deuotionis. Utrosque taxat Christus, cum ait; *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Nam spiritum carni, veritatem falsitati opponit. Est ergo hic sensus. *Veri adoratores*, id est, Christiani qui verum Deum legitimè colent: non falsum, vt Samaritani: nec verum illegitimè, vt Iudæi: adorabunt Patrem, id est, sacrificabunt Deo, *in spiritu* deuotionis, & *in veritate* agnitionis: non sola carne, vt Iudæi: nec in errore, vt Samaritani. Et sic res habet. Quod autem Christus loquatur de sacrificio Missæ, quod in vltima cœna ab ipso institutum est, dubitari non potest. De quo enim alio loqueretur? Hoc magis ex sequenti capite constabit.

C A P. V.

Quid sentiat Apostolus Paulus de hoc sacrificio.

I. IN Apostolo Paulo habemus duo illustria loca pro sacrificio Eucharistiæ. Alter est, 1. Cor. 10. 15. *Fugite ab idolorum cultura. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Videte Israël secundum carnem: nonne qui edunt hostias*

participes sunt altaris? Quid ergo? Dico, quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? Sed qua immolant Gentes, demoniis immolant, non Deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum. Non potestis mensa Domini participes esse, & mensa demoniorum.

2. Hic agnoscit Apostolus triplicem mensam, seu triplex altare. Vnum, in quo gentiles sacrificant idolis seu dæmoniis. Alterum, in quo Iudæi offerunt Deo victimas ex animalibus. Tertium, in quo Christiani offerunt corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini. At quorsum? Vult probare, Corinthios debere abstinere ab idolotythis, id est, à carnibus, quæ idolis seu dæmoniis sunt oblatae. Hoc sic probat: Qui comedit de victimis, quæ in altari idololatræ sunt oblatae sunt idolis seu dæmoniis, ille est particeps altaris seu sacrificij idololatræ, & consequenter est cultor idolorum seu dæmoniorum: Sed vos, cum sitis Christiani, non debetis esse participes altaris seu sacrificij idololatræ, neque cultores idolorum (*fugite, inquit, ab idolorum cultura.*) Ergo non debetis comedere de victimis, quæ immolatae sunt idolis. Maiorem probat à simili: Et utitur duplici exemplo: altero Christianorum, altero Iudæorum, hoc modo: Christiani, qui sumunt de corpore & sanguine Christi, sunt participes altaris seu sacrificij Christi. At Iudæi, qui comedunt de victimis Mosaicis, sunt participes altaris seu sacrificij Mosaici: Ergo similiter, qui comedunt de victimis, quæ immolatae sunt idolis, seu dæmoniis, sunt participes altaris seu sacrificij idololatræ. At nemo potest simul esse particeps altaris Christi & idolorum: Ergo, si vultis esse participes altaris Christi, debetis abstinere ab altari & sacrificio idolorum: aut si ab hoc non abstin-

netis,

netis, non potestis esse participes altaris Christi. Hic est discursus Apostoli, Ex quo patet, non minus apud Christianos, quàm apud Iudæos & gentiles esse altare, sacrificium, & participâtes de sacrificio. Et quidem sacrificium Christianorû consistere in oblatione corporis & sanguinis Christi, sub specie panis & vini. Hoc enim expressè significat Apostolus, cum ait: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

3. Alter locus est Hebr. 7. 12. *Translato sacerdotio, necesse est, ut & legis translatio fiat.* Vbi sub nomine sacerdotij comprehenditur etiam sacrificium: & per legem intelligitur lex diuini cultus. Est ergo hic sensus verborum Apostoli: Sacrificium & lex diuini cultus ita connexa sunt, ut vnum sine altero esse non possit: & vno translato, alterum quoque trãsferri necesse sit. Vnde sicut est triplex lex, quæ præscribit diuinum cultum: Vna naturalis, ab Adamo vsque ad Moysen: Altera Mosaica, à Mose vsque ad Christum: Tertia Euangelica, à Christo vsque ad finem mundi: ita triplex debet esse sacrificium: vnum, quo colitur Deus iuxta legem naturalem: alterum, quo colitur iuxta Mosaicam: tertium, quo iuxta Euangelicam. Et quotiescunque lex diuini cultus mutatur, toties sacrificium mutari necesse est.

4. Hoc clarius sic explico. Sicut homo constat duplici parte, nempe anima & corpore; ita lex præscribit illi duplicem cultum, quem tenetur Deo exhibere: vnum internum, alterum externum. Internus consistit in actu fidei, spei, timoris, dilectionis. Externus in solo sacrificio. Nam reliqui externi cultus, quicunque illi sint, possunt etiam hominibus exhiberi.

Solum sacrificium peculiariter institutum est ad colendum Deum. Eo igitur sublato, nihil reliquum est, quo Deum speciali ratione colamus. Hinc sequitur, legem, quæ præscribit externum cultum Dei, non alium præscribere, nisi sacrificium, quia nullus alius est. Deinde, eiusmodi legem, nec mutari, nec abrogari, nec restaurari posse, nisi mutato, aut abrogato, aut restaurato sacrificio.

§. Hinc tandem ita concludo. Vbicunque est peculiaris lex & religio, ibi debet esse peculiare sacrificium, quo Deus ex præscripto illius legis colitur: sed apud Christianos est peculiaris lex & religio, nempe Evangelica, distincta à lege naturali & Mosaica: Ergo apud Christianos est peculiare sacrificium, quo Deus colitur, distinctum à naturali & Mosaico. At hoc non potest esse aliud, quam incruentum sacrificium Eucharistiæ: Ergo illud est. Maior patet ex dictis. Minorem probò, quia si esset aliud, maximè esset cruentum, quod semel in cruce peractum est. Sed non est. Primò, quia illud à Christo, tanquam communi redemptore, pro omnibus oblatum est, tam iis, qui vixerunt in lege naturæ & Mosaica, quam qui viuunt in Evangelica. *Pro omnibus enim mortuus est Christus.* Sicut ergo præter illud, fuit aliud in lege naturæ, & aliud in Mosaica: sic etiam aliud est in Evangelica. Et sicut sacrificium legis naturæ & Mosaicæ erat typus seu figura futuri sacrificij cruenti (Hebr. 10.) sic nostrum est imago seu repræsentatio præteriti (1. Corinth. 11.) Secundò, quia lex diuini cultus debet obligare eos, qui subiecti sunt legi. Sicut ergo Patriarchæ & Prophetæ, qui subiecti erant legi naturali & Mosaicæ, non obligabantur Deum colere, nisi per sacrificia, quæ repræsentabant futurum sacrificium crucis:

ita nos, qui subiecti sumus legi Euangelicæ, non obligamur Deum colere, nisi per sacrificium Eucharistiæ, quod repræsentat præteritum sacrificium crucis. Ergo signum est, quòd lex diuini cultus, tam in veteri, quàm in nouo Testamento, non respiciat immediatè cruentum sacrificium crucis; sed potius alia sacrificia, quatenus illius, siue futuri, siue præteriti, repræsentatiua sunt.

C A P V T V I.

Quid sentiant antiqui Patres de hoc sacrificio.

1. **A**Ntiqui Patres tam disertè & clarè loquuntur de sacrificio Eucharistiæ, in quo Christus sub specie panis & vini quotidie offertur in Ecclesia, vt nemo, qui illos aspexerit, de ipsorum sententia dubitare possit. Hoc quinque modis ostendo.

2. Primò, quia quando loquuntur de Eucharistia, passim vsurpant has voces, *sacrificium, oblatio, immolatio, hostia, victima, offerre, sacrificare, immolare*. Ita Andreas Apostolus, Hippolytus martyr, Ambrosius, Gregorius, Nyssenus, Chrysofomus, Augustinus, Cyrillus, Leo, Fulgentius, & alij, apud Bellarminum lib. 1. de Missa, cap. 15.

3. Secundò, quia requirunt altaria ad celebrandam Eucharistiam. Altaria autem non eriguntur, nisi ratione sacrificij. Supponunt ergo, Eucharistiam esse sacrificium. Ita Cyprianus, Eusebius, Optatus Mileuitanus, Ambrosius, Nazianzenus, Nyssenus, Chrysofomus, Hieronymus, Augustinus, & alij apud eundem cap. 16.

4. Tertiò, quia ministros, qui Eucharistiã offerunt, vocant *Sacerdotes*: & eorum ministerium, *sacerdotium*. Proprium autem munus Sacerdotis est, offerre sacrificium, Hebr. 5.1. & cap. 8.3. Ita Gaudentius, Hieronymus, Ambrosius, Eusebius, Cyprianus, Tertullianus, Augustinus, Chrysostomus, & alij apud eundem c.17.

5. Quartò, quia docent, Eucharistiam celebrari & offerri posse pro viuis & defunctis: pro pace & incolumitate: & generatim, pro omnibus necessitatibus, tam corporis, quàm animi: quod sanè non dicerent, nisi putarent esse verum sacrificiũ. Ita Chrysostomus & Augustinus variis locis, apud eundem cap.19.

6. Quintò, quia dicunt Melchisedechum fuisse verum Sacerdotem, & obtulisse panem & vinum in sacrificium: & hoc modo præfigurasse incruentum sacrificium, quod Christus sub specie panis & vini instituit in vltima cœna: Eãmque ob causam Christum in scriptura vocari *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech*. Ita Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Eusebius, Hieronymus, Augustinus, & alij supra citati libro 1. cap.4.

7. His addi possunt, qui vaticinium Malachiæ, de quo supra dictum est, interpretantur de sacrificio Eucharistiæ, vt Iustinus martyr, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Eusebius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, & plures alij, apud Bellarminum lib.1. cap.10.

8. Ex quibus omnibus abundè constat de sententia antiquorum Patrum, neque necesse est, integra eorum testimonia huc transcribere, cum Aduersarij cõcedant eos ita sentire. Nam Kemnitius in Examine, de iis sic scribit: *Negari non potest, veteres, quando loquuntur de celebratione cœnæ dominicæ, vsurpare vocabula sacrificij.*

sacrificij, immolationis, hostiæ, victimæ: item, uti verbis offerre, sacrificare, immolare. Similia habent Lutherus & Calvinus, ut sequenti cap. videbimus.

C A P V T VII.

Quid sentiant Christiani hoc tempore.

1. **C**atholici docent Eucharistiam esse verum ac propriè dictum sacrificium, ut patet ex Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 1. & sequentibus: & ibidem can. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, anathema sit.* Et in formula professionis fidei. *Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis.*

2. Lutherani & Calvinistæ, negant esse verum sacrificium: & quod grauius est, per contemptum vocant, *horribile sacrilegium, idololatriam, sacrificij crucis Christi abnegationem, commentum Papisticum, abominationem, exitialem voraginem, & si quæ similia cogitare possunt.* Ita post Calvinum David Pareus in commentario Epistolæ ad Hebræos, & alij eiusdem farinae Nouatores.

3. Vtri rectiùs, videndum est. Catholici nituntur quinque fundamentis. 1. figuris veteris Testamenti. 2. vaticinijs Prophetarum. 3. colloquio Christi cum Samaritana. 4. autoritate Pauli Apostoli. 5. consensu antiquorum Patrum & totius Ecclesiæ. Ex his formant totidem argumenta. Primum, oblatio panis & vini à Melchisedech facta, & celebratio agni Paschalis, & iuge sacrificium Iudæorum, fuerunt typi seu figuræ celebrationis Eucharistiæ: sed illa erant vera sacri-
ficia:

ficia: Ergo & celebratio Eucharistiæ est verum sacrificium. Secundum, Isaias, Daniel & Malachias prædixerunt in nouo Testamento fore Sacerdotes, altaria, & iuge sacrificium seu oblationem mundam in omni loco offerendam. Hoc non potest intelligi, nisi de sacrificio Eucharistiæ. Ergo de illo vaticinati sunt. Tertium, Christus dedit hoc discrimen inter sacrificium Iudæorum & Christianorum, quod illud fuerit alligatum certo loco: hoc in omni loco offerri possit. Est autem locutus de sacrificio propriè dicto: Ergo apud Christianos datur aliquod sacrificium propriè dictum, quod in omni loco offerri potest. Hoc autem non est sacrificium crucis cruentum quod semel tantum, & vno loco oblatum est: Ergo est sacrificium Eucharistiæ incruentum, quod quotidie in omnibus Ecclesijs offertur. Quartum, Apostolus volens probare, eos esse participes sacrificij idololatriæ, qui comedunt de victimis oblatis in altari idololatriæ: vsus est tali discursu: Qui sumunt de corpore & sanguine Domini, oblatis in altari Christi, sunt participes sacrificij Christiani. Et similiter, qui sumunt de victimis oblatis in altari Mosaico, sunt participes sacrificij Mosaici: Ergo pari ratione, qui sumunt de oblatis in altari idololatriæ, sunt participes sacrificij idololatriæ. Hic autem discursus supponit, non minus apud Christianos esse verum sacrificium & altare, quàm apud Iudæos olim fuerit. Deinde idem Apostolus docet, sacrificium esse, vbicunq; lex est: sed apud Christianos est vera lex: Ergo verum sacrificium. Quintò, omnes Patres cum tota antiquitate, & communi populorum suffragio, docent celebrationem Eucharistiæ esse verum sacrificium: At non est verisimile, omnes, quotquot in antiqua Ecclesia vixerunt, in re tanta errasse: Ergo potius statuendum est,

ita

ita rem habere: & temerarios esse Nouatores, qui nunc aliter sentiunt.

4. Hæc Catholicorum argumenta sunt. Quid nunc Aduersarij? Fundant se primò in disputatione diaboli cum Luthero. Secundò, in simplici negatione omnium argumentorum, quæ nunc allata sunt. *Si nihil habetur*, (inquit Lutherus de capt. Babylonica) *quod dicatur, tutius est omnia negare, quàm Missam sacrificium esse concedere*. Breue compendium. Tertiò, in contemptu omnium Patrum & toties antiquitatis. Lutherus in libro de abroganda Missa; *Profiteor in primis aduersus eos, qui clamaturi sunt, quod contra ritum Ecclesiæ, contra statuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum*. Et in lib. contra Regem Angliæ: *Ultimo dicta Patrum inducit Rex pro Missario sacrificio, & ridet meam stultitiam, quod solus velim sapere præ omnibus. Hoc est, quod dixi Thomisticos asinos nihil habere, quod producant, nisi multitudinem hominum, & usum antiquum*. Et in lib. de Missa priuata: *Hic non moramur, si clamitent Papista, Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, ut dixi, hominum dicta aut facta, nihil in tam magnis causis curamus. Scimus enim ipsos Prophetas lapsos esse, adeoque Apostolos: verbo Christi iudicamus Ecclesiã, adeoque ipsos Angelos*. Similia habet Nouatores alij. Calvinus libro 4. Inst. c. 18. §. 1. *Pestilentissimo errore Satan totum pene orbem excacauit, ut crederet Missam sacrificium*. Et infra §. 12. *Non est, cur vlla hominum autoritate, vel annorum præscriptione patiamur nos moneri*. Kemnitius in Examine Concilij Tridentini: *Neque veterum qualescumque sententia, sed Scriptura canonica regula est in hac controuersia*.

5. Æstimet nunc prudens Lector, quos sequi volet, nos, an aduersarios? Nos tenemus viam antiquorum Patrum, & cum ijs Scripturam interpretamur.

Ad

Aduersarij reijciunt totam antiquitatem. Aiunt, non modo Patres, sed etiam Prophetas, & Apostolos, & totam Ecclesiam errasse: se solos non errasse. Imò, se Iudices esse Ecclesiæ, Apostolorum, atque adeò Angelorum. Magnus spiritus: magna præsumptio. Videamus tamen, quæ argumenta contra nos adferant. Ea duplicia sunt. Alia, quibus contendunt, Eucharistiam non esse sacrificium: alia, quibus vrgent, non esse sacrificium propitiatorium pro peccatis. Hæc cap. 12. examinabimus. Nunc priora discutienda sunt. Et quidem hæc potissimum.

Argumenta Nouatorum.

6. *Primum*, Sacrificium debet offerri Deo, non autem comedi ab hominibus: At Eucharistia comeditur ab hominibus: Ergo non est sacrificium. *Respondeo.* Maior, quoad posteriorem partem, apertè falsa est. Nā agnus Paschalis erat verum sacrificium, & tamen comedebatur ab Hebræis. Nec enim pugnant hæc duo inter se: Totum sacrificium offertur Deo: & tamen sacrificium, vel pars eius, comeditur ab hominibus. Hoc non solum patet in Paschali, qui totus offerebatur Deo, & totus comedebatur à populo: sed etiam in hostijs pacificis, quæ integrè offerebantur Deo, & tamen pars earum cedebat in vsum & Sacerdotum & offerentium. Eodem modo in Eucharistia. Tota offertur Deo, & tota sumitur à fidelibus. Offertur Deo, ad ipsius gloriam & honorem: sumitur à fidelibus, ad illorum salutem & vtilitatē. Potest enim vna eademq; res, quatenus honorifica est, seruire vni: & quatenus utilis est, seruire alteri. Imò commune est omnibus creaturis

ris inferioribus , vt seruiant Deo ad ipsius gloriam & honorem, nobis autem, ad nostram commoditatem & salutem. *Dices* : Holocaustum non comeditur ab hominibus, sed totum consumitur ad honorem Dei: Ergo saltem Eucharistia non est holocaustum, quod tamen docent Catholici. *Respondeo*. Catholici non docent esse holocaustum Mosaicum, quod totum debebat comburi, & in futurum resolui : sed esse perfectius omnibus sacrificijs Mosaicis, etiam holocaustis, quia Christus, qui offertur in Eucharistia, est præstantior omnibus animalibus, quæ offerebantur in sacrificijs & holocaustis Mosaicis.

7. *Alterum* : Id, quod est sacramentum, non potest simul esse sacrificium : sed Eucharistia est sacramentum : Ergo non potest simul esse sacrificium. Maior probatur, quia sacramentum & sacrificium opponuntur. Nam in sacramento accipimus aliquid à Deo : in sacrificio damus aliquid Deo. At ratio accepti & ratio dati non possunt simul in vna eademque re consistere. *Respondeo*. Maior falsa est, etiam aduersariorum concessione. Nam Plessæus Calvinista, cum tota Synodo Capicensi, libro primo de Eucharistia, cap. 1. expressè ait, agnum Paschalem fuisse simul sacramentum & sacrificium. Quod etiam ex Scholasticis docet D. Thom. & plures alij. Si ergo agno Paschali non repugnat simul esse sacramentum & sacrificium, cur repugnet Eucharistiæ ? Non video. Nec obstat, quod sacramento aliquid accipiamus à Deo, & in sacrificio aliquid ei offeramus. Nam hæc duo posse simul consistere, iam ostensum est in agno Paschali: qui totus offerebatur Deo ad ipsius honorem, & totus comedebatur à Iudæis ad illorum salutem. Idem fit in Eucharistia. Et sanè, si id, quod à Deo accipimus,

non

non liceret offerre Deo, nullum foret sacrificium Omnia enim, quæ Deo offerimus, à Deo accepimus, iuxta illud 1. Paralip. 29. i 4. *Tua sunt omnia : Et quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

8. *Tertium*, Christus in vltima cœna, quando instituit Eucharistiam, non dixit, *offerte*, sed *comedite & bibite*. Ergo Eucharistia ex institutione Christi, non est sacrificium, sed sacramentum tantum. *Respondeo*. Tamen si non sit vsus illo vocabulo, *offerte* : vsus tamen est alio equipollente, cum dixit. *Hoc facite in meam commemorationem*, id est, post hac celebrate Eucharistiã, quam nunc instituo, pro gratiarum actione, in memoriam meæ mortis, quam pro vobis, & toto humano genere subiturus sum. Est autem duplex gratiarum actio. Vna interna, quando quis interno affectu gratum se exhibet Deo pro accepto beneficio. Altera externa, quando externo ac sensibili signo declarat internum animi affectum, & gratificandi voluntatem. Vtramque requirit Christus à nobis pro beneficio suæ mortis ac passionis. Et quidem internam vult fieri per internum animi affectum: externam, per celebrationem Eucharistiæ. Porrò, sicut interna gratiarum actio consistit in interna oblatione, qua quis affectum suum offert Deo pro accepto beneficio : sic etiam externa consistit in oblatione, qua externum signum sui affectus exhibet Deo. Vnde sequitur, omnem gratiarum actionem consistere in quadã oblatione, respectu Dei benefactoris. Cum ergo celebratio Eucharistię, ex Christi institutione, sit quædam externa gratiarum actio, necesse est eam in externa oblatione consistere. Vnde cum dixit Christus : *Hoc facite in meam commemorationem* : plus dixit, quàm si solũ dixisset, *offerte*. Hoc enim amplius dixit : *Offerte in memoriam tanti beneficij à me accepti.*

9. Idem alia via sic ostendo. Christus obtulit seipsum Deo in ara crucis, per modum veri cruenti sacrificij, vt omnes fatentur cum Apostolo, Heb. 9. & 10. Ac simul voluit, vt hæc cruenta oblatio repræsentaretur nobis, & quotidie in memoriam reuocaretur per celebrationem Eucharistiæ, cum dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Ergo necesse est, in celebratione Eucharistiæ fieri aliquam oblationem incruentâ, quæ sit repræsentatio illius cruentæ oblationis in cruce. Et hoc significat D. Augustinus lib. 20. contra Faustum cap. 18. cum ait: *Christiani, iam peracti sacrificij in cruce: memoriam celebrant sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi.* Vbi in Eucharistia coniungit hæc duo, *oblationem & participationem Christi.* Igitur secundum Augustinum, & offertur Christus in Eucharistia, & sumitur. offertur Deo, ad ipsius honorem: sumitur à fidelibus ad ipsorum salutem & vtilitatem. Et hoc est, quod supra dixi in solutione primi & secundi argumenti. Vnde patet, in his omnibus Augustinum nobiscum sentire contra Nouatores, quod ipsi negare non audent.

10. *Quartum:* Christus est Sacerdos in æternum: ergo nullum habet successorem aut vicarium in Sacerdotio. Ergo iam nulli sunt Sacerdotes in terris: Ergo nec sacrificia propriè dicta. Et confirmatur ex Apostolo, Heb. 7. vbi dicit, ideò in veteri Testamento fuisse plures Sacerdotes, quorum vnus alteri succederet, quia singuli erant mortales, ac proinde debebāt alij atque alij semper succedere. Christus autem est immortalis: Ergo non indiget successoribus & vicariis. *Respondeo.* Aliud est, esse successorem alterius: aliud, esse ministrum seu vicarium. Dupliciter enim hæc differunt. Primò, quia successor est eiusdem dignitatis

ac potestatis cum eo, cui succedit: non item minister seu vicarius cum eo, cuius minister aut vicarius est. Secundò, successor non nisi post mortem aut depositionem aliterius constituitur. At vicarius seu minister solet constitui, dum adhuc viuit is, cui subseruit. Vtrumque patet in Rege. Is quamdiu viuit, & in eo officio manet, non habet successorem cum pari potestate: habet tamen vicarios & ministros, qui illi subseruiunt. Similiter fit in nostro proposito. Christus non habet successorem in sacerdotio cum pari potestate, quia semper viuit, vt rectè argumentatur Apostolus. Habet tamen ministros seu vicarios, qui illi subseruiunt in officio sacerdotali. Idem factum est in Aarone, seruata proportione. Quamdiu vixit, non habuit successores cum pari potestate: habuit tamen inferiores Sacerdotes & Leuitas, qui illi ministrabant. Et quid hic difficultatis est? Nihil sanè. Sed Nouatores omnia confundunt, vt facilius decipiant incautos.

11. *Quintum*: Sacrificium crucis habet vim infinitã & æternam: Ergo non indigemus alio sacrificio: Ergo multiplicare tot sacrificia Missæ, nihil est aliud, quàm negare virtutem & sufficientiam sacrificij crucis. Et confirmatur ex Apostolo, qui sæpe asserit, vnam oblationem Christi in cruce sufficere, nec alia opus esse. Hebr. 9. 26. *Semel ad destructionem peccati, per hostiam suã apparuit.* Et v. 28. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Et c. 10. 10. *Sanctificati sumus per oblationem corporis semel.* Et v. 14. *Vna oblatione, consummauit in sempiternum sanctificatio.* Quid ergo opus est sacrificio Missatico? *Respondeo.* Hoc argumentum dupliciter potest retorqueri. Primò sic: Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam: ergo non opus est Baptismo. Eucharistiã, fide, spe, charitate, oratione: Er-

go multiplicare hæc omnia , nihil aliud est, quàm negare virtutem & sufficientiam sacrificij crucis. Secundo sic: Sacrificium crucis habet vim infinitam & æternam respectu omnium hominum, ab initio mundi vsque ad finem. Ergo omnia alia sacrificia sunt superflua: Ergo multiplicare tot sacrificia Mosaica nihil aliud est, quàm negare vim & sufficientiam sacrificij crucis. Quid hic dicent Nouatores?

12. Sed ad rem. Sacrificium crucis habet infinitam & æternam vim sanctificandi homines : nec opus est alio sacrificio crucis aut eiusdem sacrificij crucis repetitione: Vel quod idem est, non opus est, vt alius Christus moriatur pro nobis, aut vt idem Christus sæpius moriatur. Nam semel moriendo, sufficientissimè satisfecit Deo Patri pro nobis. Et hoc vult Apostolus lococitato. Duo tamen necessaria sunt. Vnum, vt simus memores illius tanti beneficij, vel iam accepti, vel olim promissi. Alterum, vt fructus illius beneficij & satisfactionis in particulari nobis applicetur. Vtrumque fit per fidem , sacramenta , sacrificia , prædicationem verbi , & similia instrumenta à Deo ordinata, non solùm in veteri , sed etiam in nouo Testamento. Ergo nihil illorum superfluum est. Sicut ergo non sequitur : sacrificium crucis habet infinitam vim: Ergo superflua sunt Sacramenta nouæ legis : ita non sequitur; Habet infinitam vim : Ergo superfluum est sacrificium nouæ legis. Nec hoc, nec illa superflua sunt. Non enim ordinantur ad augendam vim sacrificij crucis, quæ cum infinita sit, non indiget augmento : sed partim ad illam repræsentandam, partim ad fructum eius nobis applicandum. *Dices:* quid opus est applicare fructum sacrificij crucis per sacrificium Missæ, cum sufficienter applicari possit

per fidem, Baptismum & Eucharistiam? Ego vicissim dicam, quid opus est applicare per Baptismum & Eucharistiam, cum sufficienter applicari posset per fidem & sacrificium Missæ? O homo, tu quis es, ut dicas Deo, quare ordinasti sic?

13. Hæc sunt præcipua argumenta contra sacrificium Missæ. Alia, vel continent mera mendacia, quibus referendis libenter supersedeo: vel solùm contendunt, Missam non esse sacrificium propitiatorium pro peccatis, quæ in caput 12. reseruamus. Ea porrò, quæ iam illata & soluta sunt, vehementer confirmant nostram sententiam. Nam si ex vna parte spectemus communẽ cõsensum antiquorum Patrum & totius Ecclesiæ, cum solidissimis fundamentis ex Scriptura desumptis, ut supra visum est: ex altera, priuatam paucorum opinionem, quæ solùm in disputatione Diaboli, in contemptu totius antiquitatis, & in his pauculis nullius momenti argumentis fundata est: facillè æstimabimus non decere virum prudentem ac cordatum, ut propter has quisquilias & ineptias, relicto Christiani orbis consensu, ad hanc nouam sectam paucorum hominum sese adiungat.

C A P. VIII.

In quo consistat essentia huius Sacrificij.

I. **O**Mitto calumnias Nouatorum, qui populo persuadent, essentiam huius sacrificij, apud Catholicos, in quibusdam saltibus, gesticulationibus, & vestium ornamentis positam esse. Non ita est. Nec ipsi, si viri boni essent, ita loquerentur; neque

neque si faciant, necesse est refutare.

2. Catholici sic statuunt: In sacrificio duo spectari posse. 1. rem quæ offertur & sacrificatur. 2. actionem sacrificandi. Hinc duplex oritur quæstio. Vna, quæ sit illa res, quæ propriè offertur & sacrificatur in Missa? an scilicet panis & vinum? an verò corpus & sanguis Christi? Altera, quæ sit actio sacrificandi, in qua essentialiter consistit ratio sacrificij? Sunt autem 6. actiones in Missa, de quibus dubitari potest. Prima est oblatio panis & vini ante consecrationem. Secunda est ipsa consecratio, per quam panis & vinum conuertuntur in carnem & sanguinem Christi. Tertia est oblatio corporis & sanguinis Christi post consecrationem. Quarta est fractio & commistio sacramenti. Quinta est consumptio sacramenti à Sacerdote consecrante facta. Sexta est distributio, & sumptio à fidelibus facta. His positis ad vtramque quæstionem respondeo per duas sequentes conclusiones.

3. *Prima Conclusio*; Res, quæ primò & principaliter offertur in sacrificio Missæ, est corpus & sanguis Christi sub specie panis & vini. Ratio est euidens, quia sacrificium crucis cruentum, & sacrificium Missæ incruentum, non differunt, quoad substantiam rei oblatæ. Sed res oblata in sacrificio crucis, est Christus iuxta illud 1. Cor. 5. 7. *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Ergo etiam res oblata in sacrificio Missæ, est Christus. Et hoc definitum est in Concilio Tridentino, sess. 22. cap. 2. his verbis: *In hoc sacrificio Missæ idem ille Christus incruentè immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruento obrulit.*

4. *Dices*: illud principaliter offertur & sacrificatur, quod immolatur & destruitur ad honorem Dei, vt patet in omnibus sacrificiis Mosaicis: at solus panis

& vinum immolantur & destruuntur Eucharistia, nō autem corpus & sanguis Christi : Ergo solus panis & vinum principaliter offeruntur & sacrificantur. 2. quia res oblata in sacrificio, supponitur actioni sacrificandi, non autem resultat ex tali actione : vt patet in sacrificio agni Paschalis, vbi res oblata est agnus viuus, non autem cadauer eius, quod ex immolatione resultat. At panis & vinum supponuntur actioni sacrificandi, ergo panis & vinum sunt res oblata. Christus autem qui per actionem sacrificandi resultat, solum est sacramentum, seu sacer cibus, sicut erat agnus Paschalis post immolationem. 3. idem colligitur ex praxi Ecclesiæ, quæ offert panem & vinum, & vocat hostiam, seu rem oblatam. Et in quadam Antiph. dicit : *Sacerdos in æternum Christus secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum obtulit.* Eodē modo loquuntur Patres. Cyr. Epist. 63. *Panem & calicem mistum vino obtulit.* Et Iren. lib. 9. c. 3. 2. *Præcipit Christus Apostolis, vt primitias creaturarum, scilicet panem & vinum, Deo in sacrificio offerat.* Et Alexand. 1. epist. 1. *Panis tantum & vinum aqua permistum, in sacrificio offerantur.*

5. *Respondeo*, res oblata potest esse duplex. Vna per modum materiæ, quæ supponitur actioni sacrificandi. Altera per modum termini, qui resultat per actionem sacrificandi. Igitur panis & vinum sunt res oblata per modum materiæ : corpus & sanguis Christi per modum termini resultantis. Idem seruata proportione, factum est in sacrificiis Mosaicis. Nam res oblata per modum materiæ erat, v. g. agnus viuens: per modū termini, agnus occisus & immolatus. Hoc tamen interest, quod in sacrificiis Mosaicis, res principaliter oblata, non erat terminus, sed materia: in nostro non materia, sed terminus. v. g. Agnus viuus erat res
princi

principaliter oblata: & eius destructio seu immolatio erat actio sacrificandi principaliter intenta in cultum Dei. At in Eucharistia, non panis & vinum, sed corpus & sanguis Christi, est res principaliter oblata: nec destructio panis & vini est per se intenta, sed solum in ordine ad introductionem corporis & sanguinis Christi; nec in destructione panis & vini, consistit principalis actio sacrificandi, sed in consecratione, qua substantia panis & vini mutatur in corpus & sanguinem Christi, ut in sequenti conclusione latius explicandum est.

6. *Secunda conclusio.* Sicut res oblata in sacrificio Missæ principaliter consistit in corpore & sanguine Christi, ut iam dictum est; sic actio sacrificandi principaliter consistit in consecratione: Seu quod idem est, sicut corpus & sanguis Christi, est ipsa victima, quæ offertur & consecratur. Ratio est, quia oblatio seu sacrificatio victimæ debet fieri à Sacerdote, tanquam à proprio ministro: At in lege Evangelica, solus Christus est principalis Sacerdos; alij verò, sunt secundarij Sacerdotes, & quasi ministri seu vicarij, qui in persona Christi offerunt & sacrificant: Ergo oblatio seu sacrificatio victimæ debet fieri, vel à Christo (ut contigit in vltima cæna) vel ab alijs secundarijs sacerdotibus in persona Christi, ut nunc contigit in sacrificio Missæ. At nulla actio fit à Sacerdotibus in persona Christi, nisi consecratio: Ergo in nulla actione consistit oblatio seu sacrificatio victimæ, nisi in consecratione. Minor probatur inductione, quia nec oblatio panis & vini, quæ fit ante consecrationem, nec similiter ea, quæ fit post consecrationem, adhibita est à Christo in vltima cæna, sed postea ab Ecclesia introducta: Ergo neutra fit in persona Christi.

Idem dicendum est de illa actione, qua hostia iam consecrata frangitur, & vna illius particula iniicitur in calicem consecratum; itémque de sumptione hostiæ & calicis, quæ fit à Sacerdote. Neutram enim legimus à Christo factam esse. Distributio verò, tametsi facta sit à Christo, iuxta illud; *Deditque discipulis suis*; non tamen fit in persona Christi, tanquam sacerdotis, quia non solum à Sacerdotibus, sed etiam à Diaconis fieri potest. Superest ergo sola consecratio, quæ & à Christo tanquam Sacerdote facta est, & quotidie fit à sacerdotibus in persona Christi. Cum enim dicunt Sacerdotes in consecratione; *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus*, non loquuntur in propria, sed in Christi persona. Non enim est illorum corpus & sanguis, sed solius Christi. Igitur in sola consecratione principaliter consistit oblatio victimæ, seu sacrificatio.

7. Et ita sentiunt antiqui Patres. Nam Irenæus libro 4. contra hæreses, cap. 32. dicit Christum docuisse *novi Testamenti novam oblationem*, cum dixit; *Hoc est corpus meum*. Cyprianus in sermone de cœna Domini sic scribit; *Ex quo à Domino dictum est, Hæc est caro mea; Hic est sanguis meus, quotiescuque his verbis, & hac fide actum est, panis iste substantialis, & calix benedictione solenni sacratus, existit medicamentum simul & holocaustum*. Vult dicere, per verba consecrationis, effici holocaustum seu sacrificium; quod nos asserimus. Similia habent alij Patres. Et ex scholasticis Bonaventura, & Thomas, Ioânes Maior, Alanus, Cassalius, apud Franciscum Suarez, 3. par. tom. 3. disput. 75.

8. Ut tota res melius intelligatur, distinctiùs explicanda est. Igitur in consecratione, quam solam dicimus esse de essentia huius sacrificij, tria spectari possunt,

possunt. Primò, destructio substantiæ panis & vini, facta in cultum & honorem Dei. Secundò, adductio, seu præsentia Christi, sub speciebus panis & vini, quæ etiam fit ad honorem & cultum Dei. Tertiò, mystica quædam mactatio, quæ fit per consecrationem vtriusque speciei, quatenus ex vi verborum, corpus & sanguis Christi sacramentaliter separantur, licet reipsa coniuncta sint per naturalem concomitantiam. Potest ergo disputari, an consecratio habeat rationem sacrificij, quatenus est destructio panis & vini; an verò, quatenus est adductio, seu præsentia Christi; an denique, quatenus est mystica mactatio? Huic annexa est alia quæstio, an ad rationem huius sacrificij necessaria sit consecratio vtriusque speciei; an verò sufficiat consecratio vnius?

9. Aliqui putant, consecrationem vnius sufficere, quatenus est destructio panis, & adductio corporis Christi; vel destructio vini, & adductio sanguinis Christi; nec opus esse consecratione vtriusque speciei, in qua fit mystica mactatio Christi, seu sacramentalis corporis & sanguinis Christi separatio. Ratio illorum est, quia in consecratione vnius speciei non solum reperitur actio sacrificandi, sed etiam victima, quæ sacrificatur & offertur, nempe Christus sub specie sacramentali.

10. Alij rectiùs sentiunt, consecrationem vtriusque speciei necessariam esse, non solum quatenus est destructio substantiæ panis & vini, & simul adductio corporis & sanguinis Christi; sed etiam quatenus est mystica mactatio, quæ fit, quando vi verborum mysticè separatur corpus à sanguine Christi. Et ratio est, quia hoc incruentum sacrificium Missæ, de quo agimus, debet esse repræsentatio cruenti sacrificij crucis,

vt sæpè dictum est: Ergo debet includere consecrationem vtriusque speciei, quatenus habet rationem mysticæ maectationis, id est, quatenus expressè repræsentat mortem & passionem Christi. Hoc sensu loquitur Augustinus apud Gratianum, cap. Semel de consecrat. distinct. 2. cùm ait; *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in Sacramento.*

11. Superfunt aliquot obiectiones diluendæ; quarum duæ priores contendunt, consecrationem non esse de essentia sacrificij Missæ; reliquæ, non solum consecrationem esse de essentia, sed etiam sumptionem, quæ fit à Sacerdote sacrificante. *Prima est;* productio, qua primum producitur victima in rerum natura, non est ipsa oblatio seu sacrificatio victimæ, sed illam necessariò præcedit, vt patet inductione. Nam prius est Agnū nasci, quàm immolari; prius est, Christum concipi in vtero materno, quàm offerri in cruce. At consecratio est quasi productio Christi, quia per illam fit Christus præsens, cum antea non esset præsens: Ergo consecratio non est oblatio seu immolatio Christi, sed illam præcedit. *Respondeo.* Hoc argumentum procedit de aliis sacrificiis, in quibus res principaliter oblata, habet se per modum materiæ; non autem in nostro, in quo res principaliter oblata, habet se per modum termini. Hoc supra à me notatum est. Nunc clariùs sic explico. Productio materiæ, quæ offertur in sacrificio, semper est prior oblatione seu sacrificiatione, vt benè ostenditur in exemplis allatis. At productio termini, qui resultat ex materia, non est prior oblatione seu sacrificiatione, sed est ipsa oblatio seu sacrificatio. Hoc patet in nostro sacrificio.

12. *Secunda obiectio.* In die Parasceues offertur verum

rum sacrificium absque consecratione, quia fit oblatio ex præsanctificatis, vt loquuntur Theologi: Ergo consecratio non est de essentia sacrificij. Antecedens probatur primò, ex oratione, quam Ecclesia in officio illius diei profert, cum ait; *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur à te Domine: & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus.* Et postea subdit sacerdos; *Orate fratres, vt meum & vestrum sacrificium &c.* Secundò, quia non est verisimile, Ecclesiam illo die carere sacrificio, cum dicat Augustin. epist. 118. cap. 2. *Omni diebus offertur Deo sacrificium in Ecclesia.* Respondeo. In die Parasceues non offertur sacrificium incruentum, vt notat D. Thomas 3. part. q. 83, art. 2. ad secundum, quia eo die cruentum sacrificium oblatum est in cruce. Idem sentiunt plerique Scholastici in 4. dist. 13. & Rabanus lib. de institutione Clericorum cap. 67. vbi hoc confirmat ex figura huius mysterij. Nam sicut in veteri Testamento, eo die, quo semel in anno summus sacerdos intrabat in sancta sanctorum, alij sacerdotes non sacrificabant; ita in nouo Testamento, eo die, quo Christus tanquam supremus Pontifex, obtulit seipsum in ara crucis, consentaneum est, alios sacerdotes, qui sunt ministri Christi, non offerre sacrificium. Eodem spectat illud Hugonis de S. Victore, lib. 3. miscell. cap. 43. *Non sacrificant amici, dum trucidant inimici.* Et ratio est, quam superius attigi, quia nullum potest fieri sacrificium nouæ Legis, in quo Christus non sit principale offerens. At in die Parasceues, quando celebratur officium in Ecclesia, nihil fit in persona Christi: Ergo tunc non offertur sacrificiũ. Nec obstat, quod in oratione Ecclesiæ, supra allegata, fiat mentio sacrificij. Ibi enim nomine sacrificij, non signi

significatur actio sacrificandi, de qua hic disputamus; sed victima, seu hostia sacrificata, quæ tunc verè præsens est. Quod autem Augustinus generatim dicit, *amnis diebus offerri sacrificium in Ecclesia*; non excludit singularem exceptionem vnius alicuius diei.

13. *Tertio obiectio.* De essentia sacrificij sunt hæc duo. 1. vt victima realiter immutetur. 2. vt sumatur à Sacerdote: At neutrum fit per solam cõsecrationem, nisi accedat sumptio Sacerdotis: Ergo hæc sumptio est de essentia sacrificij. Maior est D. Thom. 3. part. q. 82. artic. 4. vbi citat Dionysium, Augustinum, & illud ex Concilio Toletano XII. *Quale erit sacrificium, cuius neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* quod etiam citatur apud Gratianum, cap. Relatum, de consecratione, dist. 2. *Respondeo.* In hac obiectioe duo sumuntur. Vnum, quod realis immutatio victimæ sit de essentia sacrificij. Hoc verum est, sed cum hac distinctione. Materia, quæ offertur, debet realiter immutari, non tamen necesse est, terminum resultantem ex materia, realiter immutari: Et sic fit in nostro sacrificio. Nam panis & vinum, quæ sunt materia illius, realiter mutantur in corpus & sanguinem Christi. Alterum, quod sumptio à Sacerdote facta, sit de essentia sacrificij. Hoc falsum est. Nam in veteri Testamento holocaustum erat præstantissimum inter omnia sacrificia, & tamen ex eo non sumebat Sacerdos. Sed ex hac solutione oriuntur duæ aliæ obiectioes: vna circa realem immutationem, altera circa sumptionem Sacerdotis. Est ergo

14. *Quarta obiectio.* Realis immutatio, quæ fit in externo & visibili sacrificio, debet esse externa & visibilis: at illa mutatio, qua panis & vinum mutantur in corpus & sanguinem Christi, nõ est externa & visibilis,

bilis, sed occulta. Ergo non sufficit ad rationem externi & visibilis sacrificij: Ergo requiritur alia mutatio nempe sumptio sacerdotis. *Respondeo*, illa mutatio, qua panis & vinum mutantur in corpus & sanguinem Christi, potest dupliciter spectari. Primò, præcisè, secundum se; & sic occulta est. Secundò, quatenus perficitur externo verbo, *Hoc est corpus meum*; & sic non est occulta, sed sensibilis & externa: quod dici solet de cōtritione, quæ in se spectata, occulta est, quatenus verò per externam peccatorum confessionem manifestatur, non est occulta. Et in nostro sacrificio idem est de Christo, qui est sensibilis & externa victima; non secundum se, sed quatenus per externas species panis & vini representatur.

15. *Quinta obiectio*. Si sumptio sacerdotis non est de essentia sacrificij, ergo non est iure diuino necessaria: hoc autem falsum est, quia sacerdos sacrificans iure diuino tenetur ad sumendum sacramentum sub vtraque specie, vt docet D. Thom. 3. part. quæst. 82. art. 4. Et citat illud, quod supra attigi ex Conc. Toletano: *Quale erit sacrificium, cuius neq; ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?* idem colligitur ex Conc. Tridentino, sess. 13. c. 8. vbi dicit, *Semper in Ecclesia Dei morem fuisse, vt Sacerdotes celebrantes seipsos communicarent*. Et D. Thom. quæst. 38. art. 6. ad 1. ait, si contingat sacerdotem consecrantem non posse sumere Eucharistiam, vt si subita morte aut morbo impediatur, debere alium substitui, qui sacrificium perficiat; quod etiam habetur in regulis Missalis, & apud Gratianum cap. *Illud*, & c. *Nihil* 7. quæst. 1. *Respondeo*. Est autem præceptum sacerdotibus, vt vtramque speciem sumant; non tamen constat, an sit iuris diuini. Porro, hoc præceptum qualecunque sit, siue iuris diuini, siue humani, non ideo

datum est sacerdotibus, ut per sumptionem utriusque speciei sacrificent, sed ut participent de oblato sacrificio, & ipso opere ostendant, se consentire sacrificio, ut explicat D. Thomas q. 82. art. 4. Unde non sequitur, sumptionem pertinere ad essentiam sacrificij, sed tantum ad usum.

16. *Quæres;* Tametsi sumptio non sit de essentia huius sacrificij, ut iam satis ostensum est; an saltem ordo ad sumptionem sit de essentia illius? Hoc aliqui affirmant. Et sanè probabiliter. Nam hoc sacrificium, tametsi per se primo institutum sit ad cultum Deo exhibendum, sicut omnia alia sacrificia; tamen secundariò institui potuit ad spiritalem animæ refectionem; Et sic ordo ad sumptionem potest aliquo modo dici de essentia huius sacrificij, licet ipsa sumptio sit tantum extrinseca eius perfectio. Vide Franciscum Suarez disp. 75.

C A P. IX.

An sacrificium missæ essentialiter differat ab omnibus alijs sacrificijs?

I. **E**Xposui hætenus, in quo consistat essentia huius sacrificij, tum ex parte rei oblatæ, tum ex parte actionis sacrificandi. Hinc facilè constabit, an essentialiter differat ab alijs sacrificijs. 1. ab incruento sacrificio in ultima cœna. 2. à cruento sacrificio in cruce. 3. à sacrificijs veteris Testamenti. Ulterius constabit, an sit essentialiter perfectius illis omnibus.

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ non differt essentialiter ab incruento sacrificio, quod in ultima cœna

cœna oblatum est; sed tantū accidentaliter. Prior pars patet, quia illa duo sacrificia conueniunt in re oblata, in actione sacrificandi, & in principali offerente: Ergo conueniunt in essentialibus. Posterior probatur, quia differunt in multis accidentibus. Primò, in qualitate rei oblatae. Nam in cœna oblatum est Christus mortalis, nunc offertur immortalis & gloriosus. Secundò, in offerente proximo. In cœna, Christus per se obtulit; nunc offert per ministerium. Tertiò, in effectu morali. In cœna fuit meritorium & satisfactorium ex parte Christi offerentis; nunc non est tale, quia Christus iam non est in statu merendi & satisfaciendi. Quartò, in significando. In cœna significabat mortem Christi futuram; nunc significat præteritam. Quintò, in alijs circumstantijs, partim physicis, in loco, tempore, diuersitate panis & vini; partim moralibus, vt in ceremonijs, ritibus, & apparatu vestium. Vide Suarez, disp. 76.

3. *Secunda conclusio.* Sacrificium Missæ conuenit cum sacrificio crucis in re oblata, & in principali offerente; differt tamen in multis. Primò in actione & ritu sacrificandi. Secundò, in externa specie rei oblatae. Tertiò, in proximo offerente. Quartò, in effectu. Quintò, in significando. Hæc omnia superius explicata sunt, cap. secundo. Solùm quæri hic potest, an hæc differentia sint essentialia? Et potissima difficultas est de prima. Nam reliquas accidentales esse, facile concessero. Ego sic sentio. Sacrificium dupliciter sumi potest. Primò, pro re oblata seu sacrificata. Secundò, pro actione offerendi seu sacrificandi. Priori modo, essentia eius spectari debet ex parte rei oblatae, seu victimæ; posteriori, ex parte actionis, seu ritus offerendi & sacrificandi. Hinc sequitur primò, sacrificium missæ,
& sa

& sacrificium crucis, ex parte rei oblatae, non distingui essentialiter; ac proinde hoc sensu non esse duo, sed vnum sacrificium, secundum speciem essentialem. Secundò, distingui tamen essentialiter ex parte ritus seu actionis sacrificandi; & hoc sensu esse duo sacrificia, non vnum. Nam actio vtriusque diuersa est. Christus enim in sacrificio crucis oblatus est per realem occisionem & mortem; at in sacrificio Missæ, offertur per consecrationem. Occisio autem & consecratio, plurimum inter se differunt.

4. Nota tamen, has actiones tripliciter spectari posse. Primò, secundum entitatem physicam; & sic certum est, differre essentialiter. Secundò, quatenus fiunt ex motiuo alicuius virtutis: Et sic omnes actiones sacrificandi, tam in sacrificijs legis naturæ & Moisaicæ, quam in nostro sacrificio, possunt esse eiusdem speciei & essentialitatis, si fiant ex eodem motiuo virtutis; vel diuersæ, si ex diuerso motiuo. Tertiò, quatenus sùt externa signa in cultum Dei ordinata; & sic eorum essentia spectari debet ex multis. 1. ex victima, quæ offertur. 2. ex principali offerente. 3. ex actione offerendi, quoad entitatem physicam. 4. ex significatione. Ex his omnibus æstimandum est, an actiones sacrificandi quatenus sunt externa signa ad cultum Dei ordinata, sint eiusdem, vel diuersæ speciei. Nam si in omnibus conueniant, sunt eiusdem planè speciei; si in omnibus discrepent, sunt planè diuersæ speciei; si in quibusdam conueniant, in alijs discrepent, nec planè eiusdem, nec omninò diuersæ speciei censerì debent.

5. *Tertia conclusio.* Sacrificium Missæ, & essentialiter, & accidentaliter differt à sacrificijs veteris Testamenti. Essentialiter, tam ex parte rei oblatae, quàm ex parte oblationis seu sacrificeationis. Accidentaliter, in
 variis

variis circumstantiis. Hæc nota sunt ex dictis. Hinc ulterius colligitur, essentialiter perfectius esse omnibus sacrificiis, excepto sacrificio crucis & ultimæ cœnæ. Vide plura apud Suarez disp. 76. sect. 2.

C A P. X.

An sacrificium Missæ essentialiter differat à Sacramento Eucharistiæ?

1. **D**VO certa sunt. Vnum est, eandem esse actionē realem in utroque mysterio. Est enim vna eademque actio, qua conficitur sacramentum Eucharistiæ, & qua fit consecratio seu oblatio sacrificij. Alterum est utrobique esse eūdem terminum actionis, nempe Christum sub specie panis & vini. Quæstio aut, an sit etiam vna eademque essentia utriusque mysterij: an potius alia sit ratio seu essentia sacrificij, & alia sacramenti? Deinde, si sunt duæ rationes seu essentiæ distinctæ, utra illarum sit prior ordine temporis, naturæ, & perfectionis?

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ differt essentialiter à sacramento Eucharistiæ. Hoc constat ex triplici capite 1. quia essentia sacrificij partim consistit in actione sacrificandi, partim in re sacrificata. At essentia sacramenti nullo modo consistit in actione, sed in sola re permanente, quæ resultat ex actione. 2. essentia sacrificij Missæ requirit repræsentationem mortis Christi, & consequenter consecrationem utriusque speciei: at essentia sacramenti saluatur in vna specie. 3. sacrificium per se immediatè ordinatur ad cultum & honorem Dei: sacramentum verò ad nostram sanctificationem.

3. *Secunda conclusio.* Sacramentum prius tempore perficitur, quoad essentiam, quàm sacrificium. Patet ex dictis, quia sacramentum essentialiter perficitur per consecrationem vnius speciei: at sacrificium per consecrationem vtriusque. Constat autem, consecrationem vnius speciei, ordine temporis, priorem esse consecratione vtriusque speciei. *Quæres*, an idem ordo seruetur in effectu sacrificij & sacramenti? *Respondeo.* In effectu seruetur contrarius ordo. Nam effectus sacrificij confertur ex opere operato, peracta consecratione vtriusque speciei: effectus autem sacramenti confertur in vsu seu sumptione Eucharistiæ, quæ ordine temporis sequitur consecrationem.

4. *Tertia conclusio.* Ordo naturæ seu causalitatis potest esse duplex in hoc mysterio, nempe intentionis & executionis. Ordine intentionis, prius est sacrificium, quàm sacramentum; quia principaliter intenditur cultus & honor Dei, quam nostra utilitas. Vnde etiam potestas sacerdotalis primariò ordinata est ad sacrificium Deo offerendum, & secundariò ad sacramentum conficiendum. Ordine executionis, posterius est sacrificium, quàm sacramentum; quia supponit consecrationem vnius speciei, in qua perficitur ratio sacramenti, & vltèrius requirit consecrationem alterius speciei. *Dices*; Ergo sacrificium & sacramentum possunt reipsa separari. *Respondeo.* Ita est. Nam si sacerdos consecrat vnâ speciem sine altera, perficit sacramentum & non sacrificium.

5. *Quarta conclusio.* Dignitas seu perfectio vtriusque mysterij dupliciter spectari potest. 1. Physicè, seu in esse rei. 2. moraliter, seu in esse virtutis. Si priori modo fiat comparatio, tunc est eadem dignitas sacrificij Missæ, & sacramenti Eucharistiæ, tam ex parte actio-

nis,

nis, quàm ex parte termini, quia utrobique est eadem actio, nempe consecratio: & utrobique est idem terminus actionis, nempe Christus Dominus. Si posteriori, tunc maior est perfectio sacrificij, quàm sacramenti, quia melius est in ratione virtutis, conficere Eucharistiam ad Dei cultum & honorem, quàm ad nostram utilitatem. *Dices*; Sicut sacrificium ordinatur ad Dei cultum & honorem, sic etiam sacramentum. Rursum sicut sacramentum ordinatur ad nostram utilitatem, sic etiam sacrificium. Ergo utrobique est par ratio. *Respondeo*. Sacrificium per se & principaliter ordinatur ad cultum & honorem Dei; secundariò autem ad nostram utilitatem. Contrà fit in sacramento. Hoc enim per se institutum est ad nostram sanctificationem, & consequenter ad Dei gloriam. *Dices 2.* Sacrificium ordinatur ad usum sacramenti tanquam ad suum finem: finis autem est perfectior, quàm medium ad finem: Ergo sacramentum est perfectius quàm sacrificium. *Respondeo*. Sacrificium per se & primariò ordinatur ad cultum Dei, ut dictum est; per accidens autem, & secundariò ad usum sacramenti. Deinde, sæpe fit, rem magis perfectam ordinari ad minus perfectam, ut patet in Incarnatione Verbi, quæ ordinatur ad nostram redemptionem.

C A P V T X I.

Quis sit principalis offerens in sacrificio

Missæ?

HOC etiam aliquo modo spectat ad essentiam huius sacrificij explicandam; quæ tamen potissimum consistat tum in actione sacrificandi, tum in re

oblata, tamen suo modo pendet etiam à principali offerente, duplici de causa. Primò, quia actio sacrificandi, non solum à re oblata, sed etiam à principali offerente, habet suum valorem & dignitatem. Secundò, quia sacrificium, & sacerdotium essentialiter connexa sunt: Ergo non potest perfectè explicari tota ratio sacrificij, nisi constet de principali sacerdote, qui ad illud offerendum ordinatur.

2 Est ergo quæstio, quis sit principalis offerens in sacrificio Missæ? Cardinalis Bellarminus lib. 2. de Missa c. 4. distinguit triplicem offerentem, nempe Christum, Ministrum, & Ecclesiam. Addit Christum esse primum sacerdotem, & offerre per alios sacerdotes, tanquam per ministros; Ecclesiam autem non offerre, vt sacerdotem per ministrum, sed vt populum per sacerdotem. Hoc explicandum est.

3 *Prima conclusio.* Christus est summus sacerdos, qui principaliter offert sacrificium Missæ in Ecclesia, per sacerdotes alios, tanquam per ministros. Ita Diuus Thomas quæstio. 82. art. 7. ad 3. Et q. 83. art. 1. ad 3. vbi dicit sacerdotem consecrare in persona & virtute Christi, & illius vicem gerere. Et conc. Lateranense, in c. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, vbi dicit Christum in hoc mysterio simul esse sacerdotem & sacrificium, & Conc. Tridentinum sess. 22. c. 1. & 2. vbi dicit, eundem Christum, qui se in cœna & cruce obtulit, esse etiam principalem offerentem in sacrificio Missæ, ac proinde oblationem hanc esse mundam, nec propter sacerdotum offerentium iniquitatem posse inquinari. De eadem re sic scribit Cyprian. epist. 63. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur.*

4 Et probatur ex Apostolo Hebr. 7. 17. vbi ait, Christum esse sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchi

Melchisedech. Hoc nõ aliter potest intelligi, quàm quod Christus, non quidem per se, sed per ministros suos, offerat quotidie sacrificium, eo ritu, quo Melchisedech obtulit, id est, sub specie panis & vini; idque non ad certum ac definitum tempus, sed in æternum, id est, vsque ad mundi consummationem. Et hoc sensu distinguit Apostolus inter veterem ac nouam legem, quod in veteri plures essent Sacerdotes mortales, quorum vnus alteri succedebat: Nunc autem vnus sit æternus ac immortalis, qui nullos habet successores, sed tantum ministros. Hic non alius, quam Christus est.

5. Accedit hæc ratio. Sacrificium Missæ, vt supra ostensum est ex Malachia, debet esse mundum & sanctum; & in eo differt à sacrificiis Mosaicis, quæ sæpe erant polluta & immunda. Et quidem 2. modis. Primò, ex parte rei oblatae, iuxta illud Malachiæ 1. 8. *Si offeratis cacum ad immolandum, nõne malum est?* Secundò, ex parte principalis offerentis, Isaia 13. *Ne offeratis ultra sacrificium frustra. Incensum abominatio est mihi.* Causam addit; *Manus enim vestra sanguine plene sunt. Lauamini, mundi estote.* Ergo sacrificium Missæ vtroque modo debet esse mundum. 1. ex parte rei oblatae. 2. ex parte principalis offerentis. Hoc autem non fieret, nisi Christus simul esset res oblata, & principalis offerens. Nam alij offerentes, qui illius personam gerunt, sæpe immundi ac flagitiosi sunt.

6. *Sed quæres, an ideo solùm dicatur Christus esse principalis offerens, quia alij Sacerdotes in persona Christi offerunt, & illius ministri sunt?* Respondeo. Hæc causa sine dubio vera ac sufficiens est. Possunt tamen aliæ tres excogitari. Prima, quia Christus instituit hoc sacrificium. Secunda, quia vis & efficacia illius fun-

datur in meritis Christi. Tertia, quia Christus per humanitatem physicè concurret ad transubstantiationē, & consequenter ad actionem sacrificandi. Sed nulla harum per se satis est, vt Christus dicatur principalis offerens. Non prima, quia aliud est instituere sacrificium; aliud offerre. Deus in veteri Lege instituit sacrificia Mosaica; non tamen ideò fuit principalis offerens. Nec secunda, quia non solum vis & efficacia sacrificij Missæ, sed etiam omnium sacrificiorum veteris Testamenti, & similiter omnium sacramentorum noui Testamenti, fundatur in meritis Christi; & tamen non ideò Christus est principalis offerens aut minister in omnibus sacrificiis & sacramentis. Nec tertia, quia Deus non solum physicè, sed etiam principaliter efficit actionem transubstantiationis; Et tamen non censetur principalis offerens. Et hæc sufficiant de Christo. Nunc de ministris eius videamus.

7. *Secunda conclusio.* Nemo potest esse minister Christi in hoc mysterio, id est, nemo potest in persona Christi offerre sacrificium Missæ, nisi legitimè ordinatus sit sacerdos. Hoc patet ex Concil. Nicæno 1. cap. 14. vbi definitum est. *Diaconos non habere potestatem offerendi sacrificium Missæ*: Ergo multo minus potestatem habent alij inferiores Diacono. Et ratio est euidens, quia sacrificium & sacerdotium necessariò connexa sunt: Ergo, vbi verum est sacrificium, ibi requiritur verum sacerdotium.

8. *Quæres*, an quilibet sacerdos legitimè ordinatus, possit legitimè offerre in persona Christi? Aliqui putât eos solos id præstare posse, qui sunt ab Ecclesia tolerati, non autem sacerdotes excommunicatos, suspensos, degradatos, schismaticos, hæreticos. Hos enim nec legitimè, nec validè offerre sacrificium, etiam

etiam si conentur id facere. Ita Magister in 4. dist. 13. Gratianus in cap. *Quod quidam*, 1. q. 1. & nonnulli alij. Ratio est, quia Patres docent extra Ecclesiam non posse esse vera sacrificia: sed omnes Sacerdotes, qui non tolerantur ab Ecclesia, sunt extra Ecclesiam: Ergo non offerunt verum sacrificium.

9. Hæc sententia potest tribus modis intelligi. Primò, quod Sacerdotes præcisi ab Ecclesia non possint validè consecrare Eucharistiam, ac proinde nec sacrificium offerre. Hoc falsum est; quia consecratio facta à vero Sacerdote, cum debita materia, forma, & intentione, semper est valida. Secundò, quod possint quidem validè consecrare Eucharistiam, non tamen sacrificium perficere; quia ad rationem sacrificij necesse est, ut offeratur à Sacerdote, tanquam ministro publico, & mediatore inter Deum & populum: Sacerdos autem præcisius non potest esse mediator inter Deum & populum, quia nemo potest hoc facere, nisi consentiente populo, & per Sacerdotem offerente: at populus non consentit, ut Sacerdos præcisius ab Ecclesia hoc faciat. Hoc etiam falsum est, quia omnis Sacerdos, quantumvis ab Ecclesia præcisius, potest validum sacrificium offerre, tamen si peccet offerendo, ut sentit D. Thom. quæst. 82. artic. 7. & 8. Ratio est, quia potestas ordinis est indelebilis: ergo manet in Sacerdotibus ab Ecclesia præcisiis: Ergo validè possunt sacrificare, licet non sine peccato. Tertiò potest intelligi, quod possint quidem in persona Christi, non tamen in persona Ecclesiæ, offerre sacrificium. Hoc verum est, si bene explicetur. Nam primò certum est, huiusmodi Sacerdotes habere characterem, seu potestatem offerendi sacrificium in persona Christi: ac proinde, si offerant, validum esse sacrificium, tamen

peccent offerendo. Hanc enim potestatem habent vi ordinis, quam nunquam amittunt. Secundò certum est, eosdem Sacerdotes non posse offerre sacrificium in persona Ecclesiæ, nisi ex commissione Ecclesiæ: Ergo, si ab Ecclesia præcisè sunt, non censentur habere commissionem Ecclesiæ.

10. Vbi notandum est, totum officium Missæ constare partim ex substantia sacrificij; partim ex orationibus & ceremoniis. Vnde, licet totum perficiatur à Sacerdote, tanquam à publico ministro, inter Deum & homines constituto, nõ tamen eodem modo. Nam in substantia sacrificij, gerit personam Christi; in aliis, personam Ecclesiæ. Igitur Ecclesia non potest illum priuare potestate, quam habet ex commissione Christi; potest tamen priuare potestate, quam habet ex commissione Ecclesiæ; quod fit per censuras Ecclesiasticas. Vide D. Thom. 2. quæst. 82. artic. 6. ad 3.

11. Quod autem obiicitur ex Patribus, extra Ecclesiam non esse verum sacrificium, potest dupliciter exponi. Primò, non esse sacrificium verum, id est, non esse efficax & fructuosum, tam offerentibus, quam operantibus. Ita exponit Glossa, in cap. *Extra Ecclesiam*, 1. q. 1. cui fauet D. Thomas quæst. 82. artic. 7. ad 3. vbi sic habet; *Si Sacerdos ab unitate Ecclesiæ præcisus, Missam celebret, quia potestatem ordinis non amittit, consecrat verum corpus & sanguinem Christi; sed quia est ab Ecclesia unitate separatus, orationes eius efficaciam nõ habent.* Secundò exponi potest, non esse verum sacrificium extra Ecclesiam, id est, extra ritum, quem seruat Ecclesia. At quis ille ritus est? Non alius, quam accepto pane & vino, pronunciare hæc verba, *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Extra hunc ritum, nulum fit sacrificium in lege gratiæ.

12. *Tertia conclusio.* Ecclesia, seu fideles qui sunt in Ecclesia, dicuntur etiam suo modo offerre sacrificiũ, vt passim docent Theologi, Et probatur primò à simili. Nam populus fidelis in veteri Testamento, dicebatur offerre sacrificium, vt patet ex illo Exodi 5.1. *Hac dicit Dominus Deus Israël: Dimitte populum meum, vt sacrificet mihi in deserto.* Et Numer. 26.3. *Hac sunt sacrificia, quæ offerre debetis.* Huc spectant exempla Saulis, Dauidis, Salomonis, & aliorum, qui leguntur obtulisse, non per se, sed per Sacerdotem, vt notat Augustinus in libro quæstionum veteris Testamenti, quæst. 46. Ergo idem, seruata proportione, de populo Christiano dici potest. Et hoc confirmatur ex canone Missæ, præsertim ex illis verbis; *Et omnium circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.* Itemque ex illis; *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ, sed & cuncta familie tue.* Accedit ratio, quia sacrificium est cultus publicus & sollemnis totius populi; ac proinde nomine totius populi exhibetur Deo per Sacerdotem.

13. *Quæres,* quo sensu dicatur populus offerre sacrificium? Ratio dubitandi est, quia non videtur vllò modo concurrere ad sacrificandum. Vel enim concurret per internam deuotionem, vel per externam oblationem. Posterius falsum est. Prius non sufficit, quia sacrificium est oblatio visibilis & externa: Ergo solo interno affectu non potest perfici. *Respondeo.* Populus in veteri Testamento dicebatur offerre duplici titulo. Primò, quia offerebat materiam sacrificij, vt panem, vinum, turtures, agnos, capras, & similia. Secundò, quia Sacerdos illius nomine sacrificabat, vt illi prodesset. Vtrumque notat D. Augustinus loco citato. At fideles in nouo Testamento dicuntur offerre tri-

plici modo. 1. generatim, quia sunt membra Ecclesiæ, cuius nomine Sacerdos offert. 2. speciatim, quia cooperantur sacerdoti sacrificanti, vel ipsi inseruendo, vel procurando, vt pro ipsis offerat. 3. quia interno affectu desiderant esse participes sacrificij.

C A P V T X I I.

Quem valorem & effectum habeat sacrificium Missæ.

1. **H**Actenus explicata est essentia huius sacrificij; nunc vis & efficacia eius explicanda est. Quæritur ergo, quem valorem & effectum habeat, vel, quod idem est, in quem finem ac usum à Christo institutum sit? Repeto, quod supra dixi, sacrificia Mosaica fuisse quadruplicia. 1. Latreutica. 2. Eucharistica. 3. Impetratoria. 4. Propitiatoria. Vis & efficacia illorum erat huiusmodi. Latreutica valebant ad colendum Deum: Eucharistica, ad gratiarum actionem pro beneficiis à Deo acceptis: Impetratoria, ad acquirenda noua beneficia: Propitiatoria, ad expiationem peccati.

2. Nunc quæstio est, ad quid horum valeat sacrificium Missæ? Catholici docent ad omnia valere. 1. ad colendum Deum. 2. ad gratiarum actionem pro beneficiis acceptis, & nominatim pro beneficio mortis, ac ad placandum Deum, & expianda peccata. Itaque hoc vnum sacrificium simul esse Latreuticum, Eucharisticum, impetratorium, propitiatorium. Lutherani & Calvinistæ, concedunt quidem, reuocari posse ad Latreuticum & Eucharisticum: negant tamen vlllo modo esse impetratorium & propitiatorium. Hoc ergo examinandum est.

3. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ prodest ad noua beneficia à Deo impetranda, ideòque rectè vocari potest sacrificium impetratorium. Hoc patet ex Liturgiis Iacobi, Clementis, Basilij & Chrysofomi, in quibus iubemur inter offerendum orare pro pace, pro copia fructuum, & aliis beneficiis temporalibus. Item docent antiqui Patres. Tertullianus in libro ad Scapulam, sic habet: *Sacrificamus pro salute Imperatoris.* Cyrillus catechesi quinta Mystagoga: *Super ipsa propitiationis hostia obsecramus Deum pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mundi, pro Regibus, pro militibus, pro sociis, pro aegrotis & afflictis, & in summa, pro omnibus, qui egent auxilio.* Augustinus lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. *Unus ex presbyteris obtulit ibi (nempe in domo infestata à dæmonibus) sacrificium corporis Christi, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio; & Deo protinus miserante, cessauit.* Similia habet Chrysofomus homil. 18. & 21. in Acta Apostolorum, Prosper in lib. de prædictionibus Dei, cap. 6. dimidij temporis, Gregorius homil. 37. in Euangelia, Beda lib. 4. historiæ Anglicanæ, cap. 22. & alij.

4. Hæc conclusio fundatur in duobus principiis; Vnum est, quod Missa sit sacrificium propriè dictum. Hoc supra confirmatum est, partim ex Scriptura, partim ex communi Patrum & totius Ecclesiæ consensu. Alterum, quod omnes differentiæ sacrificiorum veteris Testamenti, contineantur in sacrificio Missæ. Hoc docent Chrysofomus in Psalm. 95. Augustinus libro primo contra aduersarium legis & Prophetarum, capite 20 & Leo Papa sermone octauo de passione Domini. Ex utroque principio sic argumentatur; In veteri Testamento erant aliqua sacrificia impetratoria: Ergo etiam sacrificium Missæ, in quo continentur

omnes

omnes differentiæ sacrificiorum veteris Testamenti, est impetratorium. Sequela manifesta est. Antecedens probatur variis exemplis. Primò, Davidis, qui obrulit sacrificium pro peste auertenda & impetrauit. 2. Reg. 24. 25. Secundò Oniæ, qui obtulit pro vita Heliodori, quam etiam impetrauit. 2. Macha. 3. 32. Tertio Hebræorum, qui obtulerunt pro vita Regis Darij, & filiorum eius. 1. Esdr. 6. 10. Sanè, si hanc vim habuerunt sacrificia Mosàica, cur nostrum non habeat, quod multo illis perfectius est?

5. *Secunda conclusio.* Sacrificium Missæ prodest etiam ad placandum Deum & expianda peccata, ideoque rectè vocari potest sacrificium propitiatorium. Ita Concilium Trid. sess. 22. c. 2. & can. 3. & passim antiqui Patres. Iacobus in Liturgia sic habet; *Offerimus tibi incruentum sacrificium pro peccatis nostris, & ignorantis populi.* Basilus in Liturgia; *Effici nos dignos, qui offeramus sacrificium hoc reuerendum ad abolenda delicta nostra, & pro piaculo populi tui.* Chrysostronus in Liturgia: *Idoneos nos redde ad offerenda tibi sacrificia pro peccatis nostris, & populi ignorantis.* Augustinus quæst. 57. in Leniticum; *Illis sacrificiis, quæ pro peccatis offerebantur, unum hoc sacrificium significabatur, in quo vera fit remissio peccatorum.* Quid clarius dici potuit? Nec verum est, quod Hutterus Lutheranus in suo Triumpho, ex desperatione contendit, Augustinum loqui de sacrificio crucis, in quo vera fit remissio peccatorum. Omninò loquitur de sacrificio missæ seu Eucharistiæ. Sic enim habet; *Sed cum Dominus dicat, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quid sibi vult, quod à sanguine sacrificiorum, quæ pro peccatis offerebantur, tantopere populus prohibetur, si illis sacrificiis unum hoc sacrificium significabatur,*

itur, in quo vera fit remissio peccatorum; à cuius tamen sacrificij sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed ad bibendum potius omnes exhortantur? Hic quærit Augustinus, quare Iudæi prohibiti fuerint sumere sanguinem sacrificiorum, quæ in veteri Testamento pro peccatis offerebantur; cum tamen Christiani non prohibeantur, sed inuitentur ad sumendum sanguinem sacrificij illius, in quo fit vera remissio peccatorum, & quod per vetera sacrificia sit præfiguratum: Certè Christiani non inuitantur ad sumendum sanguinem sacrificij crucis, sed Eucharistiæ: nec Christus de sacrificio crucis, sed Eucharistiæ locutus est, cum dixit; *Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

6. Hic vnum Augustini testimonium meritò sufficeret homini cordato; præsertim, cum non solus Augustinus ita sentiat, sed alij Patres cum illo, Origenes, Iustinus, Athanasius, Ambrosius, & quos paulo ante citavi, Iacobus, Basilus, Chrysostomus. Accedit ratio, quam superius attigi, quia omnes differentiæ veterum sacrificiorum continentur in sacrificio Missæ: sed in veteri Testamento erant aliqua sacrificia pro peccatis, quod negari non potest: Ergo & sacrificium Missæ est tale.

7. Duo supersunt explicanda. Vnum est, vnde sacrificium Missæ habeat hanc vim impetrandi beneficia à Deo, & expiandi peccata? Alterum, quo sensu dicatur expiare peccata: an scilicet, quoad culpam, an tantum quoad pœnam? Est ergo prior quæstio, vnde habeat vim impetrandi & propitiandi? *Respondeo.* Habet eam ex duplici capite. 1. Ex opere operantis. 2. ex opere operato, vt vocant. Dicam clarius. Duplex fructus accipi potest ex sacrificio Missæ. Alter ex fide & deuo

tionem sacerdotis, qui sacrificat; itemque ex fide & devotione populi, qui assistit & consentit sacrificanti. Hic autem fructus non debetur sacrificio, quatenus sacrificium est, sed quatenus est actus virtutis. Omnis enim actus virtutis, qui ab homine iusto in hac vita exercetur, habet vim quandam merendi, satisfaciendi, & impetrandi apud Deum. Sicut ergo iustus per actum eleemosynæ, aut orationis, aut ieiunij potest sibi & alijs aliquid impetrare apud Deum; sic etiam per oblationem sacrificij Missæ. Alter fructus est proprius huic sacrificio, quatenus sacrificium est, & ex peculiari Christi promissione illi debitus & annexus. Christus enim sic instituit, ut quotiescunque sacrificium hoc offertur pro impetrandis beneficijs, aut remittendis peccatis sortiatur hunc effectum, nisi ex parte nostra sit aliquod obstaculum. Et hic effectus non pendet à devotione sacerdotis, sed ex liberali Christi promissione (quam per traditionem accepimus) & fundatur in meritis & satisfactionibus Christi. Igitur prior effectus, qui pendet à fide & devotione offerentis, censetur conferri ex opere operantis. Posterior, qui fundatur in meritis & promissione Christi, ex opere operato.

8. Posterior quæstio est, an sacrificium Missæ expiet peccata, quoad culpam, an quoad pœnam? *Respondet.* Immediatè non expiat, nisi quoad pœnam temporalem. Nam culpa, præsertim mortalis, non solet ordinariè tolli, nisi 2. modis. Primò, per contritionem extra sacramentum. Secundò, per attritionem in sacramento, potissimum Baptismi & Pœnitentiæ. Igitur sola pœna temporalis, siue in hac vita, siue in Purgatorio luenda, tollitur per sacrificium Missæ. At quomodo hoc fit? per applicationem satisfactionis Christi.

sti. Christus enim in cruce abundè satisfecit pro omnibus mundi peccatis, tam quoad culpam, quàm quoad pœnam. Hęc autem satisfactio, quoad culpam, applicatur nobis per fidem, contritionem, & sacramenta: quoad pœnam, per sacrificium Missæ, & alijs modis.

9. Ex dictis facilè diluuntur obiectiones Aduersariorum, quibus contendunt, hoc sacrificium non esse propitiatorium pro peccatis. *Prima est*: Nulla fit remissio peccatorum sine sanguinis effusione, Hebr. 9. 22. At in Eucharistia non est sanguinis effusio: ergo in Eucharistia non fit remissio peccatorum: ergo non est sacrificium propitiatorium. Ita post Calvinum Baldwinus in Notis ad Disputationem meam de Communionem sub vtraquæ specie, David Paræus in c. 9. Epist. ad Hebræos, & alij. *Respondeo*. Hoc argumentum sic potest retorqueri. Nulla fit remissio peccatorum sine sanguinis effusione: At in fide iustificante non est sanguinis effusio: ergo per fidem iustificantem non fit remissio peccatorum. Ergo falsum est, quod dicunt aduersarij, peccatores iustificari per fidem. Falsum est, quod clamant, fidem iustificantem in eo consistere, quod quis certò credat, remitti sibi peccata, dum credit. Quid hic dicent? Sed ad rem. Verba Apost. sic sunt intelligenda: Non fit remissio peccatorum, in veteri Lege sine effusione sanguinis. Loquitur enim de Iudæis, non de Christianis. *Omnia pene, inquit, in sanguine secundū Legem mundantur, & sine sanguinis effusione nō fit remissio*. Sensus est, secundum Legem Mosaicam, nullum erat sacrificium pro peccato, sine effusione sanguinis hircorum aut aliorum animalium. Quid hinc colligent aduersarij contra sacrificium Missæ? Non plus sanè, quàm contra sacrificium crucis. Sic enim debe

deberent argumentari: *Nulla fiebat remissio peccatorum in veteri Testamento, sine effusione sanguinis hircorum aut aliorum animalium: At in sacrificio Missæ non est effusio sanguinis hircorum aut aliorum animalium: Ergo in sacrificio Missæ non fit remissio peccatorum.* Ineptissimè. Nec in sacrificio crucis facta est effusio sanguinis hircorum aut aliorum animalium. An ideò non est facta remissio peccatorum? Viderint aduersarij, qui sic ludunt in Scripturis.

10. Addo, tamen si Apostolus loquatur de remissione peccatorum in veteri Testamento, quæ non fiebat sine effusione sanguinis animalium; verba tamen eius posse accipi generatim, hoc sensu: Nulla fit remissio peccatorum, siue in veteri. siue in nouo Testamento: sine effusione sanguinis Christi. Nisi enim Christus suum sanguinem pro nobis effudisset, nemo nec in veteri, nec in nouo Testamento potuisset Deo reconciliari, & peccatorum remissionem accipere. Hæc tamen reconciliatio & peccatorum remissio, quæ per effusionem sanguinis Christi facta est, non eodem modo applicatur nobis in nouo Testamento, quo Iudæis applicata fuit in veteri. Illis enim applicabatur per cruenta sacrificia animalium, vt ex Apostolo dictum; nobis per sacrificium Missæ incruentum, & per sacramenta Baptismi & pœnitentiæ

11. *Secunda obiectio.* Nullum sacrificium sepius iteratum potest perficere cultores, teste Apostolo: At Missæ sacrificium est sæpe iteratum: Ergo non potest perficere cultores, ac proinde nec peccata remittere. Ita David Pareus in c. 10. ad Hebræos, & alij. *Respondeo.* Et hoc argumentum sic retorqueri potest: Nullum sacrificium sepius iteratum potest perficere cultores, teste Apostolo: At fides & alia pia opera, quæ secundum

dum aduersarios, sunt sacrificia Christianorum, sæpius iterantur: Ergo non possunt perficere cultores. In utroque syllogismo neganda est maior propositio, quæ falsò tribuitur Apostolo. Nam Apostolus solùm confert sacrificia Mosaica cum sacrificio crucis Christi: Et dicit hoc interesse quod Mosaica, tametsi sæpius repeterentur, & non tamen potuerint per se perficere & iustificare Iudæos; quod verissimum est. Sacrificium autem crucis, quod semel oblatum est, per se fuerit infiniti valoris, ac proinde sufficientissimum ad iustificandos homines; quod etiam verissimum est. Eo tamen non obstante, necesse est, fructum sacrificij crucis nobis applicari, nec semel tantum, sed quoties indigemus. Sicut ergo potest applicari per fidem & Eucharistiam sæpius iteratam, ut fatentur aduersarij, cur non similiter per sacrificium Missæ sæpius iteratum? Et sic factum est in veteri Testamento. Nam quoties Iudæi in certa quædam peccata prolapsi erant, iuebantur offerre sacrificium propitiatorium.

CAPVT XIII.

An valor & effectus huius sacrificij sit infinitus?

1. **I**N utramque partem est ratio dubitandi. Videtur esse infinitus, quia res oblata est infinita. Contra, videtur esse finitus, quia oblatio est finita. Sed distinctione opus est. Aliud est valor, aliud effectus sacrificij. Valor significat moralem dignitatem, quam habet, tum ex parte offerentis, tum ex parte rei oblatae. Effectus autem est id, quod de facto datur intuitu illius dignitatis. Hoc posito, sit

2. *Prima conclusio.* Sacrificium Missæ, secundum se, est infiniti valoris ad impetrandum. Ratio est, quia tam ex parte rei oblata, quam ex parte oblationis est æquale sacrificio crucis: at sacrificium crucis fuit infiniti valoris: Ergo & sacrificium Missæ est tale.

3. *Secunda conclusio.* Nihilominus effectus illius est finitus; quia ille non debet mensurari secundum valorem & dignitatem sacrificij, sed secundum institutionem & promissionem Christi. Simile est in meritis Christi, quæ secundum se fuerunt infiniti valoris; & tamen habuerunt effectum finitum ex ordinatione Dei.

A P P E N D I X.

*An Christus aliquando appareat in sacrificio
Missæ sub forma carnis, aut san-
guinis, aut pueri.*

1. **M**AGNI Authores referunt huiusmodi apparitiones aliquando factas esse, ut Paschasius in lib. de Eucharistia cap. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem Sacramento, Amphilochius in vita Basilij, ubi refert quendam Hebraum solitum fuisse videre infantem dari manducandum communicantibus. Et in quibusdam locis adhuc extat sanguis, qui hoc modo apparuit.

2. Solent autem tribus modis fieri huiusmodi apparitiones. 1. virtute divina. 2. per illusionem dæmonum. 3. ex vehementi imaginatione, vel læsione & debilitate phantasie. Igitur opus est discretione
Spiri

Spirituum, ad discernendum, an fiant hoc vel illo modo. Hæc regula seruanda est. Quando à Deo fiunt, potissimum fieri solent ad confirmandam fidem de præsentia Christi in Eucharistia. Quod si fiant ob alium finem, res diligenter examinanda est. Maximè autem suspecta esse debet apparitio, quæ fit mulierculis.

3. Huiusmodi apparitiones dupliciter fieri possunt à Deo, vt notat D. Thomas 3. p. q. 76. artic. 8. & alij passim. Primò facta immutatione ex parte videntium, vt quando quis putat se videre puerum aut carnem in Eucharistia, & tamen ex parte rei non fit vlla mutatio. Secundò, facta immutatione ex parte Eucharistiæ, vt quando reuera apparet species pueri vel carnis in Eucharistia. Porro, ad discernendum, an fiat mutatio ex parte videntium, an ex parte Eucharistiæ, duplex signum adfertur à D. Thoma. Vnum est, si eodem tempore, vni aut alteri apparet forma pueri, & aliis forma hostiæ; mutatio fit ex parte videntium tantum, & non ex parte Eucharistiæ. Si enim fieret ex parte Eucharistiæ, iam ab omnibus æqualiter perciperetur, & non ab vno vel altero tantum; nisi posito nouo miraculo, quod non facile admitti debet. Alterum, si apparitio carnis aut pueri duret breui tempore, & statim iterum appareat hostia, sicut antea apparuerat; iam etiam mutatio tenet se ex parte videntium, non autem ex parte Sacramenti. Hæc signa probabilia sunt.

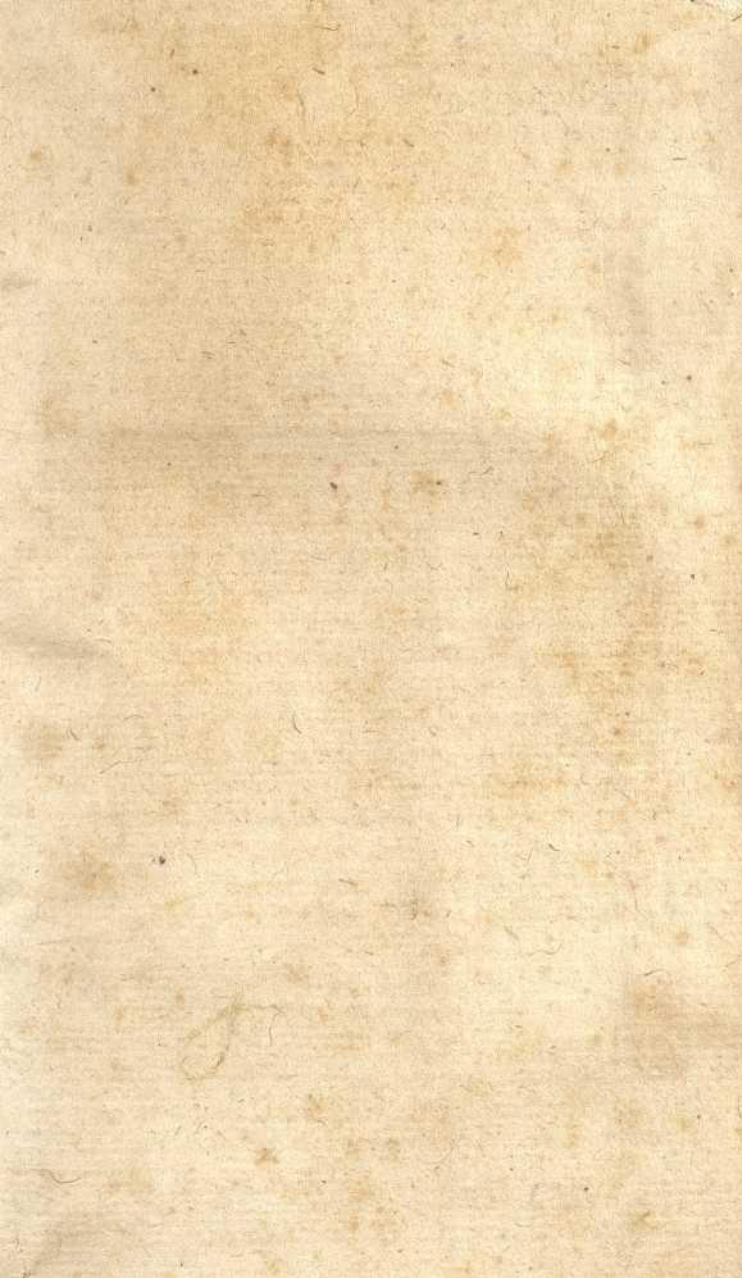
4. *Dices.* Nulla apparitio deceptorica potest esse à Deo, quia Deus, sicut non potest mentiri, ita non potest decipere aut fallere aliquem: sed omnes apparitiones, quæ sunt ex parte videntium, nulla facta immutatione in Eucharistia, sunt deceptoricæ, quia nihil aliud sunt, quàm illusiones sensuum: Ergo non fiunt

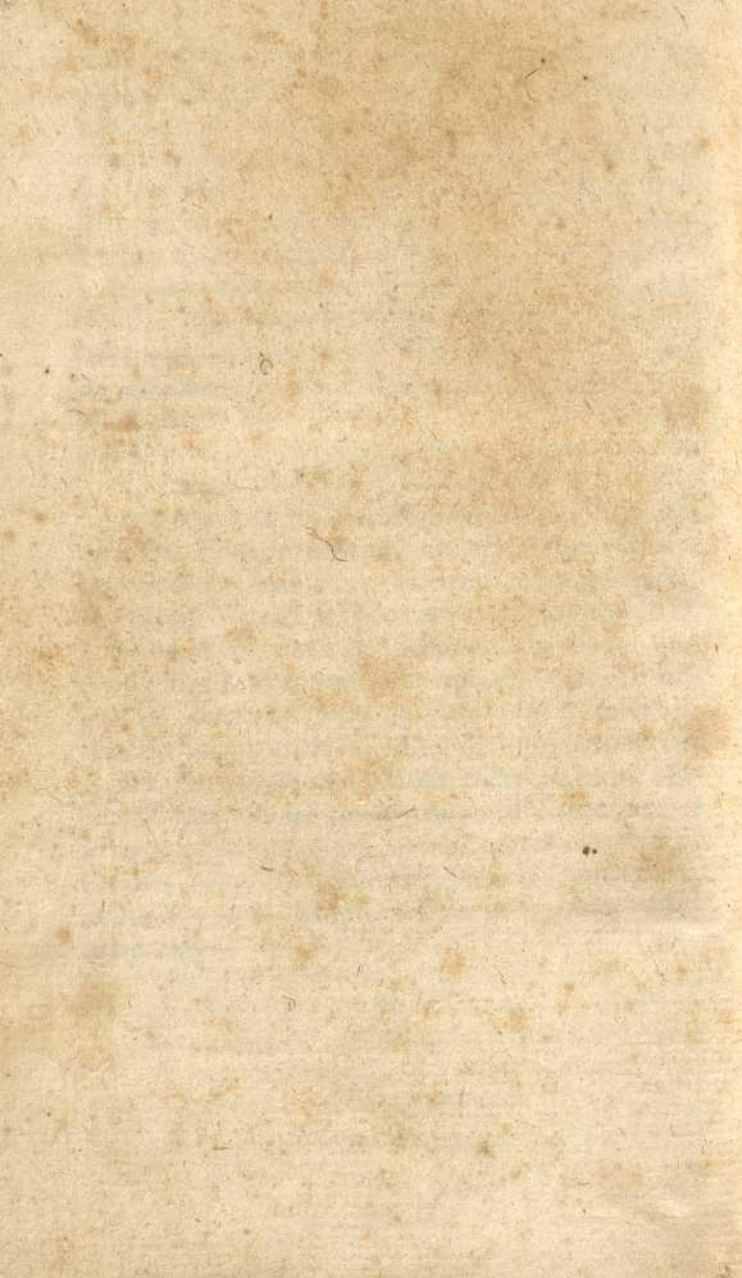
à Deo. *Respondeo.* Ex fine æstimandum est, an sint deceptoræ, necne. Si fiant per præstigias & illusiones dæmonum ad decipiendos homines; sine dubio deceptoræ sunt. Si fiant à Deo, ad manifestandam præsentiam corporis Christi in Eucharistia, vel ad similem finem (vt factum est discipulis euntibus in Emaus, quibus apparuit Christus sub specie hominis peregrini) non sunt deceptoræ, sed alicuius veritatis aut mysterij significatrices. Huc spectat illud Augustini lib. 2. quæstionum Evangelicarum, cap. 51. *Non omne, quod fingimus, mendacium est; sed quando id fingimus, quod significat nihil, tunc est mendacium. Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis.*

5. Solet disputari an in his apparitionibus, quando à Deo fiunt, præsertim facta mutatione ex parte Eucharistiæ, videatur vera caro, aut sanguis Christi; an tantum externa species carnis aut sanguinis? D. Thomas, & nonnulli alij; putant videri solam speciem carnis & sanguinis, non ipsam carnem & sanguinem. Ratio est, quia id, quod apparet, solet aliquando multis annis asseruari. Est autem indecens carnem aut sanguinem Christi asseruari, extra corpus Christi. Multi tamen contrarium sentiunt, vt Alexander Alensis 4. pag. quæst. 53. membr. 4. artic. 3. Gabriel lect. 51. in Canonem, Palacios, distinct. 10. disputat. vltima. Res incerta est, de qua nihil affirmare ausim.

F I O N I S

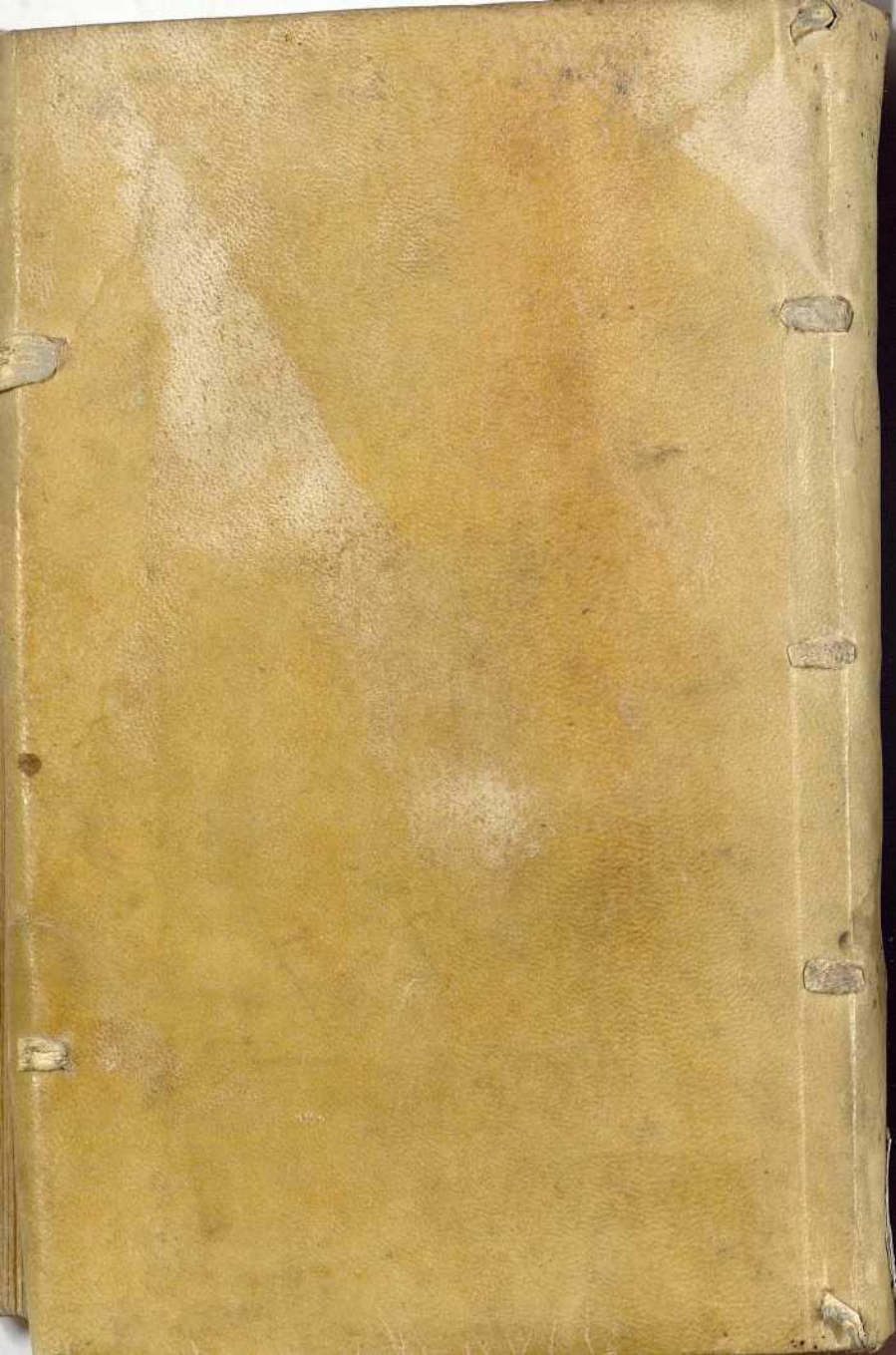

7 a 83

Handwritten text in a stylized script, possibly a name or title, oriented vertically on the aged, stained paper cover. The text is difficult to decipher due to fading and the style of the script.

A
28-316